

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

**Analýza výrobní a odbytové kapacity bioproduktů
ve vybraných mikroregionech**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vladimíra Vaňatová

Knihovna JU - ZF

3114700286

ČESKÉ BUDĚJOVICE

2006

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zemědělská fakulta
Katedra obchodu
Akademický rok: 2004/2005

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Vladimíra VAŇATOVÁ**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Obchodní podnikání**

Název tématu: **Analýza výrobní a odbytové kapacity bioproduktů ve
vybraných mikroregionech**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Analýza ekologických zemědělských a zpracovatelských aktivit ve vybraných mikroregionech Jihočeského kraje. Posouzení rozvojového potenciálu v oblasti zemědělské prvovýroby i finální produkce biopotravin. Součástí práce bude posouzení využití podpor z evropských fondů, definování překážek a podmínek pro jejich efektivnější využití. Bude proveden primární výzkum forem a úrovně tržní realizace bioproduktů (biopotravin).

Metodický postup:

1. Studium odborné literatury
2. Analýza problematiky vztahující se k ekologickému zemědělství a výrobě biopotravin ve vybraných mikroregionech
3. Formulace obecných závěrů

Rámcová osnova:

1. Úvod, 2. Literární přehled, 3. Použitá metodika, 4. Analýza rozvoje ekologického zemědělství a výroby biopotravin ve vybraných mikroregionech, 5. Tržní uplatnění produkce, 6. Závěr, 7. Použitá literatura, 8. Přílohy.

Rozsah práce: 40-50 stran
Rozsah příloh: dle potřeby
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

- Pražská, L., Jindra.J.: Obchodní podnikání. Praha: Management Press, 2001
Moudrý, J.: Biopotraviny: hodnocení kvality, zpracování a marketing. Praha: ÚZPI, 2002
Bulletin ekologického zemědělství: Prodej biopotravin Manuál pro prodejce biopotravin. Šumperk: Svaz ekologických zemědělců Pro-bio, 2001
Zákon 242/2000 Sb. O ekologickém zemědělství
Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010
Zpravodaj KEZ. Chrudim: KEZ, o.p.s., 2001 - 2005
Výroční zpráva KEZ. Chrudim: KEZ, o.p.s., 2003 - 2005

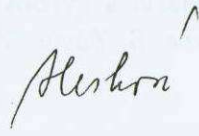
Vedoucí bakalářské práce: Ing. Hana Doležalová, Ph.D.
Katedra obchodu

Datum zadání bakalářské práce: 8. února 2005
Termín odevzdání bakalářské práce: 15. dubna 2006

prof. Ing. Magdalena Hrabánková, CSc.

děkanka

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA
studijní oddělení
Studentská 13 ⑫
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Marie Hesková, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 8. února 2005

Title: Bioproducts production and sales capacities analysis in selected microregions

Author: VLADIMÍRA VAŇATOVÁ

Department: Katedra obchodu

Supervisor: Ing. HANA DOLEŽALOVÁ, Ph.D.

Supervisor's e-mail address: dolezal@zf.jcu.cz

Abstract

This thesis describes the situation in organic farming in the South Bohemian region and the Šumava micro-region as well. The goal of the thesis is to analyze the bio-products production and sales capacity, it primarily focuses on the local market production and sales capacity.

The thesis points to the possibilities of expansion of organic farming in the mentioned regions and it makes some suggestions to help to improve the present situation of bio-product sales and organic production.

The main basis of the analysis is a question form, which was sent to the organic farmers and bio-product processors. After filled, the question forms were collected and evaluated. The result of our statistical evaluation is the primary data for this thesis' research and it is also the source data for the research project of ZF JU MSM 6007665806.

The question form data are statistically evaluated here, then graphically interpreted and visualized and the results are also discussed and commented.

The results are made and interpreted separately for the region of South Bohemia and separately for the region of Šumava, which enables us to confront the conditions of organic farmers and farming in geographically different parts of the region, which partially (Šumava mainly) belongs to the mountain and submountain region range. The differences and specifics of both the parts are discussed.

The thesis also speaks about the difficulties in legislature of organic farming and the problems of gaining state and EU financial support for organic farming.

Keywords: bio-product, organic farming, production, sales, ecology, agriculture, economy

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi umožnili vytvořit tuto bakalářskou práci. Zvláštní dík patří zejména vedoucí mé bakalářské práce Ing. Haně Doležalové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady. Děkuji.

Vladimíra Vaňatová

Prohlašuji, že jsem tuto předkládanou bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu a zdroje.

Bakalářská práce byla zpracována v rámci výzkumného záměru ZF JU MSM 6007665806.

Vladimíra Vaněčková

Obsah

1. ÚVOD	1
2. LITERÁRNÍ PŘEHLED	3
2.1 EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ.....	3
2.2 CÍLE EKOLOGICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ	3
2.3 VÝVOJ EKOLOGICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ A VÝROBY BIOPOTRAVIN	4
2.4 ZÁKLADNÍ KATEGORIE	5
2.5 OBECNÉ ZÁSADY EKOLOGICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ.....	6
2.5.1 Pěstování rostlin.....	6
2.5.2 Chov zvířat.....	7
2.6 KONTROLA EKOLOGICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ.....	8
2.6.1 Kontrolní systém ekologického zemědělství v ČR	8
2.6.1.1 Registrace u MZe ČR	9
2.6.1.2 Vstupní kontrola ekofarmy	9
2.6.1.3 Přihláška ke kontrole	9
2.6.1.4 Inspekce	10
2.6.1.5 Certifikace	10
2.6.2 Kontrolní organizace.....	10
2.7 DOTACE, KOMPENZACE A FINANČNÍ PODPORA	11
2.7.1 Dotace.....	11
2.7.2 Kompenzace.....	12
2.7.3 Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (OP RVMZ)	15
2.7.3.1 Podpora v rámci Operačního programu	15
2.7.3.2 Státní zemědělský intervenční fond (SZIF) a finanční podpora EU	16
2.8 VÝROBA BIOPOTRAVIN	17
2.8.1 Zpracování bioproduktů	18
2.8.2 Kontrola a certifikace biopotravin	18
2.8.3 Evidence při výrobě	19
2.9 OZNAČOVÁNÍ BIOPRODUKTŮ A BIOPOTRAVIN	19
2.9.1 Označování bioproduktů	19
2.9.2 Označování biopotravin	20
2.9.3 Program certifikace podle Standardů KEZ, o.p.s.	21

2.10 KVALITA BIOPRODUKCE	22
2.10.1 Nutriční kvalita	22
2.10.2 Technologická kvalita	22
2.10.3 Senzorická kvalita	23
2.10.4 Hygienická kvalita	23
2.11 FORMY PRODEJE	23
2.11.1 Přímý prodej	23
2.11.2 Nepřímý prodej	24
3. CÍLE A POUŽITÁ METODIKA.....	27
4. ANALÝZA ROZVOJE EZ A VÝROBY BIOPOTRAVIN.....	29
4.1 KONCEPCE DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ, HYPOTÉZY	29
4.2 ANALÝZA EZ A VÝROBY BIOPOTRAVIN V JIHOČESKÉM KRAJI	31
4.2.1 Obecná charakteristika Jihočeského kraje	31
4.2.2 Analýza ekologických zemědělských aktivit v Jihočeském kraji	33
4.2.3 Analýza zpracovatelských aktivit v Jihočeském kraji	45
4.2.4 Charakteristika a analýza v horských a podhorských oblastech JČ kraje	48
4.3 ANALÝZA EZ A VÝROBY BIOPOTRAVIN V MIKROREGIONU ŠUMAVA	52
4.3.1 Obecná charakteristika mikroregionu	52
4.3.2 Analýza ekologických zemědělských aktivit v mikroregionu	54
5. ZÁVĚR	63
6. POUŽITÁ LITERATURA	66
ABECEDNÍ REJSTŘÍK	67

1. Úvod

Životní prostředí, ekologie, ekologické zemědělství, bioprodukce a biopotraviny. To jsou výrazy, které ještě před několika lety používal jen málokdo, jsou to však pojmy, které nyní můžeme slyšet stále častěji a setkáváme se s nimi téměř každý den. Problematika ekologie a ochrany životního prostředí už není jen problémem, kterému se věnuje po celém světě jen několik nadšenců, ale brzy se stala problémem nás všech a všem je již nyní jasné, že problém znečišťování životního prostředí je potřeba urychleně začít řešit na všech úrovních, ať už se jedná o úroveň světovou, úroveň států nebo regionů, či jednotlivých oborů a oblastí lidské činnosti.

Zřejmě nejrozsáhlejší pole působnosti, kde se člověk při své činnosti setkává přímo s životním prostředím, a kde člověk do přírody obrovskou měrou zasahuje a přírodu utváří tak, aby dosáhl co nejlépe svých cílů se současným zachováním nejzákladnějším přírodních pochodů, je zemědělství. V minulosti došlo k enormnímu rozvoji především konvenčního zemědělství, které však maximalizuje svoji produkci především použitím umělých a nepřirozených postupů. Ty nejsou v souladu s přírodou a provádí v přírodě a životním prostředí změny často zcela nevratné a z hlediska zachování životního prostředí změny nepřijatelné.

Když nyní konečně začíná být kladen dostatečný důraz na ochranu životního prostředí, nabízí se i ke konvenčnímu obhospodařování půdy důležitá a nanejvýše zajímavá alternativa – ekologické zemědělství. Ekologické zemědělství je hospodaření šetrné k přírodě a přírodním zdrojům, jakož i pěstovaným plodinám i chovaným hospodářským zvířatům a tudíž ekologické zemědělství produkuje z hlediska ochrany přírody potraviny s větší hodnotou než zemědělství konvenční.

Vhodnost a důležitost využití principů ekologického zemědělství je nesporná a tuto formu hospodaření je nezbytné využívat především v lokalitách, kde je naší prioritou zachování neznečištěných nebo nanejvýš vzácných přírodních zdrojů – v rámci chráněných přírodních území. Nicméně i na ostatních místech je potřeba brát zřetel na dodržování zásad ochrany životního prostředí.

Současné konvenční zemědělství se potýká s řadou problémů, jako je mimo jiné vnášení cizorodých látek do potravního řetězce, výskyt nových chorob ohrožujících zdraví lidí apod. Rozšíření ekologického zemědělství a výroby biopotravin má tedy velký význam i pro zabezpečení bezpečnosti potravin. Výroba ekologických produktů a biopotravin snižuje zátěž

životního prostředí, riziko civilizačních chorob a je přínosem pro zdraví člověka a pro jeho zdravou výživu.

2. Literární přehled

2.1 Ekologické zemědělství

Ekologické zemědělství je hospodaření s kladným vztahem ke zvířatům, půdě, rostlinám a přírodě bez používání umělých hnojiv, chemických přípravků, postřiků, hormonů a umělých látek. Jedná se o velmi pokrokový způsob hospodaření, které staví na tisíciletých zkušenostech našich předků a bere ohled na přirozené koloběhy a závislosti. Tak umožňuje produkovat vysoce hodnotné a kvalitní potraviny.

V České republice je hlavní normou, která definuje ekologické zemědělství a stanovuje kritéria pro označení produktů „BIO-produkt ekologického zemědělství“ s logem BIO, jednak zákon č. 242/2000 Sb., O ekologickém zemědělství (ve znění pozdějších novelizací). Zákon odpovídá mezinárodnímu standardu IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements) a od 1.5.2004 i nařízení Rady 2092/91 o ekologickém zemědělství, které je závazné pro všechny členské země EU. České ekologické zemědělství je akreditováno IFOAM i EU.

2.2 Cíle ekologického zemědělství

- udržet a zlepšit dlouhodobou úrodnost půdy a její ekologickou funkci (zvyšovat obsah organické hmoty a humusu v půdě, zlepšovat její fyzikální vlastnosti a umožnit bohatý rozvoj společenstva půdních organismů);
- vyvarovat se všech forem znečištění pocházejících ze zemědělského podnikání (využívání všech odpadů pro výrobu organických hnojiv);
- pracovat v co možná nejvíce uzavřeném systému, využívat místní zdroje, minimalizovat ztráty;
- produkovat potraviny a hnojiva o vysoké nutriční hodnotě a v dostatečném množství (kvalita není dána jen přítomností nutričně hodnotných látek, ale znamená také praktickou absenci cizorodých látek, dobrý vzhled, jakostní chuť a vhodnost pro skladování a další zpracování);
- minimalizovat používání neobnovitelných zdrojů energie (odmítnutí syntetických minerálních hnojiv a přípravků na ochranu rostlin);
- hospodářským zvířatům vytvořit podmínky, které odpovídají jejich fyziologickým a etologickým potřebám a humánním a etickým zásadám (způsob chovu musí

zvířatům umožnit přirozené chování včetně pohybu venku, jejich zdravý růst, vývoj a reprodukci);

- umožnit zemědělcům a jejich rodinám ekonomický a sociální rozvoj a uspokojení z práce (ekologický způsob hospodaření vyžaduje hluboký zájem a zodpovědnost);
- udržet osídlení venkova a tradiční ráz kulturní zemědělské krajiny. [6]

2.3 Vývoj ekologického zemědělství a výroby biopotravin

V České republice se vznik ekologického zemědělství datuje od roku 1990, kdy byly za součinnosti Ministerstva zemědělství ČR (MZe), Sdružení Libera a Svazu PRO-BIO (svazy sdružující ekologické farmáře) položeny základy celého systému. Zásadní posun ve vývoji ekologického zemědělství znamenal rok 1990, kdy byly uvolněny první finanční prostředky na podporu vzniku ekologicky hospodařících podniků. Dotace pokračovaly až do roku 1992 a byly zřejmě hlavním důvodem nárůstu ploch až na 15 000 ha. V té době v ČR působilo pět svazů ekologických zemědělců.

Rozhodnutí MZe ČR zrušit dotace způsobilo v letech 1993-1996 stagnaci ploch, ale zároveň mělo pozitivní vliv na kvalitativní rozvoj ekologického zemědělství. Řada podniků hospodařících ekologicky jen z důvodů dotací ukončila svou činnost, počet svazů se redukoval na dva (PRO-BIO, Libera) a MZe ČR se věnovalo především přípravě metodických a legislativních kroků a sjednocování celého hnutí. V roce 1994 bylo rozhodnuto o zavedení jednotné ochranné známky pro biopotraviny a to zejména z důvodů marketingu a zviditelnění produkce na veřejnosti. V této době začali působit na českém trhu větší zpracovatelé a obchodníci a postupně se zvyšovalo povědomí spotřebitelů o tomto typu produkce.

Posledními důležitými kroky pak bylo v roce 1998 obnovení finanční podpory pro ekologické farmáře a v roce 1999 vznik nezávislé kontrolní organizace KEZ, o.p.s., která je zárukou dodržování přísných pravidel ekologického hospodaření. V roce 2000 došlo ke schválení zákona O ekologickém zemědělství, který stanoví pravidla pro pěstování rostlin a chov hospodářských zvířat, dále pro zpracování, dovoz, vývoz a označování bioproduktů a biopotravin. Zákon je v souladu s platnou legislativou EU o ekologickém zemědělství, tj. nařízením č. 2092/91/EEC.

Ekologické zemědělství je dnes v ČR stabilizovaný zemědělský systém, který je státem podporován a je dobrou alternativou vývoje zemědělství v ČR do budoucnosti.

Počet ekologických farem se zvýšil jen o 3,26 % na 836, počet bio výrobců vzrostl během roku 2004 o 17,25 % na 116. Zemědělská půda zařazená do systému ekologického zemědělství (EZ) dosáhla ke konci roku 2004 6,16 % podílu na celkové zemědělské půdě ČR.

Celkový obrat českého trhu s biopotravinami dosáhl v roce 2004 234 milionů Kč, což je nárůst o 30 % oproti roku 2003. Od roku 2002 trh vzrostl celkově o 56 %. Znamená to, že každý Čech utratil v roce 2004 průměrně přibližně 23 Kč za biopotraviny, nejvíce v obchodních řetězcích: 65 %, v bioprodejnách a prodejnách zdravé výživy: 25 %, v ostatních prodejnách potravin: 2,5 % a přímo z ekofarem nebo jiným přímým marketingem se prodalo 7,5 % z celkového obratu. Ve srovnání s ostatními státy EU je to velice málo. [8]

Nová orientace Společné zemědělské politiky EU

Klíčovou roli pro rozvoj českého ekologického zemědělství (EZ) v budoucích letech bude hrát zejména *Společná zemědělská politika EU* (SZP). V současné době je zřejmé, že se bude v budoucnu více zaměřovat na podporu mimoprodukčních funkcí zemědělství, ochrany přírody a rozvoje venkova na úkor dotování zemědělské nadprodukce formou přímých plateb.

V rámci změny SZP se navrhuje zrušení vazby výše přímé platby na výši produkce a zavedení tzv. křížové shody (zemědělec obdrží přímou platbu pouze v případě, že plní požadavky na ochranu přírody a krajiny). Tento trend bude znamenat větší podporu ekologického zemědělství. Od roku 2007 se připravuje zcela nový finanční fond pro rozvoj venkova, který bude pokrývat podporu všech hlavních zemědělských činností ve vztahu k rozvoji venkova. To znamená, že k současným podporovaným oblastem v rámci programů rozvoje venkova (hospodaření v méně příznivých oblastech, agroenvironmentální opatření včetně ekologického zemědělství, investice do zemědělských podniků) přibudou ještě další oblasti související s rozvojem venkova (například agroturistika, produkce regionálních specialit, území Natura 2000, podpora mladých zemědělců). Trend směřování podpory do mimoprodukčních funkcí zemědělství a rozvoje venkova je reakcí na současné problémy intenzivního zemědělství. Ukazuje se, že moderní evropské zemědělství bude založeno na upřednostňování kvality zemědělské produkce nad její kvantitou, protože důraz na kvantitu produkce s sebou přináší některé velmi závažné problémy. [5]

2.4 Základní kategorie

Zákon č. 242/2000 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) vymezuje:

- *Ekologické zemědělství* jako zvláštní druh zemědělského hospodaření, který dbá na životní prostředí a jeho jednotlivé složky stanovením omezení či zákazů používání

látek a postupů, které zatěžují, znečišťují nebo zamožují životní prostředí nebo zvyšují rizika kontaminace potravního řetězce, a který zvýšeně dbá na vnější životní projevy a chování a na pohodu chovaných hospodářských zvířat v souladu s požadavky zvláštního právního předpisu;

- *Ekofarmu* jako uzavřenou hospodářskou jednotku zahrnující pozemky, hospodářské budovy, provozní zařízení a případně i hospodářská zvířata uvedená v § 4 odst. 2, sloužící ekologickému zemědělství;
- *Bioprodukt* jako surovinu rostlinného nebo živočišného původu nebo hospodářské zvíře získané v ekologickém zemědělství podle předpisů Evropských společenství;
- *Biopotravinu* jako potravinu vyrobenou za podmínek uvedených v tomto zákoně a předpisech Evropských společenství splňující požadavky na jakost a zdravotní nezávadnost stanovené zvláštními právními předpisy;
- *Ekologického podnikatele* jako osobu, která je evidována podle zvláštního právního předpisu a registrována podle tohoto zákona, a hospodaří na ekofarmě;
- *Ekologického chovatele včel* jako osobu, která není ekologickým podnikatelem, chová včely v ekologickém zemědělství a je registrována v souladu s tímto zákonem;
- *Výrobce biopotravin* jako osobu, která vyrábí biopotraviny za účelem jejich uvádění do oběhu;
- *Přechodné období* jako období, v průběhu kterého se uskutečňuje přeměna zemědělského hospodaření na ekologické zemědělství. [3]

2.5 Obecné zásady ekologického zemědělství

2.5.1 Pěstování rostlin

- Základem je pestrý osevní postup, v němž musí být zastoupeny jeteloviny nebo luskoviny;
- Osevní postup a pěstitelské technologie musí bránit erozi půdy;
- Struktura plodin musí umožnit střídání plodin s malou konkurenční schopností vůči plevelům s plodinami s větší schopností konkurence;
- Druhovú pestrost pěstovaných plodin musí skýtat dostatečné možnosti pro přežívání prospěšných organismů (predátoři škůdců apod.), monokultury jsou zakázány;
- Vegetační kryt má být dlouhodobý, pokud možno i přes zimu;
- Plevel se regulují agrotechnickými metodami (cílem je potlačení plevelů pod hladinu ekonomické škodlivosti, nikoliv jejich vyhubení), používání herbicidů je zakázáno;

- Ochrana rostlin proti chorobám je založena na podpoře samoregulační funkce agroekosystému, na biologických a biotechnických metodách, používání syntetických přípravků na ochranu rostlin je zakázáno;
- Hnojení a výživa rostlin je založena na vyváženém osevním postupu a využívání statkových hnojiv, používání syntetických minerálních hnojiv je zakázáno;
- Pěstování odrůd plodin vyšlechtěných pomocí genových manipulací je zakázáno;
- Ekologicky stabilizující prvky v krajině (meze, remízky, břehové porosty apod.) musí být zachovány a musí být o ně řádně pečováno.

2.5.2 Chov zvířat

- Základním požadavkem je vytvořit zvířatům co nepřirozenější životní podmínky;
- Ustájení musí odpovídat fyziologickým a etologickým potřebám zvířat, jsou zakázány klecové chovy, ustájení na roštích a trvalé vazné ustájení bez přístupu do výběhu nebo na pastvu;
- Zvířata musí mít dostatek prostoru pro ležení a odpočinek, lože musí být stlané přírodními materiály;
- Zvířata musí mít dostatek volného pohybu včetně pastvy a musí být přiměřeně chráněna proti extrémům počasí;
- Krmivo musí odpovídat fyziologickým požadavkům jednotlivých druhů a kategorií zvířat a jejich užitkovosti;
- Stimulátory růstu, syntetické zchutňovače krmiv, konzervační látky a močovina jsou zakázány;
- Principem péče o zdraví zvířat je prevence (zdraví zvířat neznamena jen prostou absenci nemocí, ale také schopnost odolávat infekci, parazitům, metabolickým potížím a schopnost rychlého zahojení poranění);
- V případě onemocnění musí být cílem léčby vyhledání a odstranění příčin, které způsobily snížení přirozené imunity organismu; homeopatické a naturopatické způsoby léčby mají přednost před konvenčním léčením, osvědčila-li se jejich účinnost;
- Při konvenční (alopatické) léčbě se prodlužuje ochranná lhůta udávaná výrobcem léčiva na dvojnásobek, není-li stanovena, trvá 48 hodin;
- Rutinní aplikace léčiv, stimulátorů, retardentů, hormonů (včetně hormonální synchronizace říje) a přenos embryí jsou zakázány;

- Je zakázáno chovat organismy vzniklé na základě genových manipulací nebo používat produkty z nich odvozené a zkrmovat produkty z nich pocházející. [4]

2.6 Kontrola ekologického zemědělství

2.6.1 Kontrolní systém ekologického zemědělství v ČR

Každý, kdo chce označovat své produkty logem BIO, se musí řídit zákonem o ekologickém zemědělství, vést předepsanou evidenci a podrobit se pravidelné kontrole. Kontrolu zajišťuje nezávislá kontrolní organizace KEZ, o.p.s. vyškolenými odborníky, kteří musí být schváleni Certifikačním výborem pro ekologické zemědělství, jehož členy jmenuje MZe.

Od 1. 1. 2001 nabyl účinnosti zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon stanoví podmínky hospodaření v ekologickém zemědělství a podmínky pro výrobu biopotravin, upravuje systém osvědčování původu bioproduktů a biopotravin a jejich označování. Stanovuje systém pro výkon kontroly a dozoru nad dodržováním tohoto zákona. V období po vstupu ČR do EU je hlavním účelem zákona doplňovat nařízení Rady 2092/1991, a to zejména v oblasti administrativních postupů. Zákon provádí vyhláška MZe č. 53/2001 Sb., účinná od 13. února 2001 a poslední novelizace zákona o EZ přináší zákon č. 263/2003 Sb., účinný od 15. září 2003.

Dohledem nad dodržováním zákona byla MZe pověřena kontrolní organizace KEZ, o.p.s. (Kontrola ekologického zemědělství), která zároveň provádí osvědčování bioproduktů a biopotravin. KEZ, o.p.s. je akreditována jako kontrolní a certifikační organizace u Českého institutu pro akreditaci. Českou republiku a KEZ, o.p.s. uvádí Evropská komise na Seznamu třetích zemí, jejichž systém kontroly a certifikace EZ je kompatibilní s EU. Díky programu kontroly a certifikace dosáhla KEZ, o.p.s. celosvětově platné akreditace v rámci Akreditačního programu IFOAM (viz kapitola 2.9.3). [5]

V současné době vzniká i v oblasti kontroly EZ zdravé konkurenční prostředí. Nově jsou akreditovány organizace ABCERT, GmbH a Biokont CZ, s.r.o. (akreditace dosud probíhá).

Předpokladem zahájení zemědělské výroby v ekologickém režimu je vstupní kontrola u vybrané dozorové organizace a následná registrace u MZe ČR. Po té začíná tzv. přechodné období (vymezené specificky pro oblast rostlinné a živočišné produkce).

2.6.1.1 Registrace u MZe ČR

Každý nový zájemce, který hodlá podnikat v ekologickém zemědělství, (ekologický zemědělec, výrobce biopotravin, výrobce biokrmiv, dodavatel biosiv a biosadby) musí podat žádost o registraci na MZe. Žádost se podává přímo na adresu MZe.

Přílohou žádosti o registraci musí být vyjádření kontrolní organizace, že žadatel prošel vstupní kontrolou a plní podmínky zákona i nařízení. V praxi je proto nezbytné postupovat tak, že žadatel nejdříve zkontaktuje příslušnou kontrolní organizaci, přihlásí se u ní ke kontrole a certifikaci, uzavře s ní smlouvu o kontrole, kontrolní organizace provede vstupní kontrolu a poté vystaví příslušné potvrzení, které tvoří přílohu žádosti o registraci.

V případě ekologických zemědělců vystaví MZe po podání žádosti o registraci informaci o zahájení přechodného období, případně rozhodnutí o registraci pro ekologické zemědělství (po uplynutí doby přechodného období). U ostatních osob podnikajících v ekologickém zemědělství vystaví MZe po podání žádosti rozhodnutí o registraci pro ekologické zemědělství. [5]

2.6.1.2 Vstupní kontrola ekofarmy

S ekologickým zemědělství je spojena základní povinnost podnikatele prokazovat dodržování pravidel ekologického zemědělství a zpracování produktů v celém produkčním a výrobním řetězci. Podnikatel, který se přihlásí k tomuto systému musí zpracovat podrobný popis celého hospodářství nebo provozoven, včetně plánek pozemků a budov a popisu jejich využití a udržovat jej v aktuálním stavu. Musí také zpracovat opatření pro dodržování pravidel NR 2092/91 a pravidel pro vlastní vnitřní kontrolní systém, nejlépe na principu systému HACCP.

Poté je podnikateli doručena smlouva o kontrole s KEZ, o.p.s a na jejím základě proběhne první vstupní kontrola podniku nebo farmy. Během celého roku podnikatel vede řadu předepsaných záznamů a provádí vlastní kontrolní činnost nakupovaných surovin, výrobků a všech dalších vstupů do provozovny nebo podniku. Každoročně pak probíhá kontrola podniku a podle jejího výsledku je podnikateli vydán certifikát na bioprodukty, biopotraviny nebo další biovýrobky.

2.6.1.3 Přihláška ke kontrole

Přihláška ke kontrole se předává kontrolnímu pracovišti a na jejím základě uzavře podnik smlouvu o kontrole. Dnem podepsání smlouvy o kontrole mezi podnikem a kontrolním pracovištěm je zahájeno přechodné období k ekologickému zemědělství. Délka *přechodného*

období činí 2 roky u orné půdy, luk a pastvin, 1 rok u pastvin a výběhů pro nepřežvýkavce a 3 roky u stávajících trvalých kultur; pro účely tohoto zákona se trvalou kulturou rozumí vinice, sady a chmelnice. Účelem přechodného období je přeměna zemědělské výroby na ekologické zemědělství způsobem uvedeným v žádosti o registraci a zabezpečení odstranění vlivu negativních dopadů předchozí zemědělské činnosti na zemědělskou půdu, krajinu a životní prostředí.

2.6.1.4 Inspekce

V průběhu první inspekce se popis podniku doplní a prodiskutuje se problematika nařízení. Prohlídkou provozních budov, stájových prostor a pěstitelských ploch se zkontroluje, zda se v daném podniku dodržují požadavky nařízení a které věci vyžadují zlepšení.

Po první inspekci vykonává kontrolní pracoviště opakovaně minimálně jednou ročně další ohlášenou kontrolu. Odborní inspektoři kontrolního pracoviště zjišťují, zda jsou výrobní postupy v ekologickém podniku přijatelné. Údaje v osevních plánech a vnitropodnikové dokumentaci porovnají se skutečností a prohlédnou účetnictví. V rámci bilance toků surovin a výrobků se porovná množství vyprodukovaných a prodaných výrobků. Kromě těchto ohlášených kontrol vykonává kontrolní pracoviště náhodným způsobem i neohlášené kontrolní návštěvy a odběr vzorků.

2.6.1.5 Certifikace

Po inspekcích rozhodne KEZ, o.p.s. o certifikaci. Pokud se zemědělské produkty smí označovat „BIO“ s odvoláním na ekologické pěstování, doručí KEZ, o.p.s. zemědělskému podniku certifikát. Na tomto certifikátu a nebo v příloze k tomuto dokumentu (v hodnocení) jsou uvedeny ty produkty, které se mohou prodávat s označením podle nařízení. [9]

2.6.2 Kontrolní organizace

KEZ, o.p.s.

KEZ, o.p.s. je nevládní nezisková organizace, která zajišťuje odbornou nezávislou kontrolu a certifikaci v systému ekologického zemědělství. Jedná se o obecně prospěšnou společnost podle zákona č.248/1995 Sb., která byla založena v roce 1999 Svazem producentů a zpracovatelů biopotravin PRO-BIO, Nadačním fondem pro ekologické zemědělství FOA a Spolkem poradců a inspektorů ekologického zemědělství EPOS.

ABCERT, GmbH

Firma ABCERT vznikla v roce 2002 v Německu, splynutím kontrolních organizací Alicon a BioZert. Obě tyto společnosti od roku 1992 vyvíjely aktivní a úspěšnou činnost v oblasti biokontroly. V říjnu 2005 byla založena pobočka firmy ABCERT pro Českou republiku se sídlem v Brně, která od 1.1. 2006 vykonává kontrolní činnost s pověřením MZe ČR. Firma je akreditována podle norem EN 45011 (požadavky na certifikační orgány) a podle EN ISO/IEC 17020 (požadavky na inspekční orgány). [5]

Biokont CZ, s.r.o.

Tato společnost nabízí klientům alternativní přístup ke kontrolní činnosti v oblasti EZ s důrazem na informační a konzultační servis, minimalizaci byrokratické zátěže klienta a spolupráci s poradci. Akreditace této společnosti dosud probíhá.

2.7 Dotace, kompenzace a finanční podpora

2.7.1 Dotace

Dotace SAPS

Jednotnou platbu na plochu (SAPS) je možné obdržet na následující kultury (dle §3i zákona o zemědělství), přičemž na druhu kultury nezávisí výše podpory:

- orná půda
- travní porost – stálé pastviny
- travní porost – ostatní
- vinice
- chmelnice
- ovocný sad
- jiná kultura

Podmínkou pro obdržení podpory je dodržení minimální výměry, na kterou může být poskytnuta podpora, která činí v součtu všech půdních bloků nebo dílů půdních bloků nejméně 1 ha zemědělské půdy podle údajů v Evidenci (LPIS).

Zemědělská půda, na kterou je požadováno poskytnutí finanční podpory, musí být na žadatele vedena v Evidenci od 1. 5. do 31. 8. kalendářního roku, ve kterém žádá o podporu, a po toto období zemědělsky obhospodařována, a to plně v souladu s dobrými zemědělskými a environmentálními podmínkami, kterými jsou:

- nerušení krajinných prvků (například meze, terasy, větrolamy, zatravněné údolnice a polní cesty využívající přirozené svažitosti, respektující vrstevnice, popřípadě doprovázené příkopy, vodní toky nebo útvary povrchové vody);
- vyloučení pěstování široko řádkových plodin (kukuřice, brambor, řepy, bobu setého, sóji, slunečnice) na půdních blocích s průměrnou svažitostí převyšující 12 stupňů;
- zapravování statkových hnojiv v tekuté formě do půdy nejdéle do 24 hodin po jejich aplikaci na půdních blocích bez porostu, jejichž průměrná svažitost převyšuje 3 stupně, pokud tuto aplikaci nevylučuje zvláštní právní předpis;
- vyloučení změny kultury travní porost na kulturu orná půda na obhospodařovaných půdních blocích (§3 odst. 5 písm. b) zákona o zemědělství);
- nepálení rostlinných zbytků na půdních blocích po sklizni obilovin, olejnin, popřípadě luskovin, které byly pěstovány na těchto půdních blocích.

Podpora se poskytne na zemědělskou půdu, která je v Evidenci vedena jako způsobilá k poskytnutí platby podle čl. 143b, odst. 4 Nařízení Rady (ES) č. 1782/2003, tj. k 30. 6. 2003 byla uchována v dobrém zemědělském stavu.

Dotace Top-Up

Doplňková platba (Top-Up) je platba poskytovaná k jednotné platbě na plochu (SAPS) a je poskytována v těchto oblastech výroby:

- pěstování lnu na vlákno na zemědělské půdě vedené v Evidenci využití zemědělské půdy podle uživatelských vztahů jako druh zemědělské kultury orná půda;
- pěstování chmele na zemědělské půdě vedené v Evidenci jako druh zemědělské kultury chmelnice;
- chovu skotu, ovcí, popřípadě koz na hospodářstvích registrovaných v ústřední evidenci;
- pěstování plodin způsobilých pro platbu na orné půdě.

Žadatel o doplňkovou platbu Top-Up je shodný s žadatelem o platbu SAPS. Všeobecné podmínky pro poskytnutí platby Top-Up jsou shodné s podmínkami pro platbu SAPS (viz výše). Pokud nebude žadateli přiznána platba SAPS, nemá nárok na platbu Top-Up.

2.7.2 Kompenzace

Kompenzace LFA

Vymezení méně příznivých oblastí bylo v ČR částečně přizpůsobeno kritériím podle NR 1257/99 již v roce 2000 na základě nařízení vlády č. 505/2000 Sb. V roce 2004 po vstupu ČR

do EU byl systém podpor zemědělcům hospodařícím v méně příznivých podmínkách plně podřízen kritériím NR 1257/1999. Byla zohledněna tzv. demografická kritéria hustoty obyvatel a podíl zemědělců na ekonomicky aktivním obyvatelstvu, snížena hranice pro určení podprůměrných půdně-klimatických podmínek a byly přeformulovány podmínky pro oblasti postižené specifickými omezeními. Rozloha vymezených méně příznivých oblastí ČR se v důsledku toho snížila z 62 % na 50 % z celkové výměry zemědělské půdy podle katastru nemovitostí.

Podpora LFA je poskytována pouze na kulturu travní porost obhospodařovanou v následujících méně příznivých oblastech a oblastech s ekologickými omezeními: *horské oblasti, ostatní méně příznivé oblasti, oblasti se specifickými omezeními, oblasti s ekologickými omezeními.*

Podpora hospodaření v LFA si klade tyto cíle:

- zajistit odpovídající příjmy zemědělským podnikům hospodařícím ve ztížených podmínkách;
- přispět k udržitelnému využití zemědělské půdy a ochraně ostatních přírodních zdrojů (zejména vodních zdrojů);
- přispět ke stabilizaci venkovské populace;
- udržet atraktivitu krajiny (krajinný ráz);
- podpořit systémy hospodaření přátelské k životnímu prostředí. [10]

Kompenzace AEO (agroenvironmentální opatření)

Pod pojmem „agroenvironmentální“ je třeba vidět zemědělské činnosti směřující k šetrné péči o životní prostředí. Tato opatření řeší zejména zachování a zvyšování biologické různorodosti na travních porostech i na orné půdě. Jedná se především o údržbu travních porostů či podporu ekologického zemědělství. Patří sem například i zatravnění orné půdy, pěstování meziplojin či tvorba travnatých pásů na svažitých půdách, které mají zpomalit povrchový odtok na mírných svazích a působit jako ochrana proti erozi půdy. Kromě toho jde o aktivity, které omezují celoevropskou nadprodukcí potravin, prospívají životnímu prostředí a napomáhají k udržitelnému rozvoji venkova.

Žadatel o podporu se musí zavázat, že bude:

- plnit podmínky daného titulu po dobu minimálně 5 let;
- hospodařit v souladu se zásadami správné zemědělské praxe;

- hospodařit na minimální výměře 5 ha zemědělské půdy. Jde-li o hospodaření pouze ve zvláště chráněných územích je požadovaná minimální výměra 2 ha, jde-li o hospodaření v systému ekologického zemědělství, je požadována minimální výměra 1 ha, jde-li o pěstování zeleniny a speciálních bylin na orné půdě v EZ je požadována minimální výměra 0,5 ha a v případě trvalých kultur v EZ 0,25 ha.

Intenzita ekologického chovu skotu, ovcí, koz a koní se musí pohybovat v rozmezí nejméně 0,2 VDJ (velká dobytčí jednotka) na hektar každého travního porostu obhospodařovaného v systému EZ a evidovaného v LPIS (informační systém evidence půdy dle uživatelských vztahů), nejvýše však 1,5 VDJ na každý ha zemědělské půdy obhospodařovaný žadatelem v systému EZ a evidovaný v LPIS.

Tabulka č. 1: Přehled finančních příspěvků pro tituly AGROENVI opatření (zdroj <http://www.mze.cz>)

Titul	Platba [Kč/ha ročně]
Ekologické zemědělství – travní porosty	1 100,-
Ekologické zemědělství – orná půda	3 520,-
Ekologické zemědělství – zelenina a speciální byliny	11 050,-
Ekologické zemědělství – trvalé kultury	12 235,-
Ošetřování travních porostů – základní ošetřování pastvin	2 890,-
Ošetřování travních porostů – základní ošetřování luk	1 920,-
Zatravňování orné půdy	7 265,-
Tvorba travnatých pásů na svažitých půdách	9 440,-
Pěstování meziplojin	4 580,-
Trvale podmáčené louky a rašelinné louky	12 100,-
Ptačí lokality na travních porostech – Chřástal polní	5 180,-
Ptačí lokality na travních porostech – Bahňáci	5 550,-
Biopásy	10 630,-
Osevní postup v ochranných zónách jeskyní	540,-

Přehled titulů AEO a jejich cílů

Ekologické zemědělství - cílem je ochrana základních složek životního prostředí (půda, voda, ovzduší, organismy a agroekosystémy) a zajištění bioprodukce.

Ošetřování travních porostů - cílem je podpořit a zachovat příznivou extenzifikaci na travních porostech využívaných pro zemědělskou produkci, které jsou ohroženy růstem intenzity hospodaření nebo naopak degradací v důsledku opouštění hospodaření.

Zatravňování orné půdy - titul má zajistit zpomalení odtoku vody z krajiny, který může vyvolávat sezónní nedostatek vody a krátkodobě zvýšené průtoky v tocích. Dalším efektem bude také snižování rizika případné eroze půdy a zvýšení ekologické stability krajiny.

Tvorba travnatých pásů na svažitých půdách - cílem je opět zpomalení povrchového odtoku vody na mírných svazích v oblastech s větším zorněním. Rozdělením svahů na kratší úseky se zvýší podíl vody, která se vsákne do půdy, a tím bude posílena i retenční schopnost krajiny.

Pěstování mezipločin - hlavním cílem pěstování mezipločin minimálně na 3 % výměry z plochy orné půdy podniku je zpomalení povrchového odtoku vody na orné půdě, omezení eroze půdy a snížení environmentálních rizik na orné půdě fixací živin.

Trvale podmáčené louky a rašelinné louky - titul se týká ploch na travních porostech, které jsou trvale podmáčené nebo rašelinné. Vlhké louky bývají v našich podmínkách zpravidla druhově bohaté a značná část rostlinných společenstev vlhkých luk je vzácných a ohrožených.

Ptačí lokality na travních porostech - opatření se týká trvalých travních porostů identifikovaných jako hnízdní lokality chrástala polního a bahňáků. Cílem je udržet a zvýšit populaci těchto druhů ptactva v zemědělsky využívané krajině.

Biopásy - cílem tohoto titulu je zvýšení potravní nabídky volně žijícím živočichům přes zimu na zemědělsky obhospodařovaných plochách.

Osevní postup v ochranných zónách jeskyní - titul má za úkol redukovat pěstování intenzivně ošetřovaných zemědělských plodin v ochranných zónách jeskyní a tím omezit i negativní dopad používaných chemických prostředků a hnojiv. [5]

2.7.3 Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (OP RVMZ)

Operační program RVMZ navazuje na předvstupní program SAPARD a jeho cílem je zajištění trvale udržitelného rozvoje venkova, podpora zemědělské prvovýroby a zpracování zemědělských produktů. Navíc je zde zahrnuta i podpora lesního a vodního hospodářství.

Posilování konkurenceschopnosti resortu zemědělství se zaměřuje na zavádění nových úsporných technologií šetrných k životnímu prostředí, na zlepšování kvality produktů, na vyšší úroveň welfare, zlepšení situace v lesním a vodním hospodářství včetně ochrany před povodněmi a odstraňování následků přírodních katastrof. Podporován je také rozvoj českého rybářství, důraz je kladen na rozvoj venkova a diverzifikaci jako zdroje dalších příjmů obyvatel venkova. Podpora pozemkových úprav a odborného vzdělávání doplňuje celkový záměr OP Zemědělství. Při realizaci všech opatření je kladen důraz na ochranu a zlepšení životního prostředí.

2.7.3.1 Podpora v rámci Operačního programu

Investice do zemědělského podniku a podpora mladým začínajícím zemědělcům

Investice jsou zaměřeny především na zvýšení produktivity práce, konkurenceschopnosti a kvality produktů. Touto formou se financují projekty zaměřené na snižování a odstraňování negativních vlivů zemědělské produkce na životní prostředí, na ochranu vod před znečištěním

ze zemědělských zdrojů, na rekonstrukci, modernizaci a výstavbu nových zemědělských staveb pro chov hospodářských zvířat.

Prohlubování diverzifikace zemědělských činností

Podpora je poskytována na výrobu, zpracování a přímý prodej zemědělských výrobků. Předmětem podpory může být též výroba a zpracování nepotravinářských zemědělských výrobků, zejména výroba a zpracování biomasy pocházející z vlastní zemědělské činnosti.

Obnova potenciálu a zachování zemědělské krajiny

Investice jsou zaměřeny na zlepšení a ochranu zemědělsky využívaných pozemků v oblastech s nepříznivým vodním režimem, tj. oblasti s nadbytkem nebo nedostatkem srážek, rizikové oblasti z hlediska výskytu povodní. Realizace investic umožní vytvoření prostorové rovnováhy mezi hospodářským a kulturním rozvojem spojeným s využíváním území ohroženého povodněmi a potřebami využít toto území ke zpomalení odtoku vody, akumulace vody a snížení velikosti průtoku.

Řízení a zajištění funkčnosti zemědělských vodních zdrojů

Investice jsou zaměřeny na celkové zlepšení technického stavu rybničního fondu a posílení vodohospodářských a mimoprodukčních funkcí s ohledem na jejich protipovodňový a krajinnotvorný význam.

Diverzifikace zemědělských aktivit a aktivit blízkých zemědělství

V rámci programu lze získat podporu pro agroturistiku – na výstavbu, rekonstrukci, modernizaci a vybavení ubytovacího zařízení a zařízení pro volný čas. Podporovány jsou také podněty pro turistické aktivity, řemesla a diverzifikace zemědělských činností a činností blízkých zemědělství k zajištění více aktivit nebo alternativních zdrojů příjmů.

Investice jsou rovněž zaměřeny na využívání alternativních zdrojů energie, a to s výkonem do 5 MW.

2.7.3.2 Státní zemědělský intervenční fond (SZIF) a finanční podpora EU

Státní zemědělský intervenční fond je akreditovanou platební agenturou a zprostředkovatelem finanční podpory Operačního programu, kterou Evropská unie v rámci opatření Společné zemědělské politiky poskytuje České republice z Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu.

V rámci společné zemědělské politiky se v EU uplatňují tři zásady - společný trh pro zemědělské produkty při společných cenách, zvýhodnění produkce ze zemí Unie na úkor

vnější konkurence a finanční solidarita - financování ze společného fondu, do něhož všichni přispívají. Pilířem poskytovaných finančních podpor jsou přímé platby vyplácené zjednodušeným systémem, tj. na hektar obhospodařované plochy.

Velké možnosti pro zemědělství a potravinářství představují také programy - Operační program Zemědělství a Horizontální plán rozvoje venkova, zaměřené na podporu multifunkčního zemědělství včetně zpracování zemědělských produktů a zajištění trvale udržitelného rozvoje venkova. Stejně nezanedbatelnou finanční pomocí jsou pak rovněž tržní opatření Společného evropského trhu, které řeší výkyvy poptávky a nabídky na trhu a zabezpečují zemědělským podnikatelům větší jistotu a lepší stabilitu v podnikání.

Státní zemědělský intervenční fond převzal rovněž kontrolu a vedení předvstupního programu SAPARD a nově plní také roli marketingové agentury při propagaci domácích potravinářských produktů. [10]

2.8 Výroba biopotravin

Bioprodukty a biopotraviny jsou definovány poměrně jednoduše – jako certifikované a označené produkty ekologického zemědělství. Nejde tedy o jakési potraviny „zdravé“, či „ekologicky čisté“, „zdravotně nezávadné“ apod. – to vše jsou pojmy zcela nesprávné a zavádějící. Veškeré potraviny v tržní síti musí být „zdravotně nezávadné“ ve smyslu platných hygienických a veterinárních limitů. Bioprodukty a biopotraviny jsou však kvalitnější nežli zemědělské produkty a potraviny konvenční, neboť při jejich zemědělské produkci a zpracování jsou používány postupy ohleduplné k přírodě, zvířatům a tedy nakonec i k lidem. Nejsou použity žádné nebezpečné chemické látky, léčiva, ochranné a konzervační látky. Zvířata jsou chována s minimalizací utrpení a stresů, s možností výběhu, roštová ustájení a produkce kejdy nejsou povoleny a krajina tudíž není ničena, ale tvořena a chráněna.

Platí rovněž přísný zákaz použití jakýchkoliv genově manipulovaných materiálů, takže bioprodukty i biopotraviny jsou jednoznačně v kvalitě „GF“ – genetic free (geneticky nemodifikované). To vše podle přísných standardů a norem, dnes už i u nás podle nového zákona O ekologickém zemědělství a pod přísnou, soustavně opakovanou kontrolou. Veškeré tyto ohledy se nutně projeví v ceně biopotraviny, která bývá zhruba o třicet až padesát procent vyšší – v této ceně však není jen hodnota vlastní potrawy, ale je v ní i vědomé uznání a odměna spotřebitelů za lepší filosofii ekologických zemědělců, zpracovatelů a obchodníků, která se v závěru přenáší na vyšší kvalitu bioproduktů a zlepšené zdraví konsumentů i jejich potomků. Konvenční zemědělství a potravinářská výroba sice také produkuje potraviny

"zdravotně nezávadné" ve smyslu zákonných norem a limitů, ty však jsou produkovány za cenu vyššího znečištění prostředí, za cenu půdní eroze, znečištění vody a ovzduší, utrpení zvířat a konečně i lidí. [5]

2.8.1 Zpracování bioproduktů

Ekologické zemědělství se snaží vyprodukovat potraviny nejpřirozenější možnou cestou a tak i jejich zpracování musí být co nejšetrnější a směřovat k zachování největší možné biologické a nutriční hodnoty.

- Produkty musí být skladovány, zpracovány a přepravovány povolenými šetrnými postupy tak, aby byla co nejvíce zachována jejich kvalita;
- Musí být vyloučena možnost jejich kontaminace nežádoucími látkami nebo konvenčními produkty;
- V průběhu výroby, dopravy a distribuce biopotravin musí být zajištěna jejich pravost a vyloučena možnost jejich záměny za konvenční potraviny, vyžaduje se časové nebo prostorové oddělení bioproduktů od produktů jiného původu;
- Kontrolován je celý výrobní proces včetně použitých receptur, povolené přísady a pomocné látky (pro konzervaci, stabilizaci, apod.) jsou přesně stanoveny;
- Je zakázáno používat tyto výrobní postupy: výměna iontů, hydrogenace, bělení, ozařování a mikrovlnný ohřev, při nakládání, uzení, zjemňování apod. nelze použít chemikálie;
- Kvalita a chuť je dána čerstvými biosurovinami, užívání barviv, aromatických látek, sladidel a vitaminů syntetického původu je zakázáno. [1]

2.8.2 Kontrola a certifikace biopotravin

Zákon o ekologickém zemědělství stanoví kromě podmínek hospodaření v ekologickém zemědělství i podmínky pro výrobu biopotravin a upravuje systém osvědčování původu bioproduktů a biopotravin a jejich označování, jakož i výkon kontroly a dozoru nad dodržováním tohoto zákona.

Specifikou ekologického zemědělství je vypracovaný systém kontroly a certifikace dodržování povolených produkčních postupů, resp. nepřekračování zákazů daných zákonem. Spotřebitel tak může v kterémkoliv bodě produkčního, zpracovatelského a obchodního řetězce dostat informaci o místě a způsobu výroby i garanci o souladu činností se zákonem o ekologickém zemědělství.

Každý tržní výstup farmy, každý vyrobený produkt označený jako biopotravina musí být vyroben v souladu se zákonem O ekologickém zemědělství a certifikován (ukázka certifikátu viz příloha č. 6b). Kontrolní a certifikační činnost vykonávají akreditované organizace KEZ, o.p.s., ABCERT, GmbH a perspektivně i Biokont CZ, s.r.o. [5]

Biopotraviny musí splňovat všechny požadavky na běžné, konvenčně vyráběné potraviny, a navíc musí být vyprodukovány za specifických kontrolovaných podmínek. Zákon zakazuje preferovat bioprodukty z hlediska vyšší kvality, ačkoliv vzhledem ke způsobu produkce lze v řadě aspektů vyšší kvalitu bioproduktu předpokládat.

2.8.3 Evidence při výrobě

Celý postup výroby biopotravin musí být zajištěn účinným a dokumentovaným kontrolním systémem k získání záznamů, které umožní kontrolnímu orgánu ekologického zemědělství sledovat:

- původ, vlastnosti a množství bioproduktů, surovin, přídatných látek a pomocných látek a obalových materiálů, které byly dodány do výrobní jednotky;
- druh, vlastnosti a množství výrobků, které byly vyskladněny z výrobní jednotky;
- použité obaly a etiketaci výrobků;
- odběratele výrobků;
- evidenci o čištění výrobních zařízení při přechodu z výroby potravin na výrobu biopotravin.

2.9 Označování bioproduktů a biopotravin

2.9.1 Označování bioproduktů

Bioprodukt, který slouží jako surovina k výrobě biopotravin, se označí jako ekologický tak, že se k jeho názvu vždy uvede slovo „*bio*“ a identifikační kód kontrolního orgánu (CZ-KEZ) a nevylučuje-li to povaha bioproduktu, i *grafický znak*. Takto je možné označit pouze rostlinný nebo živočišný produkt, na který kontrolní orgán vydal osvědčení o původu bioproduktu.

Obrázek č. 1: Grafický znak pro označení bioprodukce

Označovat rostlinný nebo živočišný produkt logem, na který nebylo vydáno osvědčení o původu bioproduktu, slovem „bio“ nebo „eko“ nebo grafickým znakem nebo jakýmkoli údaji poukazujícími na ekologický, organický, přírodní způsob zemědělské výroby, je zakázáno.

V přechodném období, pokud byla dodržena stanovená délka přechodného období (2 roky u orné půdy, luk a pastvin, 1 rok u pastvin a výběhů pro nepřežvýkavce a 3 roky u stávajících trvalých kultur), se rostlinný produkt označí také slovy „*produkt z přechodného období na ekologické zemědělství*“ v barvě, velikosti a typu písma, které nesmí být výraznější než označení produktu podle zvláštních právních předpisů; sousloví „ekologické zemědělství“ nesmí být výraznější než slova „produkt z přechodného období“. Živočišné produkty mohou být označovány jako bioprodukty teprve po uplynutí nejkratší doby chovu pro hospodářské zvíře, ze kterého pocházejí, za předpokladu, že rozhodnutí o registraci pro pěstování rostlin nabylo právní moci. V přechodném období mohou být živočišné produkty označovány jako „*produkty z přechodného období na ekologické zemědělství*“ až po uplynutí nejkratší doby chovu pro hospodářské zvíře, ze kterého pocházejí.

2.9.2 Označování biopotravin

Biopotravinu, při jejíž výrobě bylo použito více než 95 % hmotnosti nebo objemu bioproduktů, přídatných látek a na kterou kontrolní orgán vydal osvědčení o biopotravině, označí výrobce biopotravin slovem „*bio*“ nevylučuje-li to název biopotraviny, a také *grafickým znakem a identifikačním kódem kontrolního orgánu*.

Pokud při výrobě biopotraviny bylo použito méně než 95 %, avšak alespoň 70 % hmotnosti nebo objemu bioproduktů, přídatných látek a pomocných látek, označí se biopotravina také *údaji o procentuálním obsahu složek zemědělského původu, pocházejících z ekologického zemědělství nebo z přechodného období*. Tyto údaje nesmí být provedeny v barvě, velikosti a typu písma výrazněji než označení podle zvláštních právních předpisů.

Označovat potravinu, na kterou nebylo vydáno osvědčení o biopotravině, slovem „bio“ nebo „eko“ nebo grafickým znakem nebo jakýmkoli údaji poukazujícími na ekologický, organický, přírodní nebo biologický způsob výroby, je zakázáno. Zároveň při značení biopotravin nebo při jejich propagaci nesmí být uváděno, že představují záruku vyšší organoleptické, nutriční nebo zdraví prospěšné jakosti.

Kromě uvedeného loga BIO a kódů certifikační organizace se lze setkat s tím, že na potravině je uvedeno logo příslušného svazu (PRO-BIO). Toto označení dokládá, že producent je členem uvedeného svazu. [4]

Obrázek č. 2: Grafický znak svazu PRO-BIO

2.9.3 Program certifikace podle Standardů KEZ, o.p.s.

Země, které nejsou členy Evropské Unie vyžadují při dovozech bioproduktů a biopotravin, aby byl příslušný certifikační orgán akreditován podle akreditačních kritérií IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements), a aby také producenti dodržovali pravidla stanovená Basic Standards IFOAM. Proto společnost KEZ, o.p.s. podala v roce 2000 žádost o akreditaci IOAS (International Organic Accreditation Service). Akreditační řízení bylo úspěšně dokončeno podpisem smlouvy mezi KEZ, o.p.s. a IFOAM dne 14. února 2003. Od tohoto data mohou zájemci o kontrolu a certifikaci podle IFOAM podávat přihlášky na KEZ, o.p.s., která pro tyto účely vydává akreditované „Standardy KEZ“. Standardy KEZ jsou závazné pro ekologické podnikatele mající zájem o získání certifikátu podle IFOAM, který jim umožní používat ochrannou známku s textem „IFOAM ACCREDITED“. [9]

Obrázek č. 3: Ochranná známka IFOAM

Používání této značky umožňuje:

- vyvážet bioprodukty a biopotraviny do zemí, které vyžadují certifikaci podle akreditačních kritérií IFOAM (tzn. prakticky všechny mimoevropské země jako USA, Japonsko, Čína, Austrálie a Nový Zéland atd.);
- vývoz a prodej recertifikovaných bioproduktů a biopotravin pod špičkovými ochrannými známkami některých evropských svazů a certifikačních firem, jako

například KRAV ve Švédsku, BIOLAND, NATURLAND v Německu, SOIL ASSOCIATION ve Velké Británii, Bio Agri Cert, CCPB a ICEA v Itálii, Ekoagros v Litvě;

- uznání dovozu biopotravin ze zemí mimo EU akreditovaných IFOAM (např. Čína, Thajsko, apod.). [5]

2.10 Kvalita bioprodukce

Chápání pojmu kvality v ekologickém zemědělství je poněkud odlišné a definice „celostní“ kvality má obsah širší o nové morálně-etické a socio-psychologické aspekty. Dimenze pojmu kvality zahrnuje v sobě v tomto případě i hodnotu celého produkčního procesu a systému, ve kterém se odehrává a jímž působí na životní prostředí. Zvýšená pozornost je věnována souvislosti mezi výživou a zdravím, životní aktivitou, odolností organismu atd. Za méně významné se naopak považují technologické vlastnosti preferované zpracovatelem a diktované často potřebami automatizované potravinářské výroby.

Souhrnně lze říci, že u ekologicky vypěstovaných produktů je možné s vysokou pravděpodobností očekávat vyšší hygienickou a velmi často i nutriční hodnotu, lepší skladovatelnost a někdy i senzorickou hodnotu než u technologií konvenčních

2.10.1 Nutriční kvalita

Při vyjadřování nutriční (výživové) hodnoty máme na mysli převážně pozitivní aspekty, tedy obsah látek příznivě se uplatňujících v lidské výživě, jejich vnitřní skladbu a vzájemné poměry. Při srovnávacích studiích odlišných pěstitelských technologií bývají po stránce nutriční častěji výše hodnoceny produkty ekologického zemědělství.

2.10.2 Technologická kvalita

Technologická kvalita zahrnuje vhodnost pro různé formy zpracování v průmyslu i v kuchyni (loupateľnost, výtěžnost, barevnou stálost, vhodnost k vaření, pečení, k různým formám konzervace atd.), odolnost při transportu, skladovatelnost aj. Produkty z ekologického zemědělství se zpravidla vyznačují lepší skladovatelností. Obsah vody v produktech vypěstovaných konvenčním způsobem je vyšší často zásluhou hnojení, zejména dusíkatého, které zpomaluje dozrávání, takže produkty se sklízí zpravidla v „mladší“ vegetační fázi a déle po sklizni vykazují zvýšenou aktivitu enzymů. To vede k růstu ztrát při následném skladování a k snadnější atakovatelnosti méně kompaktních pletivových struktur škodlivými

- mikroorganismy, zejména plísněmi. Ekologicky vypěstované produkty podléhají při skladování hnilobným procesům méně.

2.10.3 Senzorická kvalita

U senzorické hodnoty hraje velmi závažnou roli obchodní jakostní klasifikace pro jednotlivé druhy produktů. Hmotnost, velikost, tvar, barva a vnější vzhledová bezchybnost jsou pro jednotlivé třídy předepsány normou a rozhodují o cenových relacích. Optimální vnější senzorické vlastnosti jsou u většiny produktů daleko snadněji dosažitelné v konvenční výrobě za pomoci vydatného hnojení a využití pesticidů. Senzorická jakost bioproduktů může být horší i v důsledku zvýšeného obsahu kyselin, tříslovin, alkaloidů a některých minerálních látek. Ekologicky vypěstované produkty mají zpravidla také pevnější, tvrdší a houževnatější texturu, což nevyhovuje části spotřebitelů, upřednostňujícím měkčí potraviny.

2.10.4 Hygienická kvalita

Z aspektů ekologického zemědělství je možno výraznější pozitiva obecně očekávat především v případě hygienické jakosti, vyjadřující zejména stupeň kontaminace produktů cizorodými a ostatními škodlivými látkami. Zdravotní hlediska jsou hlavní motivací zájmu spotřebitelů o biopotraviny, což potvrdily průzkumy trhu v zahraničí. Ekologický způsob pěstování rostlin dává předpoklady k tomu, aby produkty byly méně zatíženy např. toxickými kovy, rezidui pesticidů i dusičnany. [1]

2.11 Formy prodeje

Uplatnění bioproduktů na trhu má své zvláštnosti. Jedná se o značkové zboží vyprodukované za specifických podmínek (Zákon o ekologickém zemědělství), kontrolované v procesu výroby (kontrola KEZ), lze u něho doložit původ (certifikace). Zboží má obvykle vyšší cenu, je označeno ochrannou známkou bioproduktů, případně logem producenta a doprovázeno certifikátem o původu. Zásadně lze rozdělit prodej na přímý a zprostředkovaný.

2.11.1 Přímý prodej

Při přímém prodeji výrobce bezprostředně prodává zboží spotřebiteli. Zemědělec obvykle své produkty dále zušlechťuje (třídění, čištění, loupání, mletí, balení) nebo zpracovává na hotové výrobky (chléb, mošty, víno, sýry, salámy apod.). Přímý prodej bývá často spojen s nabídkou stravovacích a ubytovacích služeb na selském dvoře (ekoagroturistika). Hlavní výhodou je, že se zemědělec nedělí o tržby se zpracovateli, dopravci a obchodníky, může získat celé cenové rozpětí pro sebe, resp. se o něj dělit se spotřebitelem. Nevýhodou je velký nárůst práce

a dalších nákladů spojených se zpracováním, balením, dopravou k zákazníkovi a prodejem. V České republice má přímý prodej malou tradici. Dosud přetrvává zvyk prvovýrobců nezabývat se zušlechťováním výrobků. Také nutnost soustředit se, a to nejen v přechodném období, na produkční problémy vyvolává potřebu přesunout starost se zpracováním a odbytem k zákazníkovi na jiné subjekty. Samozřejmě s tím roste i závislost na nich, resp. jimi určených nákupních cenách, a eventuálně riziko prodeje na konvenčním trhu za konvenční ceny.

Formy přímého prodeje

- samosběr
- přímé doručování
- stánkový prodej
- obchod ve dvoře
- prodej ze dvora.

2.11.2 Nepřímý prodej

Velkoobchod

V zahraničí se postupně zvyšuje význam velkoobchodů a specializovaných zpracovatelů ve sféře odbytu bioprodukce. V ČR podnikají čtyři větší firmy v oblasti výkupu bioproduktů, zpracování (ve svých nebo smluvně zajištěných zařízeních) a dalšího prodeje balených biopotravin.

Country Life

Country Life se sídlem v Hostivících u Prahy byla založena v roce 1991. Je zaměřená převážně na suché balené zboží (obiloviny a výrobky z nich, luštěniny, oleje, suché plody, koření, šťávy, výrobky ze sóji). Firma má vlastní biologickou farmu o výměře 73 ha a vzdělávací středisko. Zabývá se zpracováním (mlýn), balením a skladováním produktů a jejich distribucí do velkoobchodní sítě či restaurací vlastními dopravními prostředky. Kromě vlastní resp. v ČR nakoupené bioprodukce importuje také zahraniční bioprodukty pro rozšíření sortimentu, a naopak asi 5 % výrobků exportuje.

PRO-BIO

PRO-BIO obchodní společnost byla založena ve Starém Městě pod Sněžníkem v roce 1992 jako akciová společnost úzce spolupracující se Svazem PRO-BIO Šumperk. Je zaměřena především na nákup suchých produktů (obiloviny, luskoviny, léčivé rostliny, koření, sójové výrobky, víno, šťávy, oleje, éterické oleje) a další výrobky. Má vlastní mlýn, loupárnu

pohanky a špaldy, výrobní linku na těstoviny aj., balicí linky a sklady na obilí a hotové výrobky. Firma využívá smluvně i sklady dodavatelů (má zájem o regionální mezisklady). Využívá vlastní dopravu pro svoz bioproduktů téměř z celé ČR (až 300 km) a v současné době zásobuje 120 specializovaných prodejen v ČR, malá část produkce je distribuována i pro Country Life, Biodružstvo Praha (rozšíření sortimentu výrobků). Na vnitřním trhu v ČR se uplatňuje asi 30 % produkce (společnost na našem trhu nabízí biopotraviny pod značkami BIOLINIE a BIOHARMONIE), zbytek (převážně suché produkty) je exportován do Nizozemska, Belgie, Dánska, Německa a Švýcarska.

Slunečná brána

Sluneční brána, obchodní firma se sídlem v Čejkovicích na Moravě, byla založena v roce 1992 se zahraničním partnerem (Rakousko). Obchoduje s léčivkami a kořeninovými rostlinami, vyrábí čaje, přísady do pokrmů. Má vlastní produkční plochy, ale převážně nakupuje od smluvních partnerů.

Nový Věk

V průběhu roku 2004 prošla společnost Nový věk vnitřní transformací, nové členění přináší lepší služby obchodním partnerům. Logistické oddělení v Bystřici pod Hostýnem koordinuje distribuci pomocí dvou skladů. Obchodní činnost je rozdělena na péči o klíčové zákazníky a přímý obchod, kde společnost reprezentuje 15 obchodních zástupců, aktivně pracujících v určených regionech ČR. Společnost má v současné době ve své distribuci i biopotraviny pod značkou významných světových producentů. Veškeré produkty jsou certifikované a vhodně doplňují stávající sortiment firmy Nový Věk.

Odbytová družstva

Družstevní forma spolupráce umožňuje zemědělcům soustředit se na výrobu a problémy se zpracováním a odbytem přenechají svému družstvu, které zajistí svoz, zpracování, balení, reklamu a odbyt bioproduktů. Státem podporovaný je v některých evropských zemích i společný nákup investic (porážka, třídíčka, balička, speciální automobil pro přepravu produktů, chladič boxy apod.). Předpokladem kooperace mezi biozemědělci je i větší hustota podniků v regionu, resp. menší vzdálenost mezi nimi, marketingové poradenství Svazu a vlastní aktivita zemědělců. HRDP poskytuje finanční podpory pro zakládání skupin výrobců za účelem zajištění efektivního odbytu zemědělské produkce v současných podmínkách domácího trhu i pro posílení konkurenceschopnosti zemědělských výrobců na společném evropském trhu.

Maloobchod

Sortiment, zaměření i úroveň prodeje jsou velmi různé. Mnohé mají biopotraviny jen v omezeném množství pro doplnění nabídky, některé jsou téměř či zcela specializované na bioprodukty.

Malé specializované obchody

Jsou zásobovány převážně přímo velkoobchodem nebo si doplňují sortiment (především čerstvé ovoce, zeleninu, mléčné výrobky, brambory apod.) od biozemědělců z okolí. Dobrým příkladem zlepšování odbytu biopotravin prostřednictvím malých prodejen je Klub partnerských prodejen PRO-BIO, vzniklý v roce 1995. Klub sdružuje 25 členů, kteří se zavazují rozšiřovat sortiment bioprodukce, a Svaz PROBIO jim přednostně zajišťuje výrobky (zvláště nový sortiment) za výhodné ceny a informační materiál.

Supermarkety, hypermarkety

Velká část konzumentů (nejenom z měst) nakupuje v supermarketech (popř. hypermarketech), protože je to pro ně pohodlnější (větší výběr, úspora času) a levnější. Nakupuje se zde obvykle větší množství potravinářského zboží do zásoby, proto je větší zájem o trvanlivé výrobky, nebo alespoň o výrobky s delší dobou použitelnosti. Roste zájem i o hotové výroby nebo polotovary s vysokým stupněm zpracování a přípravy.

Supermarkety mají zájem o rozšíření sortimentu a navíc jim prodej bioproduktů zvyšuje ekologickou image u spotřebitelů. [2]

3. Cíle a použitá metodika

Tato práce se zaměřuje na zmapování ekologického zemědělství v oblasti Jihočeského kraje a konkrétně pak ve vybraném mikroregionu Šumava. Jedná se o oblast s příznivými podmínkami pro rozvoj ekologického zemědělství. Statut NP a CHKO zde pak přímo ekologický charakter hospodářských aktivit vyžadují. V mikroregionu nyní podniká v ekologickém zemědělství několik desítek subjektů. Pro podporu dalšího rozvoje je potřeba zjistit názory stávajících ekozemědělců na situaci v dané oblasti podnikání s přihlédnutím ke státní a evropské dotační politice, k činnosti dozorových organizací, možnostem odbytu bioprodukce. Důležitým aspektem dotazníkového šetření je i dostupnost zpracovatelských kapacit a perspektiva využití lokální distribuční sítě.

Postup zpracování bakalářské práce

1. studium odborné literatury a aktuálních internetových zdrojů
2. zmapování ekologických zemědělských a zpracovatelských aktivit v mikroregionu
3. využití internetových zdrojů pro získání adres ekozemědělců (www.kez.cz)
4. vytvoření databáze ekologických zemědělců a výrobců biopotravin
5. navržení koncepce dotazníku, jednotlivých tematických okruhů dotazů a způsobu odpovídání na jednotlivé otázky dotazníku
6. vlastní šetření (rozesílání dotazníků, osobní a telefonické rozhovory pro zajištění větší návratnosti dotazníků)
7. pozorování (při osobních návštěvách na ekofarmách)
8. přenos informací z vyplněných dotazníků do databáze
9. statistické vyhodnocení dat v programu Excel
10. grafické znázornění vyhodnocených dat
11. slovní analýza
12. formulace obecných závěrů, ověření hypotéz

Použité metody

- studium odborné literatury, včetně internetových zdrojů
- osobní konzultace (návštěvy ekofarem)
- telefonické rozhovory (řízené)
- dotazníkové šetření
- statistické vyhodnocování dat
- komparace

- analýza, syntéza
- indukce, dedukce

Předmětem analýzy ekologického zemědělství a výroby biopotravin je ve třech úrovních:

- Jihočeský kraj¹
- Horské a podhorské oblasti Jihočeského kraje
- Mikroregion (Šumava)

Získaná data a jejich statistické vyhodnocení jsou součástí aktivit navazujících na výzkumný záměr ZF JU MSM 6007665806 a budou využity k vytváření podmínek efektivnějšího podnikání v oblasti ekologického zemědělství v rámci horských a podhorských oblastí Jihočeského kraje.

¹ Dotazníkové šetření za Jihočeský kraj bylo realizováno formou společného vyhodnocení dílčích průzkumů v rámci jednotlivých mikroregionů.

4. Analýza rozvoje EZ a výroby biopotravin

4.1 Koncepce dotazníkového šetření, hypotézy

Tato část práce se zabývá analýzou rozvoje ekologického zemědělství a výroby biopotravin v Jihočeském kraji a mikroregionu Šumava (bývalé okresy Prachatice a Český Krumlov), včetně tržního uplatnění bioprodukce.

V Jihočeském kraji je k 1. 1. 2006 registrováno celkem 105 ekologických zemědělců a 7 výrobců biopotravin. Z toho ve vybraném mikroregionu Šumava je 60 ekologických zemědělců, výrobce biopotravin není v této oblasti žádný.

Dotazníkem byli obesláni všichni ekologičtí zemědělci a výrobci biopotravin v Jihočeském kraji. Z těchto respondentů bylo ochotno na dotazníkovém šetření spolupracovat 46 ekologických zemědělců z celého Jihočeského kraje (návratnost 44 %) a 24 z mikroregionu Šumava (návratnost 40 %). Od výrobců biopotravin byly poskytnuty 4 vyplněné dotazníky (návratnost 57 %).

V následujících částech práce, které se věnují analýze a hodnocení dat získaných v dotazníkovém šetření, je sled otázek shodný s pořadím otázek tak, jak byly uvedeny v dotazníku (příloha č.1, 2). Pro snazší orientaci je vždy v textu uvedeno číslo otázky, které se hodnocení týká.

Hypotézy

1. V mikroregionu převažuje u ekologických zemědělců živočišná produkce nad rostlinnou, to je dáno přírodními podmínkami oblasti Šumava, převažují zde pastviny.
2. Ekozemědělci jsou převážně lidé mladší a vysokoškolsky nebo středoškolsky vzdělaní, protože ekologické zemědělství je u nás v ČR relativně nový obor.
3. Výše dotací bude zřejmě pro ekologické zemědělce převážně nedostačující, stejně jako je nedostačující pro jiné obory u nás.
4. Problém ve využívání finančních podpor od státu a Evropské unie bude spočívat především v enormní administrativní náročnosti (vypracování projektu, apod.) a nedostatečné informovanosti zemědělců.
5. Problémy s odbytem se předpokládají vzhledem k nedostatečné infrastruktuře zpracovatelů biopotravin v mikroregionu a zároveň jsou očekávány i problémy

spojené s velmi úzce zaměřenou nabídkou produktů ze strany ekologických zemědělců.

4.2.1 Přehled ekologických zemědělských podniků

Podle mapy ekologických podniků

Mapa ekologických podniků v České republice. Mapa ukazuje rozložení ekologických zemědělských podniků v České republice. Podniky jsou značeny červenými tečkami a jejich názvy jsou uvedeny v tabulce níže.

Tabulka ekologických podniků v České republice

Podnik	Adresa	Typ podnikání
Ekologické zemědělské podniky		
Podnik 1	Adresa 1	Typ podnikání 1
Podnik 2	Adresa 2	Typ podnikání 2
Podnik 3	Adresa 3	Typ podnikání 3
Podnik 4	Adresa 4	Typ podnikání 4
Podnik 5	Adresa 5	Typ podnikání 5
Podnik 6	Adresa 6	Typ podnikání 6
Podnik 7	Adresa 7	Typ podnikání 7
Podnik 8	Adresa 8	Typ podnikání 8
Podnik 9	Adresa 9	Typ podnikání 9
Podnik 10	Adresa 10	Typ podnikání 10

4.2 Analýza EZ a výroby biopotravin v Jihočeském kraji

4.2.1 Obecná charakteristika Jihočeského kraje

Obrázek 4: Mapa Jihočeského kraje

Jihočeský kraj můžeme vymezit dle dřívějšího rozdělení na 7 okresů se statutárními městy Jindřichův Hradec, České Budějovice, Český Krumlov, Prácheň, Strakonice, Písek a Tábor. Celkově žije v Jihočeském kraji 626 634 obyvatel, krajským městem jsou České Budějovice téměř se 100 tisíci obyvateli.

Surovinová základna je v Jihočeském kraji velmi malá. Paliva se zde netěží vůbec, těženými surovinami jsou stavební hmoty (písky, štěrkopísky, stavební kámen – žula (ve východní části kraje), rašelina (Třeboňsko, Volary) a velký význam má těžba grafitu (Českokrumlovsko). Z příbramské oblasti do Jižních Čech zasahuje naleziště barevných kovů.

Zemědělství je velmi důležitou součástí hospodářství tohoto kraje. Pracuje v něm jedna čtvrtina obyvatelstva. Rostlinná výroba však není příliš rozvinutá (nedovoluje to horší kvalita půdy a podzoly). Více rozvinutou a hlavní složkou zemědělství je živočišná výroba. V rostlinné výrobě převažuje bramborářství, živočišné výrobě pak dominuje chov ryb v Třeboňské pánvi, chov skotu (produkce mléka, sýry, jogurty, maso), chov ovcí na šumavských pastvinách, dále prasat a drůbeže. Velká část půdy je zemědělsky obdělávána, ostatní je využívána jako pastviny nebo obhospodařována jako louky.

Zemědělská produkce Jihočeského kraje není na trhu realizována tak dobře, jak by to odpovídalo komparativním výhodám regionu a to zejména stavu životního prostředí a s tím související kvality zemědělské produkce.

Tabulka č. 2: *Balance půdy, poměr Česká republika – Jihočeský kraj (zdroj <http://www.czso.cz>)*

Území	Zemědělská půda	z toho				Nezemědělská půda	z toho	
		orná půda	chmelnice	vinice	trvalé travní porosty		lesní pozemky	vodní plochy
Česká republika	4 265	3 055	11	18	972	3 622	2 646	161
Jihočeský kraj	495	320	-	-	161	511	376	44

Tabulka č. 3: *Zemědělská produkce Jihočeského kraje celkem (zdroj <http://www.czso.cz>)*

Rostlinná produkce	2003	2004	2005
Osevní plochy celkem (ha)	283 914	269 126	284 375
obiloviny celkem	166 761	154 113	171 272
pšenice	87 727	66 124	87 027
brambory celkem	5 184	4 754	5 219
řepka	39 239	35 287	34 523
Sklizeň (t)			
obiloviny celkem	675 236	550 879	873 063
pšenice	378 397	245 203	482 268
brambory celkem	134 455	93 088	130 134
řepka	88 840	48 368	117 304
Hektarové výnosy (t)			
obiloviny celkem	4,05	3,55	5,11
pšenice	4,31	3,71	5,54
brambory celkem	25,94	19,58	24,93
řepka	2,26	1,37	3,40
Ovoce			
jabloně (tis. ks)	414 557	439 093	491 663
sklizeň jablek (t)	9 315	7 352	8 293
Živočišná produkce			
skot celkem	227 750	216 526	211 413
prasata celkem	397 895	374 555	348 209
drůbež celkem	3 592 503	4 313 665	4 647 242
ovce celkem	15 761	17 583	21 244
Intenzita chovu skotu (ks/100 ha)	51,4	49,1	48,4
Intenzita chovu prasat (ks/100 ha)	136,9	130,7	121,5
Výroba masa (t)	61 506	67 334	58 915
z toho hovězí	15 358	16 192	12 838
Výroba mléka (tis. l)	351 805	333 670	314 418
Snáška vajec (tis. ks)	239 504	221 402	209 248

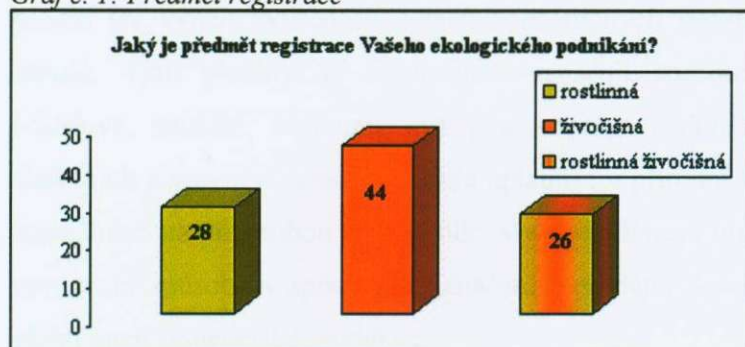
Nižší zastoupení průmyslu příznivě ovlivňuje podnebí a životní prostředí. Jihočeský kraj patří k nejméně zalidněným oblastem, a proto se zde zatím ve větší míře neobjevily negativní důsledky civilizace. Novohradské hory a Šumava patří k tzv. „Zelené střeše Evropy“ (tj. území s mimořádně uchovanými přírodními a krajinnými hodnotami). O zdravé krajině svědčí výskyt velkého množství chráněných druhů rostlin a živočichů. Proto jsou tyto oblasti perspektivní z hlediska rozvoje ekologického zemědělství.

4.2.2 Analýza ekologických zemědělských aktivit v Jihočeském kraji

Předmět registrace ekologického podnikání (ot .č. 1)

V Jihočeském kraji silně převažuje živočišná produkce nad rostlinnou, to je patrné i na grafu, přičemž živočišnou a zároveň i rostlinnou výrobou se zabývá 26 ze 46 ekologických zemědělců, kteří byli ochotni spolupracovat na dotazníkovém šetření.

Graf č. 1: Předmět registrace

Výsledek není překvapivý, protože ekologické zemědělství je nejen v Jižních Čechách ale i v celé České republice orientováno převážně do horských a podhorských oblastí. Dominuje hospodaření na trvalých travních porostech, zaměřené zejména na zachování trvale udržitelného stavu krajiny. Přestože rozloha obhospodařovaných ploch roste, většinou se jedná o pastviny, které představují téměř 90 % z celkové plochy v ekorežimu. S tím také souvisí specializace farmářů na živočišnou produkci: chov skotu, ovcí a koz.

Tabulka č. 4 uvádí přehled produkce všech registrovaných ekologických zemědělců v Jihočeském kraji.

Tabulka č. 4: Produkce ekologického zemědělství v Jihočeském kraji

Nejrozšířenější typ produkce ekologických zemědělců v Jihočeském kraji	
druh produkce	počet producentů
Seno	58
Produkce pastevního porostu	48
Senáž	35
Jalovice chovné	19
Býci jateční	16
Býci plemenní	14
Skot zástav	10
Brambory	9
Mrkev	7
Salát	7
Dýně	6
Krávy jateční	6
Oves	6
Subjekt nemá žádný záznam o osvědčené produkci	6
Telata zástav	6

Důležitým úkolem ekologického zemědělství (v Jihočeském kraji i celé ČR) je zajištění větší druhové pestrosti produkce. A to konkrétně zvýšení produkce okopanin, obilovin, luskovin a

především také zeleniny a ovoce. Vhodné by bylo zařadit (dle místních podmínek) i pěstování přadných či energetických rostlin.

Pro diverzifikaci zemědělské produkce lze doporučit například i pěstování alternativních plodin, které se dříve u nás pěstovaly, ale z důvodů nižších výnosů, kvality, změny technologií, potravních zvyklostí, apod. bylo jejich pěstování omezeno nebo přerušeno úplně (např. pohanka, proso, čekanka, různé druhy bylin). Při rozšiřování osevních ploch těchto plodin lze využít zkušeností i starších dostupných genetických materiálů jako výchozích zdrojů. Tyto plodiny se všeobecně vyznačují specifickými kvalitativními vlastnostmi (chuťové, nutriční, zdravotní, aj.), jsou součástí racionální výživy, léčebných diet i tzv. funkčních potravin a mohou se dobře uplatnit i v přírodní farmacii či kosmetice. Výrobky ze speciálních plodin mohou na trhu díky své specifitě umocněné certifikovaným způsobem produkce, způsobem zpracování, značení i prodeje, dosahovat vyšších cen a tím i zvýšit efektivnost zemědělské produkce.

V oblasti živočišné produkce by bylo vhodné zvýšit produkci drůbežího masa a biovajec (dle vývoje výskytu nebezpečného viru „ptačí chřipky“), dále rozvíjet chov skotu s TPM, ovcí a koz.

Rok registrace u KEZ, o.p.s. (ot. č. 2)

V rámci Jižních Čech v odpovědích dominují roky 2000 a 2001, v dalších letech se počet registrovaných znatelně snižuje. V roce 2003 a stejně tak v roce 2004 jsou zaznamenáni pouze 2 nově registrovaní ekologičtí zemědělci. Navýšení počtu registrovaných subjektů v letech 2000 a 2001 bylo zcela jistě ovlivněno přijetím zákona č. 242/2000 Sb., O ekologickém zemědělství. Již ale rok 1999 byl zřetelným přelomem rozvoje ekologického zemědělství, objemu bioprodukce, výroby a prodeje bioproduktů, jakož i kontroly a certifikace v tomto oboru. Nejvýznamnějším aktem roku 1999 bylo vydání vládního nařízení ze dne 20. ledna k provedení § 2, odst. 5 zákona č. 252/1997 Sb. O zemědělství, kterým pro rok 1999 vláda stanovila programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství včetně zemědělství ekologického. Podstatné je i opakované poskytnutí této podpory v dalších letech, její dobrá strukturovanost a fakt, že ekologičtí zemědělci s ní mohli ve svých plánech seriózně počítat.

Graf č. 2: Rok registrace u KEZ, o.p.s.

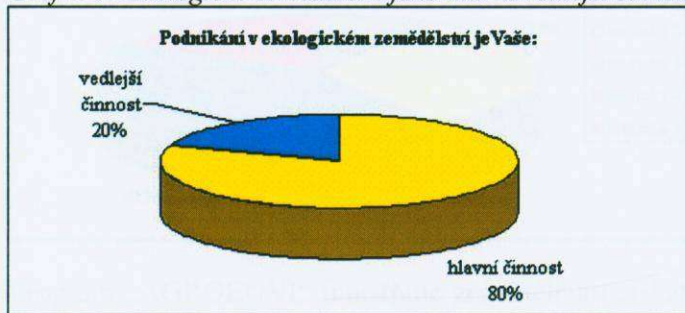

Podnikání v ekologickém zemědělství jako hlavní/vedlejší činnost (ot. č. 3)

80 % respondentů uvedlo, že ekologické zemědělství je jejich hlavní činnost, což popírá rozšířený názor, že ekozemědělství je činnost málo výdělečná a jen těžko může zemědělce uživit. V posledních letech však došlo ke zlepšení dotační podpory EZ, jak je podrobněji rozebráno u otázky č. 7 dále v této práci. Z dotací je často pokryto až 80 % provozních nákladů, výjimečně i 100 % nákladů.

20 % zemědělců uvedlo, že podnikání v ekologickém zemědělství je pouze jejich vedlejší činností. Ekologické zemědělství jako vedlejší činnost vykazují zejména ti, kdo se věnují ekologickému zemědělství mimoprodukčně, tj. podílí se na údržbě krajiny (ošetřování travních porostů nebo chov krav BTPM).

Graf č. 3: Ekologické zemědělství jako hlavní/vedlejší činnost

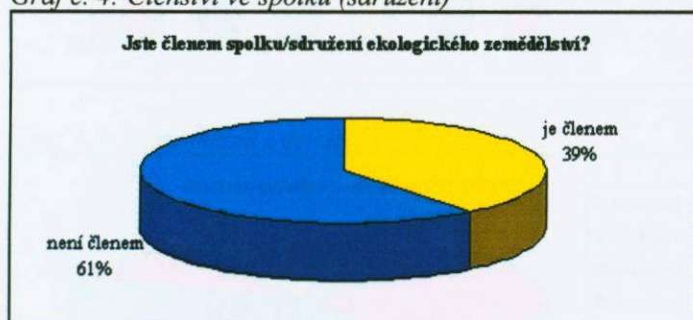

Členství ve spolku ekologických zemědělců (ot. č. 4)

Z grafu č. 4 vyplývá, že 61 % ekozemědělců z Jižních Čech, kteří se zúčastnili průzkumu, není členem žádného spolku ani sdružení. Z těch, kteří jsou členy některého spolku, 100 % uvedlo společnost Pro-Bio. Tato společnost je v oblasti ekologického zemědělství nejaktivnější. Svým členům poskytuje řadu služeb a výhod, počínaje pomocí s přechodem na ekologický systém hospodaření, přes pomoc při řešení odborných i administrativních problémů, až po podporu prodeje, propagaci bioproduktů, vzdělávání a zastupování společných zájmů vůči kontrolní organizaci či státním orgánům.

Důvodem, proč 61 % ekozemědělců není členem žádného spolku, může být nedostatečná informovanost o výhodách tohoto členství. Nabízené výhody členství ve spolcích zřejmě ale také plně neřeší potřeby a problémy ekozemědělců v regionu. Někteří zemědělci totiž nad rámec dotazníkového šetření uvádějí, že nevidí ke členství ve spolcích důvod a členství nemá pro jejich činnost žádný přínos.

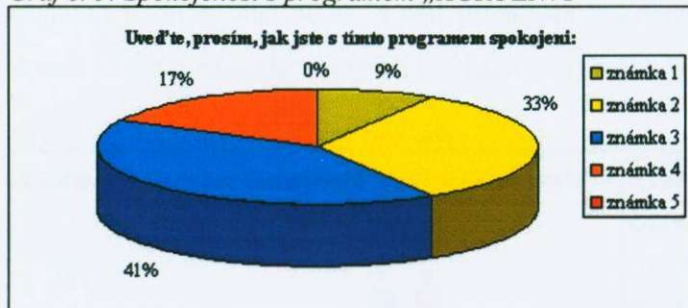
Graf č. 4: Členství ve spolku (sdružení)

Zapojení ekofarmy do programu „AGROENVI“ opatření (ot. č. 5)

Do programu je zapojeno 100 % ekologických zemědělců. Při vyjádření spokojenosti s tímto programem, se většina dotázaných přiklonila k hodnocení známkou 3, průměrná známka byla 2,7. Pouze ve 4 případech ekozemědělci ohodnotili program známkou 1 – „výborně“.

Graf č. 5: Spokojenost s programem „AGROENVI“

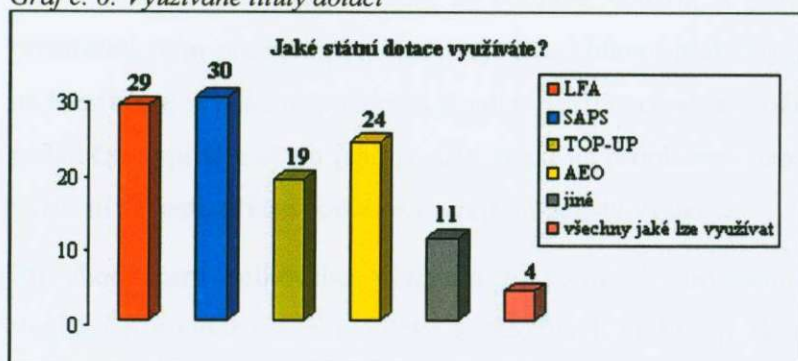

Program „AGROENVI“ umožňuje zemědělcům získat významnou finanční podporu, ovšem při dodržení obecných i specifických podmínek jednotlivých titulů (viz kapitola 2.7.2).

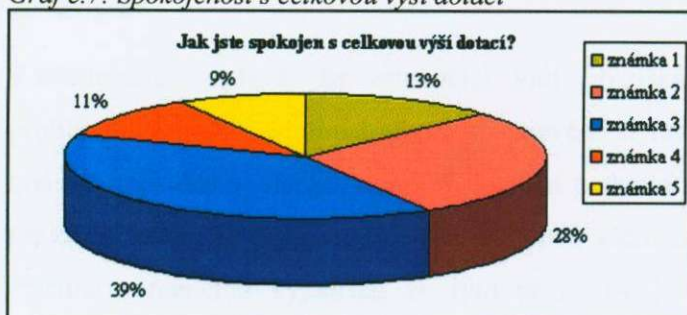
Dotace (ot. č. 6)

Co se týče dotací, ekologičtí zemědělci nejvíce využívají tituly – LFA (dotace pro méně příznivé oblasti), SAPS (jednotná platba na plochu), TOP-UP (doplňková platba poskytovaná k jednotné platbě na plochu), AEO (agroenvironmentální opatření). Svou spokojenost s celkovou výší dotací oslovení zemědělci hodnotili nejčastěji známkami 3 a 2, přičemž průměrná známka je 2,7.

Graf č. 6: Využívané tituly dotací

Graf č. 7: Spokojenost s celkovou výší dotací

Podíl dotací na krytí nákladů (ot. č. 7)

Dotace ekozemědělcům pokrývají většinou značnou část nákladů. V mnoha případech se objevují hodnoty nad 50 %, v pěti případech dokonce 100 %. Průměrně se procentní podíl dotací na krytí nákladů v Jižních Čechách pohybuje okolo 60 %.

Graf č. 8: Podíl dotací na krytí nákladů

Využití finanční podpory v rámci Operačního programu (či jiných programů) (ot. č. 8)

Tato otázka byla rozpracována do více bodů a respondenti zde měli možnost konkrétně vyjádřit své názory.

Finanční podporu z Operačního (nebo jiného) programu využilo 22 % ekozemědělců, 67 % nevyužilo tento druh podpory vůbec a 11 % uvedlo, že projekt v současné době připravují.

62 % ekozemědělců, kteří uvedli, že podpory využili, si projekt vypracovali sami, ostatní prostřednictvím profesionální agentury. Mezi hlavní překážky v získávání finanční podpory, na kterých se většina respondentů shodla, patřily zejména: složitá administrativa, nutnost mít počáteční kapitál a až po jeho použití čekat na proplacení finanční podpory, zdlouhavost ve vyřízení žádosti, přísné podmínky a přitom nejistý výsledek.

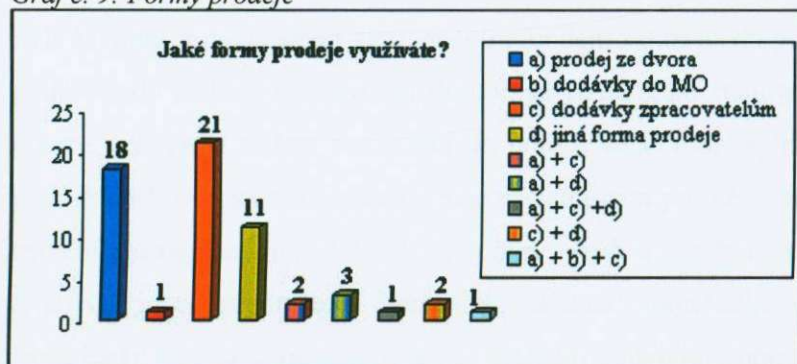
Při zhodnocení celkového významu rozvojových programů a s nimi spojených zdrojů finančních podpor pro ekologické zemědělství, nejčastěji ekozemědělci uvádějí: rozvojové programy jsou dostupné jen pro malou část zemědělců, jsou potřebné, ale příliš složité na zpracování.

Z uvedeného vyplývá, že zemědělci vidí při získávání tohoto druhu podpory mnoho problémů, zejména administrativních – nevědí si rady se zpracováním projektu, navíc se obávají nejistého výsledku, zda jim finanční podpora bude poskytnuta – proto v dotaznících převládá názor, že programy nejsou dostupné všem zemědělcům. Na druhou stranu se celá čtvrtina zemědělců vyjádřila, že tyto programy jsou pro rozvoj českého ekologického zemědělství velmi potřebné.

Prodej produkce (ot. č. 9)

Svoji produkci prodává 85 % zemědělců, přičemž nejčastější formou prodeje jsou dodávky zpracovatelům a prodej ze dvora. Jako problematický se v ohledu dodávek zpracovatelům jeví nízký počet místních zpracovatelů bioproduktů, zemědělci jsou nuceni dodávat zpracovatelům mimo region, což je finančně méně výhodné a tudíž je často využíván administrativně a finančně nejjednodušší systém prodeje – prodej ze dvora. Na druhé straně nejméně využívané jsou dodávky produkce přímo do maloobchodů.

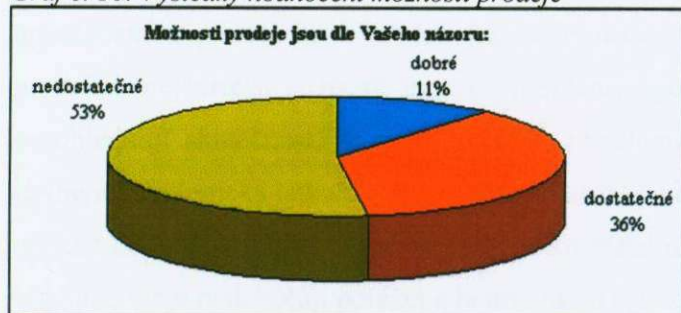
Graf č. 9: *Formy prodeje*

Zhodnocení možností prodeje (ot. č. 10)

Možnosti prodeje vlastní produkce jsou dle odpovědí zemědělců z 53 % nedostatečné, spokojeno je jen 11 % dotázaných. Zbylých 36 % zemědělců hodnotí možnosti prodeje spíše jako dostatečné. Tato skutečnost souvisí s celkově nevyhovující situací v oblasti zpracovatelských kapacit i distribučních cest. Teprve vyřešený odbyt bude předpokladem efektivního rozvoje ekologického zemědělství.

Graf č. 10: Výsledky hodnocení možností prodeje

Jako další potenciální možnosti rozšíření produkce ekofarmy zemědělci nejčastěji uváděli: domácí porážku zvířat, výrobu ekologického paliva nebo případně agroturistiku.

Řešením, které by se zde nabízelo, je *odbytová kooperace ekologických zemědělců*, která by jim umožnila soustředit se na výrobu, a problémy se zpracováním a odbytem by pak mohli přenechat např. družstvu, které zajistí svoz, zpracování, balení, reklamu a odbyt bioproduktů. Někteří zemědělci by měli o tento druh kooperace zájem, což vyplývá z informací uvedených některými zemědělci při telefonických rozhovorech nebo při návštěvách na ekofarmách. Ve větší míře zde ale stále převládá nedůvěra k tomuto společnému řešení odbytových problémů.

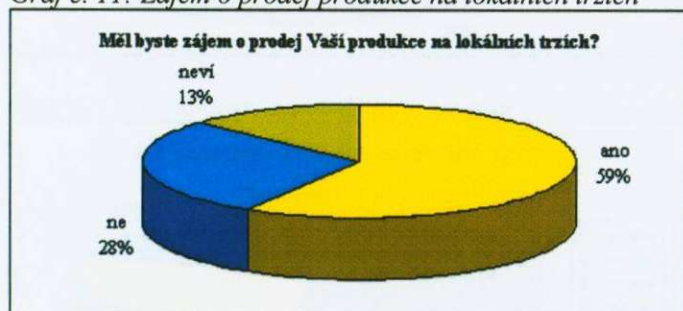
Možnost kooperace výrobců podporuje program HRDP (Horizontální plán rozvoje venkova ČR). Dotace v rámci *programu zakládání skupin výrobců* se poskytne skupině výrobců, která byla Státním zemědělským intervenčním fondem zařazena do programu a zároveň každoročně podá Fondu žádost o poskytnutí dotace, přičemž splní stanovené podmínky pro poskytnutí dotace, tzn. podá žádost o zařazení do programu a doloží splnění požadovaných podmínek, podá žádost o poskytnutí dotace v roce následujícím po zařazení do programu a rovněž doloží splnění požadovaných podmínek. *Skupinou výrobců* se zde rozumí obchodní společnost nebo družstvo, jehož předmětem činnosti je zajištění společného odbytu příslušné *dotovatelné zemědělské komodity* (včelí produkty, obiloviny, olejniny, brambory, len a konopí pěstované na vlákno, květiny a okrasné rostliny, školkařské výpěstky a rozmnožovací materiál ovocných druhů, jateční skot, prasata, drůbež, ovce a kozy).

Zájem o prodej produkce na lokálních trzích (ot. č. 11)

Zájem o možnosti prodeje produkce na lokálních trzích (prodej do místní obchodní sítě, dodávky do vývařoven, prodej ze dvora apod.) má 59 % zemědělců, 28 % zemědělců nemá zájem vůbec a 13 % dotázaných se touto otázkou dosud nezabývá a uvádí, že neví. Největší zájem mají ekozemědělci o prodej ze dvora (44 %), následuje prodej do místní obchodní sítě (38 %).

Je patrné, že řada zemědělců, kteří jsou s možnostmi prodeje nespokojeni, by ráda upřednostnila prodej na lokálních trzích. Protože se 90 % zemědělců zabývá živočišnou produkcí, nejčastější stížnosti jsou na problémy spojené s prodejem zvířat za ceny, které nezohledňují skutečnost, že zvíře pochází z ekologického chovu. Dalším problémem jsou chybějící ekologická jatka. V ČR je pouze omezený počet certifikovaných jatek, které mohou porážet dobytek a udržet biojakost. Důvodem nízké nabídky biomasy jsou přísná hygienická pravidla, která nedovolují porážet a bourat maso přímo na farmách, takže dobytek končí často na konvenčních jatkách a podle zákona ztrácí označení biohovězí.

Graf č. 11: Zájem o prodej produkce na lokálních trzích

Kontrolní činnost (ot. č. 12), činnost ostatních organizací (ot. č. 13)

Nejčastější kontroly na ekofarmách jsou ze strany kontrolní organizace KEZ, o.p.s. Tato společnost byla hodnocena průměrnou známkou 2,3. Organizace SVS¹ a HS² zemědělci většinou nehodnotili, uvedení průměrné známky by zde proto nebylo reprezentativní.

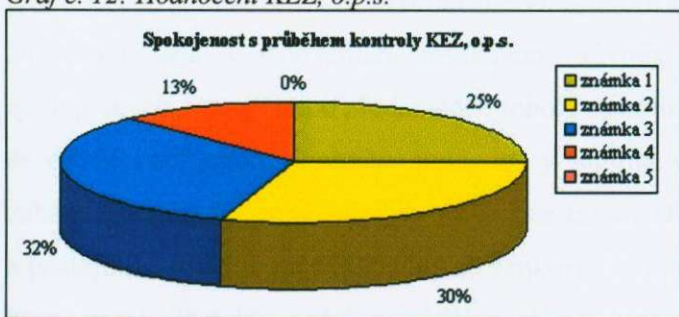
¹ Státní veterinární správa ČR je organizací, která ze zákona vykonává dozor nad zdravím zvířat, nad tím, aby nebyla týrána, nad zdravotní nezávadností potravin živočišného původu, nad ochranou našeho území před možným zavlečením nebezpečných nákaz nebo jejich nositelů. Přímo i nepřímo zodpovídá i za zdraví občanů.

² Hygienická služba je specifickým orgánem státní správy, odborným centrem hygienické a protiepidemické péče. Svoji činnost zaměřuje na kontrolu vytváření a ochrany zdravých životních podmínek, které zahrnují např. podmínky životního prostředí, výživy a zdravotní nezávadnosti potravin, pracovní podmínky, podmínky dopravy, zdravotní péči aj.

Nejlepšího hodnocení dosahuje činnost zemědělských agentur³, kdy jejich činnost známkou 1 posoudilo 51 % dotázaných zemědělců (průměrná známka je 1,7).

U hodnocení kontrolní organizace KEZ, o.p.s. byla patrná vyšší nespokojenost s kontrolní činností a jako hlavní nedostatky byly pak zmiňovány především složitá a nepřehledná administrativa, nesoulad mezi jednotlivými kontrolami a detailní kontrola (z hlediska zemědělců) nepodstatných věcí. Na kontrolní orgány zemědělci pohlížejí jako na „nutné zlo“. Naproti tomu například již zmíněné zemědělské agentury byly hodnoceny většinou pozitivně, protože v očích zemědělců jsou to ti, kteří jim pomáhají a nevyžadují po nich „nesmyslné“ dodržování nepodstatných věcí. Rozdílné hodnocení ukazují následující grafy.

Graf č. 12: Hodnocení KEZ, o.p.s.

Graf č. 13: Hodnocení zemědělských agentur

Vliv vstupu České republiky do EU na ekologické zemědělství (ot. č. 14)

Podmínky pro podnikání v ekologickém zemědělství po vstupu do EU se podle mínění 47 % zemědělců nezměnily, 31 % zemědělců naopak uvedlo, že se podmínky zhoršily a zbývajících 22 % vnímá vstup do EU jako zlepšení podmínek pro ekologické zemědělství. Důvody, proč se podle zemědělců podmínky po vstupu do EU zhoršily jsou různé, ale téměř v každém hodnocení je, krom jiných důvodů, uváděna neúnosně zvýšená míra administrativy. Kladně

³ Zemědělské agentury jsou kontaktním místem pro žadatele o podporu (včetně poradenství), distribuuje formuláře žádostí, eviduje přijaté žádosti, provádí kontrolu žádostí (úplnost daných údajů), posuzuje technickou proveditelnost přímo na místě. Dále například tiskne informativní výpisy, oznámení, potvrzení, výzvy jednotlivým uživatelům a mapové podklady.

jsou naopak jednoznačně hodnoceny vyšší dotace, které tak částečně kompenzují problémy zemědělců s rozsáhlejší a náročnější administrativou.

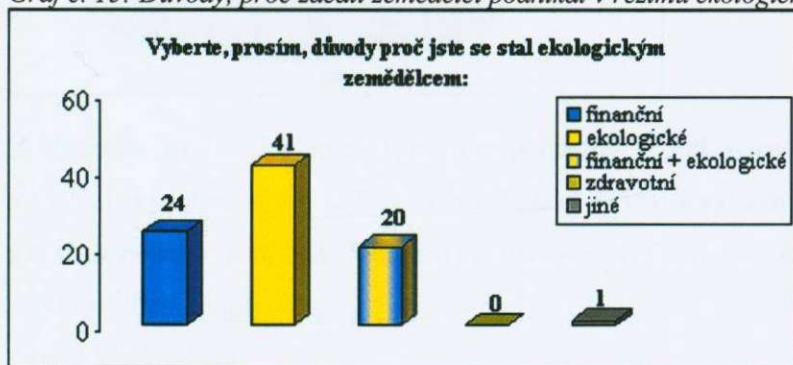
Graf č. 14: Vliv vstupu České republiky do EU na ekologické zemědělství

Důvody pro podnikání v ekozemědělství, splnění očekávání z podnikání (ot. č. 15)

Nejčastěji jsou v odpovědích zastoupeny důvody ekologické pramenící z přesvědčení ekologických zemědělců o přednostech tohoto způsobu hospodaření oproti konvenčnímu. To se odvíjí i od jejich životního stylu, který odmítá vše, co je proti přírodě a pramení ze zaběhnutých tradic jejich předků. Často lze usuzovat na jakýsi návrat ke starým hodnotám a postojům – který je obzvláště silný na venkově. Samozřejmě zde nechybí ani důvod finanční, který nezanedbatelný počet zemědělců přiměl k přechodu ze zemědělství konvenčního na ekologické. To dokazuje, že ekologické zemědělství se v současnosti jeví již jako finančně zajímavá alternativa k zemědělství konvenčnímu (zřejmě díky existující podpoře EZ a dotační politice, jakkoli nejsou tyto pobídky stále ideální).

Graf č. 15: Důvody, proč začali zemědělci podnikat v režimu ekologického zemědělství

Rozporuplně se jeví názor na otázku, zda se ekologickým zemědělcům splnila jejich očekávání z podnikání v EZ, protože odpovědi ano i ne byly zastoupeny přibližně ve stejném poměru: 53 % zemědělců odpovědělo, že očekávání se jim splnila a 41 % odpovědělo na stejnou otázku záporně. Zbývajících 6 % zemědělců se otázkou nezabývalo nebo odpovědělo, že se jim očekávání splnila jen částečně.

Hlavní překážky pro rozvoj ekologického zemědělství (ot. č. 16)

Největšími překážkami pro rozvoj jsou z pohledu ekozemědělců především administrativa, s větším odstupem následují překážky finanční a překážky v podobě přísných požadavků a limitů.

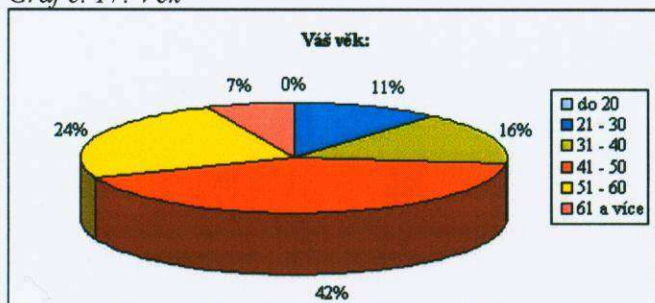
Graf č. 16: Překážky pro rozvoj EZ

Věk, vzdělání

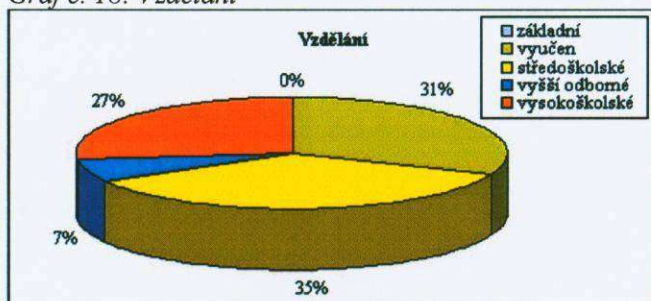
V rámci celého Jihočeského kraje jsou nejčteněji zastoupeni ekologičtí zemědělci ve věku 41 – 50 let, z celkového počtu je v tomto věkovém rozmezí 41 % dotázaných zemědělců.

Graf č. 17: Věk

Z hlediska úrovně vzdělání jsou u respondentů téměř rovnoměrně zastoupeny kategorie vzdělání: vysokoškolské (27%), středoškolské (35%) a vyučen (31%). Menší zastoupení pak mají zemědělci s vyšším odborným vzděláním (7%). Možnost „základní vzdělání“ se v odpovědích neuplatnila.

Graf č. 18: Vzdělání

Podíl rodinných příslušníků na podnikání ekologického zemědělce

54 % ekozemědělců uvedlo, že se na jejich podnikání podílí i rodina, průměrný počet pomáhajících členů rodiny je 2. Není tedy neobvyklé, že ekologické zemědělství je rodinnou záležitostí, která je hlavním, často i jediným zdrojem příjmů všech členů rodiny.

4.2.3 Analýza zpracovatelských aktivit v Jihočeském kraji

Z výsledků dotazníkového šetření v Jihočeském kraji i v mikroregionu Šumava vyplývá jednoznačný a pro samotné zemědělce citelně nedostatečný počet zpracovatelských subjektů v těchto regionech, což se jednoznačně projevilo již v odpovědích v dotazníkovém šetření u ekozemědělců. Nejčastěji se objevovaly stížnosti zemědělců na neexistenci zpracovatelů biosurovin v jejich dostatečné blízkosti. Ekozemědělcům se nevyplácí svou produkci převážet ke vzdálenějším zpracovatelům, raději ji prodají nejlépe na místě, nejčastěji bez označení biopotravina nebo biosurovina, samozřejmě také bohužel levněji.

Při průzkumu zpracovatelských aktivit, bylo zjištěno, že v celém Jihočeském kraji je pouze 7 evidovaných zpracovatelů a z toho jen 5 s certifikovanou produkcí. Na dotazníkovém šetření byli ochotni spolupracovat 4 zpracovatelé. I když je to více než 60% všech zpracovatelů Jihočeského kraje, nebylo možné tuto část průzkumu statisticky vyhodnotit. Údaje o druhu produkce všech zpracovatelů byly získány z evidence společnosti KEZ, o.p.s.

Z dat vyhodnocených z dotazníků a údajů společnosti KEZ, o.p.s. je patrné, že v regionu se lze setkat se zpracovateli zabývajícími se následující obory: výroba mléčných výrobků, zpracování kozího mléka, výroba extrudovaných potravin, sušení a balení bylinek. V mikroregionu Šumava se žádný zpracovatel nenachází.

Tabulka č. 5: Druh produkce a počty zpracovatelů

zpracovávaná produkce	počet zpracovatelů
výroba mléčných výrobků	1
zpracování kozího mléka	1
extrudované výrobky	1
sušení a balení bylinek	2

Počet zpracovatelů v regionu je silně nevyhovující, přičemž i samotní ekozemědělci na tuto skutečnost upozorňují, neboť mají problém při uplatnění své produkce, která je často zpracována jako produkce konvenčního zemědělství.

Z dotazníkového šetření dále vyplývá, že všichni čtyři výrobci biopotravin provozují tuto výrobu jako svou hlavní a jedinou činnost a produkty konvenčního zemědělství nezpracovávají. Zároveň je ale pouze jeden ze zpracovatelů členem svazu ekologických zemědělců PRO-BIO. Žádný ze 4 zpracovatelů nevyužívá finančních dotací a podpor v rámci Operačního programu, dokonce ani nevědí o této možnosti, což svědčí o nedostatečné informovanosti zpracovatelů v oblasti státních a evropských podpor do oblasti ekozemědělství a zpracovatelství bioprodukce. Jako největší možnost odbytu zpracovaných biosurovin uvádějí zpracovatelé jednoznačně prodej velkoobchodním organizacím, následuje prodej

specializovaným prodejnám, ale také supermarketům a dalším zpracovatelům. Nejméně rozšířenou oblastí je pak u zpracovatelů „prodej ze dvora“, kterému ale přisuzují velký potenciální význam. Přestože všichni hodnotí své možnosti odbytu jako dostatečné, uvítali by zlepšení a 50 % zpracovatelů by chtělo více využít lokální trhy k odbytu své produkce. Ale jen jeden ze zpracovatelů se chystá zapojit do regionální výrobní a odbytové kooperace. Zde je patrné, že velká část biopotravin opouští region Jihočeského kraje, což je podpořeno faktem, že 50 % zpracovatelů svou produkci také vyváží do zahraničí.

Pouze jeden ze zpracovatelů v dotazníku uvedl, že vlastní výrobní značku, přičemž propagaci svých produktů zajišťuje 50 % zpracovatelů pomocí internetu a biojarmarků, jeden zpracovatel kromě internetové prezentace svých výrobků využívá i propagace pomocí tištěných letáčků.

Známkou 3, tedy průměrně, hodnotí všichni oslovení zpracovatelé nabídku bioproduktů na českém trhu a alarmující skutečností je, že 50 % zpracovatelů tvrdí, že po našem vstupu do Evropské unie se jejich situace a pozice na trhu zhoršila, přičemž žádný zpracovatel nevidí v této otázce zlepšení. Jako největší překážku pro rozvoj výroby biopotravin uvádějí zpracovatelé finanční problémy, následují problémy administrativního rázu a objevuje se také stížnost na přehnanou přísnost požadavků na zpracovatele.

Někteří zpracovatelé uvádějí jako důvod, proč se rozhodli vyrábět biopotraviny důvod osobní – nedostatek zeleniny na trhu, dalším důvodem pak byla změna životního stylu a jako důvod se objevuje i nesouhlas s používáním chemických látek a procesů při zpracování některých potravin. Pouze jednou je uveden jako důvod docílení vyšší tržní ceny produkcí biopotravin. Většina oslovených zpracovatelů uvádí, že jejich očekávání z podnikání se spíše nesplnila.

Velmi nízký počet zpracovatelů v Jihočeském kraji řeší někteří ekologičtí zemědělci exportem do zahraničí. Vzdálenost je často kratší nežli vzdálenost k nejbližšímu vhodnému zpracovateli v tuzemsku v jiném regionu. Export je pro výrobce přínosem především díky vyšším tržbám za prodávané zboží. Vyspělá Evropa je totiž i díky rostoucí poptávce ochotna za bioprodukty zaplatit více, což je v domácích podmínkách stále ještě problém. Roční útrata za biopotraviny činí v ČR (podle výzkumu agentury Green marketing) asi 20 korun, což je naprosto zanedbatelná částka. V zemích EU přitom spotřebitelé za tyto produkty utratí necelých 800 korun, v Řecku a Portugalsku, kde se zatím biopotraviny prosadily nejméně, necelých 300 korun.

Vhodným řešením problematiky zpracování biosurovin v regionu, kde jsou kapacity zpracovatelů omezené nebo zpracovatelé chybějí vůbec, je například možnost kooperace několika podnikatelských subjektů z řad zpracovatelů biosurovin. Spolek sám pak vytvoří podmínky pro vznik zpracovatelského subjektu a takový subjekt zřídí, využívá jej a jeho využití umožní i ostatním subjektům.

Příklad: V mikroregionu, kde je vysoká koncentrace ekologických zemědělců zabývajících se živočišnou výrobou, tak mohou vzniknout jatka, na jejichž zřízení se několik zpracovatelů finančně spolupodílí. Všichni pak produkci zpracovávají na jednom místě a ekozemědělcům umožní za úplatu zpracování jejich produkce.

Dalšími perspektivními zpracovatelskými obory by mohly být malokapacitní pekárny, mlékárny, uzenářské výrobny, výrobny těstovin a biokonvenience.

Problematická nabídka biopotravin však nesouvisí jen s nedostatkem zpracovatelských subjektů. V ČR je v současné době cca 800 ekologických zemědělců, spektrum jejich produkce ale není příliš pestré. Stejná je situace jak v celém Jihočeském kraji, tak i v mikroregionu Šumava. Chybí zde ekologičtí pěstitelé zeleniny, ovoce a luštěnin i zpracovatelé těchto výpěstků. Jestliže však má ekologické zemědělství prosperovat, musí poskytovat to, co trh požaduje, reagovat na změny a snažit se zajistit vyšší přidanou hodnotu pro svou produkci.

Ekologičtí zemědělci a zpracovatelé se nedostatečně věnují rozšiřování možností zpracování a odbytu produktů ekologického zemědělství. V případě některých komodit (maso, mléko, atd.) jsou ekologičtí zpracovatelé v Jihočeském kraji teprve na začátku svého vývoje. Produkce je roztržštěná a tento fakt není vyvážen odbytovými organizacemi (nízký stupeň organizace trhu). Zpracovatelské organizace nejsou stabilní, chybí dostupné výsledky průzkumu trhu a není dostatečně zpracován a zvládnut marketing. „Vývoj“ nových výrobků se vyskytuje jen zřídka, stejně jako využití alternativních způsobů prodeje (např. „ze dvora“). Pro zpracování některých produktů přímo na ekofarmách existují objektivní překážky (podmínky pro porážení a bourání zvířat na farmě atd.).

4.2.4 Charakteristika a analýza v horských a podhorských oblastech JČ kraje

Obecná charakteristika horských a podhorských oblastí

Kriteriem pro horské oblasti (LFA) je průměrná nadmořská výška území obce (případně katastrálního území) nad 600 m a nebo kombinace nadmořské výšky nad 500 m a sklonitosti nad 7° na více než 50 % výměry zemědělské půdy daného území. Pro určování půdy nízké produktivity, nesnadno obdělávatelné a s omezeným potenciálem při vymezování ostatních méně příznivých oblastí byl využit bodový systém výnosnosti půd. Národní průměr bodové hodnoty výnosnosti veškeré zemědělské půdy v ČR činí 42,2 body.

V souvislosti s postupnou restrukturalizací zemědělské výroby zde dochází k útlumu výroby formou zakládání travních porostů. Zatravňovaná stanoviště jsou rozdílná, může se jednat o krátkodobější nebo trvalý útlum v horské nebo podhorské oblasti. Pokud jsou tyto plochy pod správou území se zvláštním režimem využívání (NP, CHKO aj.), je zde často vyžadováno založení porostů původními ekotypy trav a planými bylinami, které se již na několika pracovištích v ČR. Je třeba si uvědomit, že cílem všech opatření prováděných na travních porostech je takové obhospodařování, aby byl porost co nejdéle udržen v dobrém stavu bez potřeby nákladných a ekologicky rizikových obnov. Vždy je nákladnější a často velmi problematické upravovat ekologické prvky, než umisťovat porosty tam, kam odedávna patří.

Zatravňování by se mělo přednostně uplatňovat u půd hůře obdělávatelných s menší přirozenou úrodností, mělkých, kamenitých, extrémně těžkých s vyšší hladinou podzemní vody a také u půd erozně ohrožených na svazích nebo v záplavových územích, a to zejména v drsnějších a srážkově bohatších vyšších polohách. Mezi perspektivní a v současné době již dosti rozšířené způsoby využití travních porostů v marginálních podmínkách je jejich využití jako pastvin pro chov skotu, ovcí, koz, koní..

Má-li být rostlinná i živočišná produkce v marginálních oblastech konkurenceschopná, musí zde dojít k větší diverzifikaci jejich strukturální skladby než v nížinách. Podniky se však zatím orientují více na nezemědělské činnosti.

Přírůstek rostlinné výroby, ovlivněný hnojením, je v marginálních podmínkách tvořen z 50-60 % organickými hnojivy. Klesající podíl živočišné výroby, pícnin na orné půdě a prohlubující se deficit zdrojů organického hnojení nemohou kompenzovat pouze zvyšující se plochy zlepšujících plodin. Docházelo by tak k poklesu půdní úrodnosti. Šanci v marginálních a submarginálních oblastech budou mít proto především podniky s optimální kombinací rostlinné a živočišné výroby.

Vyhodnocení horských a podhorských oblastí v Jihočeském kraji

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 22 ekologických zemědělců z celkového počtu 62 (tj. 35 %) zemědělců patřících do těchto oblastí (mapa horských a podhorských oblastí viz příloha č. 5). Navíc 18 z 24 ekologických zemědělců z mikroregionu Šumava ochotných vyplnit dotazník patří zároveň i do horských a podhorských oblastí. To znamená, že 82 % šumavských ekozemědělců hospodář v podmínkách horských a podhorských oblastí. Vyhodnocení dotazníkového šetření je tak ve většině případů velmi podobné vyhodnocení odpovědí v části 4.2.1 – Analýza ekologických zemědělských aktivit v mikroregionu. V následující části práce jsou proto uvedena hodnocení otázek, jejichž výsledky jsou charakteristické vzhledem k povaze marginálních oblastí.

Charakter produkce

Z produkce zde opět převažuje živočišná výroba nad rostlinou, což zcela odpovídá charakteru těchto oblastí (méně úrodné půdy a svahovité pozemky, nižší průměrné teploty). Jak vyplývá z níže uvedené tabulky, největší podíl živočišné výroby zaujímá opět chov skotu BTPM.

Tabulka č. 6: Druhy produkce v podhorské oblasti

Druhy produkce v podhorské oblasti	
druh produkce	počet producentů
skot BTPM	20
ovce	7
koně	6
drůbež	1
osli	1
kozy	3
prasata	2
brambory	1
obiloviny	1
seno	7

V těchto horských a podhorských oblastech by bylo vhodnou možností diverzifikace rozšíření produkce standardních polních plodin (okopaniny, obilniny), přadných rostlin a produkce paliv z biomasy k vytápění.

Využití dotací a kompenzací

Co se týče využití dotace SAPS – jednotné platby na plochu, je v marginálních oblastech JČ kraje využívána možnost platby zejména na plochy:

- travní porost – stálé pastviny
- travní porost – ostatní
- orná půda

Doplňková platba Top-Up je platba poskytovaná k jednotné platbě na plochu (SAPS) a v marginálních oblastech JČ je nejčastěji využívána pro platby na chov:

- skotu
- ovčí
- koz

Kompenzace LFA je poskytována pouze na kulturu travní porost obhospodařovanou v méně příznivých oblastech a oblastech s ekologickým omezením.

Kompenzace AEO je poskytována zemědělcům k zachování a zvyšování biologické různorodosti na obhospodařovaných travních porostech i na orné půdě, dále k údržbě travních porostů či podpoře ekologického zemědělství.

Tabulka č. 7: Využívané dotace a kompenzace

Využívané dotace a kompenzace	
dotace	počet zemědělců
SAPS	15
TOP-UP	12
kompenzace	
LFA	14
AEO	12

EU odmítla v roce 2005 návrh MZe vyplácet 1933 Kč/ha nerozlišené zemědělské půdy současně s platbou 545 Kč/VDJ. Hlavním důvodem byla nepřípustná duplicita plateb chovatelům skotu a ovčí – jednou přes VDJ a jednou přes plochu krmných plodin. EU požaduje jasné oddělení sektorů zemědělské výroby, kam půjde národní dorovnání. Jediným racionálním řešením, diferencované platby na plochu, které navrhuje Svaz marginálních oblastí, je zavedení 2 plateb na plochu a to:

- na plochu krmných plodin: TTP + krmné plodiny na orné půdě (namísto platby na VDJ)
- na plochu nekrmných polních plodin (nekrmná orná půda – obiloviny, olejniny, apod.)

Díky návrhu diferencované platby na plochu bude zajištěn jednoduchý a transparentní systém platby TOP-UP na plochu, dále se ČR přiblíží plánované jednotné platbě na farmu a současně bude usnadněna zůřadovatelnost TOP-UP (při dotaci přes plochu stačí 1 žádost na všechny TOP-UP dotace, přičemž na různé obhospodařované plochy (krmná plocha, nekrmná plocha, len, chmel) budou jen odlišné sazby na hektar.

Odbyt

Zajímavé rozdíly oproti výsledkům dotazníkového šetření v JČ i mikroregionu Šumava jsou v rozdílném hodnocení 9. otázky dotazníku týkající se využívaných konkrétních forem

prodeje. Je zde sice také nejvíce zastoupena forma prodeje ze dvora a dodávky zpracovatelům (jako je tomu v JČ a mikroregionu Šumava), ale stejně často je zastoupena i třetí forma prodeje, kde zemědělci shodně uvedli prodej své produkce „překupníkům“. Tuto alternativní možnost prodeje své produkce využívají ekozemědělci při prodeji masného skotu, který je pro ně nejhůře obchodovatelný.

Tabulka č. 8: Využívané formy prodeje

Využívané formy prodeje	
forma prodeje	počet zemědělců
prodej ze dvora	8
dodávky do MO	0
dodávky zpracovatelům	8
jiné - prodej "překupníkům"	8

Hodnocení podmínek pro EZ po vstupu do EU

39 % ekozemědělců z marginálních oblastí Jihočeského kraje uvedlo, že se podmínky pro podnikání v ekologickém zemědělství po vstupu ČR do EU zhoršily, dalších 44 % zemědělců nevidí po vstupu do EU žádné zlepšení ani změnu podmínek EZ. Pouhých 17 % zemědělců hodnotí vstup do EU jako pozitivní pro podnikání ekologických zemědělců.

Tento spíše skeptický (44 % respondentů) až negativní (39 %) názor koresponduje s politikou kvót EU, která zemědělcům zakazuje produkovat v průměru až 71 % produkce. Vyjednané kvóty nejvíce diskriminují zemědělce horských a podhorských oblastí (marginálních oblastí). Evropská komise přiznává českým podhorským oblastem právo pouze na 29 % produkce. Naproti tomu u intenzivních oblastí je vyjednáno až 91 % požadovaného objemu (viz tabulka č. 9).

Tabulka č. 9: Vyjednané kvóty produkce zemědělců

Vyjednané kvóty produkce zemědělců ČR (marginální oproti intenzivním oblastem)					
komodita	jednotka	požadavek ČR	návrh EU	úspěšnost požadavku ČR	
Produkce intenzivních oblastí					
referenční výnos	tun/ha	4,37	4,18	96%	Ø91%
orná půda	tis. ha	2407	2254	94%	
cukr	tis. tun	505	455	90%	
mléko	mil. litrů	3100	2570	83%	
Produkce horských a podhorských oblastí					
bramborový škrob	tis. tun	51	18	35%	Ø29%
ovce a kozy	tis. ks	130	44	34%	
krávy BTPM	tis. ks	230	61	26%	
len a konopí	tis. tun	15	3	20%	

4.3 Analýza EZ a výroby biopotravin v mikroregionu Šumava

Obrázek č. 5: Mapa Šumavy

4.3.1 Obecná charakteristika mikroregionu

Tento mikroregion je tvořen bývalými okresy Český Krumlov a Prachatice, které jsou součástí jedné oblasti, rozsáhlého pohoří Šumava, které bylo v roce 1991 vyhlášeno za národní park. Je to nejvyšší právní forma ochrany přírody v České republice. Mezi čtyřmi národními parky České republiky je Národní park Šumava svými 69 030 ha parkem plošně největším.

Českokrumlovsko je typicky pohraničním regionem, který leží v nejjižnějším cípu České republiky. Svou rozlohou 1 615 km², je tento okres třetím největším v Jižních Čechách. Z hlediska přírodních poměrů je Českokrumlovsko územím velmi pestrým, ať už jde o územní členitost, geologickou stavbu, klima nebo bohatství flóry a fauny. Celé území je součástí podsoustavy Šumava, která jako celek náleží k soustavě Jihočeské vysočiny. Samostatnou horskou skupinou v jihovýchodním pohraničí okresu jsou Novohradské hory.

Klimaticky lze území rozdělit na dvě části: první, větší, spadá do chladné oblasti klimatu, druhá do oblasti mírně teplé. Nejteplejší část zaujímá území pahorkatin okolo Blanského lesa a Českého Krumlova. Množství spadlých srážek je vzhledem k velké vertikální členitosti okresu značně nerovnoměrné. Zatímco v Křemžské kotlině spadne za rok necelých 600 mm, tj. 600 l/m² srážek, v pohraničním hřebenu Šumavy spadne více než 1000 mm za rok. Skladbou hospodářství se jedná o okres průmyslově zemědělský. Mezi rozhodující odvětví patří průmysl papíru a celulózy (Jihočeské papírny, a.s., Větřní), strojírenství, (Jihostroj, a.s.,

Velešín.) a stavebnictví. Z nerostného bohatství se zde těží grafit a granulit, v menší míře rašelina.

Zemědělská produkce je v živočišné výrobě zaměřena převážně na chov skotu, v rostlinné výrobě na pěstování obilovin a píce. Zemědělství v okrese má k dispozici zhruba 58 000 ha zemědělské půdy, z toho je asi 34 000 ha půdy orné. Významné je také lesní bohatství okresu. Lesní půda zaujímá přes 70 000 ha, což je 47 % z celkové plochy území.

Prachaticko je území pohraničním, které je charakterizováno okrajovou periferní polohou v jihozápadní části jižních Čech a nízkou hustotou zalidnění. Na tomto území o rozloze 1 375 km² se nachází celkem 65 obcí. Ve struktuře osídlení je zvláště patrna převaha obyvatelstva žijícího ve městech nad venkovským osídlením.

Z hlediska nerostného bohatství nepatří region Prachaticka k okresům s významnými nalezišti zdrojů nerostných surovin. V okrese se v současnosti těží pouze dekorační a stavební kámen. Navíc poměrně rozsáhlá část území je tvořena chráněnými územími (NP a CHKO Šumava, CHKO Blanský les) s omezenou možností zásahu do krajiny.

Klimatické podmínky Prachaticka jsou ovlivněny především různou nadmořskou výškou a velkou členitostí terénu. Větší část území je tvořena podhorskou vrchovinou, která v pohraničních částech přechází v horské pásmo Šumavy. Značná část Prachaticka se tak nachází v rozmezí nadmořské výšky 600 - 800 m. V nadmořských výškách nad 800 m je podnebí ve svém souhrnu mírně chladné až chladné, kdežto v oblastech pod 800 m je mírně teplé. Průměrná roční teplota tak dosahuje na Prachaticku 7 stupňů Celsia, kdežto např. v horském pásmu Šumavy pouhých 3,7 stupňů Celsia.

Z hlediska hospodářského charakteru lze považovat Prachaticko za průmyslově - zemědělské. Zásadní hospodářské změny proběhly v období po 2. světové válce, kdy došlo ke změně celého politického (odsun německého obyvatelstva) a ekonomického systému státu. V současnosti je limitujícím faktorem rozvoje ekonomiky příhraničních oblastí skutečnost, že značná část pozemků je i nadále ve vlastnictví státu, což komplikuje jejich užívání např. pro účely komerčního podnikání.

Tabulka č. 10: Produkce ekologického zemědělství v mikroregionu Šumava

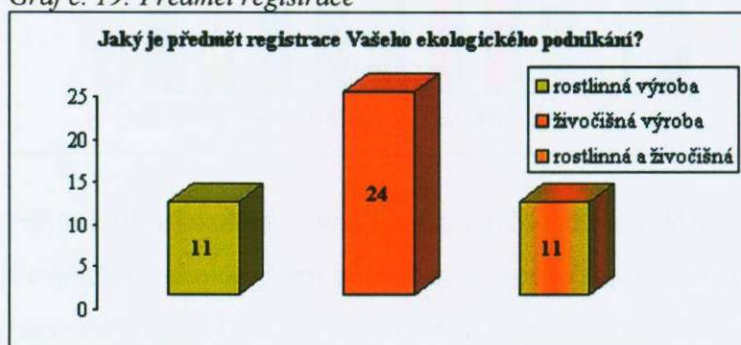
Nejrozšířenější typ produkce ekologických zemědělců na Šumavě	
druh produkce	počet producentů
skot	39
seno	21
koně	10
ovce	8
kozy	4

4.3.2 Analýza ekologických zemědělských aktivit v mikroregionu

Předmět registrace ekologického podnikání (ot. č. 1)

Stejně jako v celém Jihočeském kraji i v mikroregionu Šumava značně převládá živočišná produkce (100 % zemědělců) nad rostlinnou (46 % zemědělců), v porovnání s Jihočeským krajem, jsou zde rozdíly ještě patrnější. To je dáno především vyšší průměrnou nadmořskou výškou mikroregionu, která je vhodná spíše k chovu skotu, koz nebo ovcí a naopak méně vhodná pro pěstování náročnějších polních plodin s výjimkou některých méně náročných plodin (obilí, brambory, krmné plodiny). I zde se samozřejmě setkáváme se zemědělci zabývajícími se oběma typy produkce. Celkový počet ekologických zemědělců ochotných spolupracovat na dotazníkovém šetření byl 24 (tj. 40 % všech ekozemědělců v mikroregionu).

Graf č. 19: Předmět registrace

Co se týče konkrétních aktivit, na prvním místě dominuje chov krav bez tržní produkce mléka, což je pro tuto oblast velmi typické.

Tabulka č. 11: Druhy produkce v mikroregionu Šumava

Druhy produkce v mikroregionu Šumava	
druh produkce	počet producentů
krávy BTPM	20
ovce	4
koně	4
seno	3
dojné krávy	2
kozy	2
oves	2
zelenina	1
bylinky	1
koření	1
drůbež	1
pšenice	1
řepa	1

Zemědělci se zaměřují na chov odolných plemen, která není nutno přes zimu přesouvat do stájí. Vyhnou se tak velké investiční zátěži spojené s celoročním provozem stáje nebo s výstavbou nových stájových objektů. Většina zemědělců se rozhodla pro chov masných plemen i přes problémy s prodejem masa jako ekologického výrobku. Odpadá tak problém s dojením a následným zpracováním mléka. Pokud by se farmář rozhodl pro dojná plemena,

musí počítat s vysokými náklady na pořízení dojícího zařízení a s dodržováním přísných hygienických norem.

Rok registrace u KEZ, o.p.s. (ot. č. 2)

V mikroregionu Šumava došlo k největšímu nárůstu počtu registrovaných ekologických zemědělců také v letech 2000 a 2001, nárůst však není tak zřejmý, jako tomu je v případě Jihočeského kraje, důvody však jsou zřejmě stejné (viz kapitola 4.2.2).

Graf č. 20: Rok registrace u KEZ, o.p.s.

Podnikání v ekologickém zemědělství jako hlavní/vedlejší činnost (ot. č. 3)

Podnikání v ekologickém zemědělství je pro 75 % respondentů z mikroregionu Šumava jejich hlavní činností. Tento výsledek téměř kopíruje výsledek zaznamenaný v hodnocení pro celý Jihočeský kraj (80%). Co se týče konkrétně mikroregionu Šumava, je téměř polovina oslovených subjektů soukromými společnostmi, kde lze opravdu očekávat ekologické zemědělství jako hlavní činnost. Zemědělci sami dále uvedli při osobních, popř. i telefonických rozhovorech, že také vyšší dotace, které v posledních letech získali, jim umožnily plně se věnovat ekologickému hospodaření.

Členství ve spolku ekologických zemědělců (ot. č. 4)

50 % ekologických zemědělců ze šumavského regionu je členem spolku ekologických zemědělců a to konkrétně spolku Pro-Bio. Ve srovnání s Jihočeským krajem je to mírně nadprůměrný výsledek, kde členem spolku bylo jen 39 % ekozemědělců. Opět zde figuruje výhradně společnost Pro-Bio.

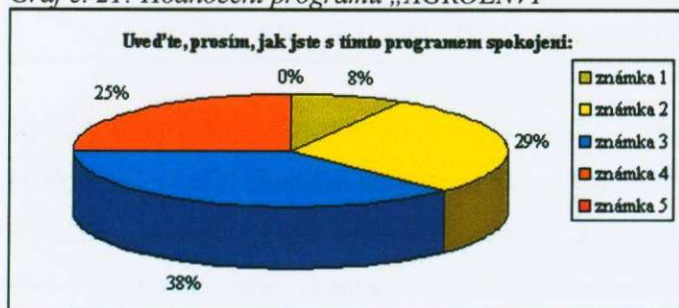
Polovina zemědělců tedy nevyužívá služeb, které jsou jim ekologickými sdruženími nabízeny. Z části to může být dáno neinformovaností o výhodách, které by jim členství v těchto sdruženích přineslo, ale nelze to považovat za důvod jediný. V úvahu přichází i to, že se jedná o důsledek negativních referencí z řad členů sdružení, kteří nejsou s poskytovanými službami plně spokojeni a nezaznamenali výraznější přínos z tohoto členství. Lze také předpokládat, že

ekozemědělci, kteří nejsou členy žádného spolku ani sdružení, hodnotí dané organizace jako nepotřebné pro jejich podnikání.

Zapojení ekofarmy do programu „AGROENVI“ opatření (ot. č. 5)

Zapojení do programu „AGROENVI“ opatření je na Šumavě stoprocentní jako v celém Jihočeském kraji a hodnocení tohoto programu je patrné na následujícím grafu.

Graf č. 21: Hodnocení programu „AGROENVI“

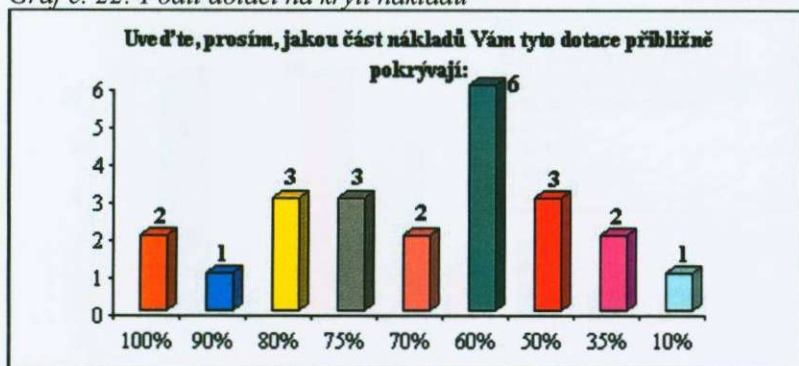
Dotace (ot. č. 6)

Ekologičtí zemědělci na Šumavě samozřejmě využívají stejné typy dotací jako v rámci celého Jihočeského kraje - LFA, SAPS, TOP-UP, AEO. V hodnocení spokojenosti s celkovou výší dotací byla v mikroregionu Šumava častěji zastoupena známka 1 – nejvyšší spokojenost, zároveň však bylo i vícekrát uvedeno hodnocení známkou 5 – absolutní nespokojenost. U zemědělců v mikroregionu tedy panují více vyhraněné názory na dotační politiku státu a EU. Nejčtenější ale bylo opět hodnocení známkou 3, průměrná známka byla 2,8.

Podíl dotací na krytí nákladů (ot. č. 7)

Jakou část nákladů dotace ekozemědělcům skutečně pokrývají je uvedeno v následujícím grafu. Převládá hodnota 60 %. Ale i 100 % nákladů pokrývají dotace ve dvou případech. Hodnoty jsou pro tento mikroregion vyšší než průměrné hodnoty pro Jihočeský kraj, je to dáno právě specifickými oblastními podmínkami mikroregionu, které usnadňují čerpání některých dotací (např. ekofarmy v CHKO Šumava).

Graf č. 22: Podíl dotací na krytí nákladů

Využití finanční podpory v rámci Operačního programu (či jiných programů) (ot. č. 8)
Hodnocení využití finanční podpory v rámci Operačního programu se ukázalo téměř shodné s využitím tohoto druhu podpory v celém Jihočeském kraji. Pouhých 22 % zemědělců možností Operačního programu využilo a dalších 11 % dotázaných projekt pro získání podpory připravuje. 71 % zemědělců z těch, kteří odpověděli, že podpory využili, si projekt vypracovali sami a zbývajících 29 % využilo služeb profesionálních agentur.

Hlavními překážkami v získávání finanční podpory jsou opět nutnost mít počáteční kapitál nebo složité vypracování projektu. Celkový význam rozvojových programů je zde hodnocen převážně skepticky a to především z důvodu nedosažitelnosti pro všechny ekologické zemědělce.

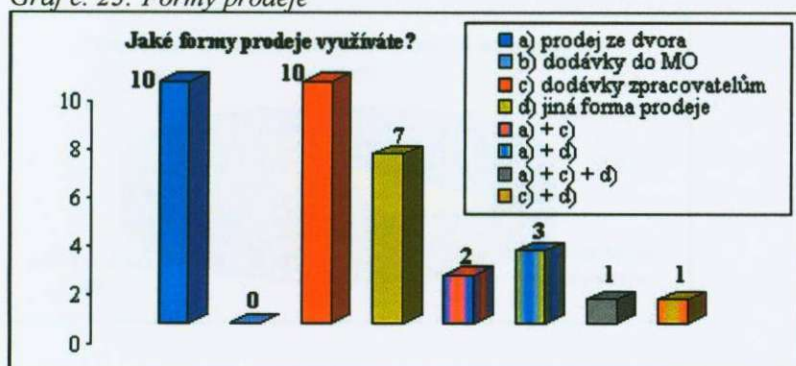
Při osobních rozhovorech někteří zemědělci dále uvedli, že by této situaci pomohlo bezplatné poradenství při vytváření projektů pro získávání podpor. Agentur v této oblasti je málo a zemědělci o nich často vůbec nevědí, navíc zpracování projektu prostřednictvím agentury je velmi nákladné.

Prodej produkce (ot. č. 9)

Na otázku „Prodáváte Vaši produkci?“ odpovědělo kladně 83 % zemědělců, v analýze Jihočeského kraje byl tento výsledek obdobný (85%). Nejvíce využívanou formou prodeje je prodej ze dvora a dodávky zpracovatelům, jak ukazuje graf č. 23. Tyto formy prodeje jsou nejvíce využívány i v celém Jihočeském kraji.

Při přímém prodeji ze dvora si zákazník pro zboží přijede po domluvě přímo na farmu, což mnohdy pro zákazníka znamená finanční úsporu, protože eliminování obchodního řetězce umožňuje snížení cen. Navíc se může spotřebitel seznámit s místem původu produkce.

Graf č. 23: Formy prodeje

Názory na možnosti prodeje (ot. č. 10)

Názory na možnosti prodeje jsou spíše negativní (jako nedostatečné je zhodnotilo 59 % zemědělců). Největším problémem, jak se ukázalo, je odbyt ekologické masné produkce. Zde je nutno zajistit ekologické zpracování ekologicky chovaného zvířete, aby mohl být konečný masný výrobek vůbec označen za ekologický. V České republice je omezený počet ekologických jatek a pro mnohé hospodáře je finančně nevýhodné dopravit zvíře na vzdálená ekologická jatka. Proto většina farmářů prodává maso ekologicky chovaných zvířat do běžného výkupu. Zajištění odbytu je však výhradně věcí obchodních aktivit zemědělských podnikatelů a zpracovatelských firem.

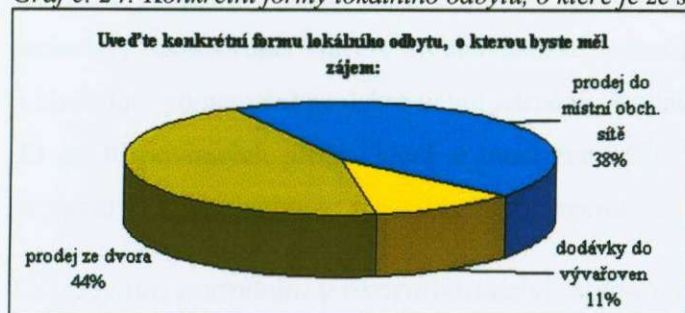
Další možnosti produkce (podotázka k ot. č. 10)

Nejčastěji navrhovanou alternativní možností produkce farmy bylo provozování agroturistiky, ale z celkového pohledu je v celém šumavském mikroregionu jen méně než jedna desítka zemědělců, kteří poskytují ubytovací služby na své farmě. Ne vždy je možné skloubit zemědělské a ubytovací aktivity.

Zájem o prodej produkce na lokálních trzích (ot. č. 11)

Zájem o prodej své produkce na lokálních trzích má 58 % ekologických zemědělců, dalších 29 % zájem o další prodej produkce nemá a zbylých 13 % uvedlo odpověď – „nevím“. Tento výsledek zjevně koresponduje s předchozím hodnocením možností prodeje jako nedostatečné (59 %). Z konkrétních forem prodeje má nejvíce zemědělců zájem o prodej do místní obchodní sítě a prodej ze dvora. Převládá tedy zájem především o možnosti co možná nejjednoduššího prodeje koncovým spotřebitelům. Nejlépe přímo v místě produkce tak, aby zemědělci měli s prodejem co možná nejmenší starosti co se týče přepravy produkce a aby vyloučili přítomnost obchodních mezičlánků, které uměle zvyšují cenu výrobků (obchodníci, překupníci).

Graf č. 24: Konkrétní formy lokálního odbytu, o které je ze strany zemědělců zájem

Kontrolní činnost (ot. č. 12), činnost ostatních organizací (ot. č. 13)

Z dozorových orgánů, u otázky „Jak často je na Vaší ekofarmě prováděna kontrolní činnost“, byla hodnocena ve většině případů pouze společnost KEZ, o.p.s. Průměrný počet kontrol na ekofarmách u tohoto dozorového orgánu je 1 kontrola do roka a spokojenost s průběhem kontroly je hodnocena nejčastěji známkou 2. Hlavní nedostatky kontrol zemědělci vidí především ve složité administrativě a doslovně uvádějí, že se v poslední době neúnosně zvýšily požadavky na „papírování“. Obecně se pak všichni shodují v tom, že KEZ, o.p.s. se příliš věnuje kontrole „papírů“, ale málo si všímá skutečné podnikatelské praxe. Pak se stává, že kvůli nedopatření v administrativě neprojde kontrolou celá fungující farma.

Důvod, proč jsou kontrolori z KEZ, o.p.s. zemědělci akceptováni, je jednoduchý. Bez osvědčení o kontrole by zemědělci nedostali speciální dotace na ekologické zemědělství. Jen letos na ně Ministerstvo zemědělství vyčleňuje tři sta miliónů korun a od roku 2007 zřejmě dojde k dalšímu navýšení sazeb. Nespokojenost ekologických zemědělců v tomto ohledu ale přece jen nezůstala bez odezvy. Spor mezi zemědělci a kontrolory se vyhrotil tak, že společnost Pro-Bio přiměla Ministerstvo zemědělství k vyhlášení výběrového řízení na další kontrolní organizace, jež by měly v zemi působit. Zájem projevila německá společnost ABCERT, GmbH a česká společnost Biokont CZ, s.r.o..

Vliv vstupu České republiky do EU na ekologické zemědělství (ot. č. 14)

Podmínky pro podnikání v ekologickém zemědělství po vstupu do EU se podle 45 % zemědělců nezměnily, 42 % zemědělců uvedlo, že se situace zhoršila a jen 13 % zemědělců hodnotí vstup do EU jako pozitivní pro ekologické zemědělství. Výsledky jsou obdobné jako v hodnocení celého Jihočeského kraje a i důvody uváděné zemědělci jsou naprosto stejné. Zhoršení zemědělci pocítují opět především ve větší administrativní zátěži, naopak zlepšení je ve vyšších dotacích. Vstupem do EU přibýly možnosti, jak získat peníze, ale jde také o schopnost je získat a efektivně využít.

Operační program, v jehož rámci je možné získat prostředky například na nákup zemědělské techniky, rekonstrukci staveb, zpracovatelské technologie, apod. se zdá být pro zemědělce z hlediska vypracování projektu velmi náročný. K vlastnímu projektu je třeba připojit dalších 30 až 40 povinných příloh, které si musí zemědělec zpracovat sám nebo si na zpracování projektu za úplatu najmout specializovanou agenturu.

Důvody pro podnikání v ekozemědělství, splnění očekávání z podnikání (ot. č. 15)

U této otázky měli respondenti vybrat jednu ze 4 možností, proč se stali ekologickými zemědělci. Výsledky ukazuje graf č. 25. Stejně jako v celých Jižních Čechách i zde dominuje důvod ekologický a poté samozřejmě nezanedbatelný důvod finanční. Tyto 2 důvody nebo jejich kombinaci uvádějí prakticky všichni zemědělci v mikroregionu.

Graf č. 25: Důvody proč začali zemědělci podnikat v režimu ekologického zemědělství

Pouze 42 % zemědělců uvedlo, že se jim očekávání z ekologického podnikání splnila, přičemž větší počet, celých 46 % zemědělců udává, že se jejich očekávání nenaplnila, zbývající zemědělci uvedli odpověď „nevím, částečně“ nebo otázku vůbec nezodpověděli.

Hlavní překážky pro rozvoj ekologického zemědělství (ot. č. 16)

Jako hlavní překážka pro rozvoj ekologického zemědělství byla uváděna v největší míře administrativa, ale ve velkém zastoupení byly i překážky finanční a přísné požadavky. Řada ekologických zemědělců se potýká zejména s finančními problémy, které jsou většinou problémy nejpalčivějšími. Jedná se o problémy při využívání nových finančních podpor, dotací od státu nebo nově i od Evropské unie. Některé problémy umožňuje zmírnit placená poradenská činnost profesionálních agentur, aby se zemědělci dokázali orientovat v jednotlivých projektech, v administrativě projektů a v novinkách v oblasti poskytovaných dotací a požadavků pro jejich přidělení a získávání. Mezi možnost „jiné překážky“ bylo v dotaznících uvedeno např. nezávážnost výroby ekologického zemědělství.

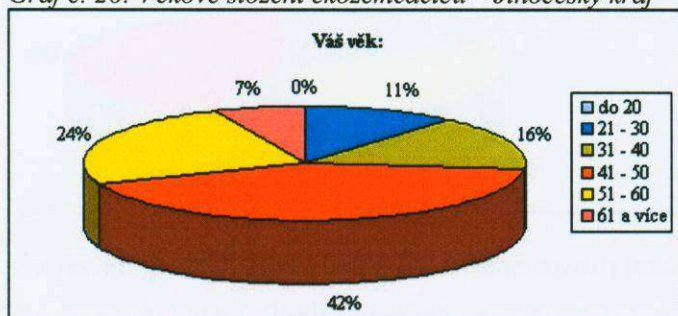
Tabulka č. 12: Překážky pro rozvoj EZ

Překážky pro rozvoj EZ	
překážka	výskyt odpovědi
administrativní	15
finanční	11
přísné požadavky	11
jiné	3

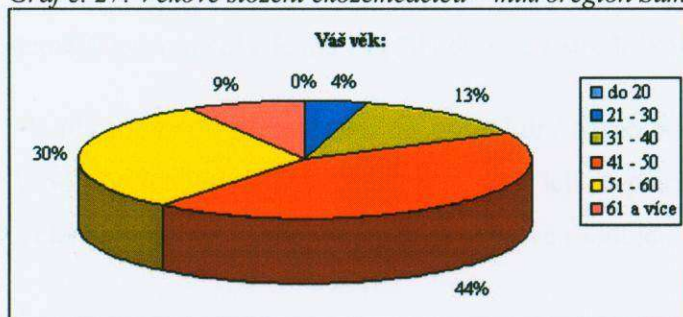
Věk, vzdělání

V poslední části vyhodnocování dotazníkového šetření mikroregionu Šumava bude zajímavé následující grafické srovnání věku a vzdělání se stejným průzkumem prováděným pro celý Jihočeský kraj.

Graf č. 26: Věkové složení ekozemědělců – Jihočeský kraj

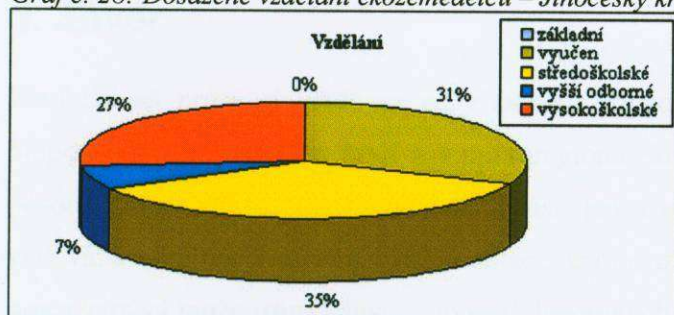
Graf č. 27: Věkové složení ekozemědělců – mikroregion Šumava

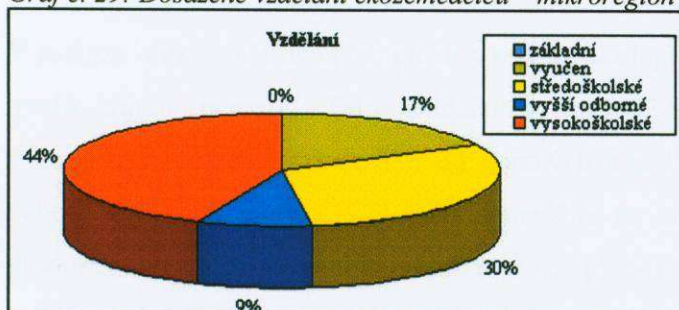
Věk zemědělců se nejčastěji pohybuje v rozmezích 41 až 50 a 51 až 60 let. Ekozemědělci jsou převážně starší lidé se zkušenostmi z konvenčního zemědělství, kteří postupně přešli do režimu ekozemědělství. U některých lze toto považovat za určitý návrat ke starším tradicím zemědělství z období první poloviny 20. století.

Zároveň zde ale také figurují vysokoškolsky vzdělaní podnikatelé, kteří uměli využít svých vědomostí a zkušeností z praxe v zemědělství a sami se pustili do podnikání v nové oblasti zemědělství, kde ještě zdaleka není taková konkurence jako v zemědělství konvenčním.

Graf č. 28: Dosažené vzdělání ekozemědělců – Jihočeský kraj

Graf č. 29: Dosažené vzdělání ekozemědělců – mikroregion Šumava

Na těchto grafech jsou patrné již značné rozdíly mezi Jihočeským krajem a mikroregionem Šumava. V celém kraji výrazně nepřevažuje žádná z forem vzdělání, oproti tomu v šumavském mikroregionu je nejvíce vysokoškolsky vzdělaných zemědělců a procentuálně četnější zastoupení zde má i vyšší odborné a středoškolské vzdělání.

Podíl rodinných příslušníků na podnikání ekologického zemědělce

V 54 % případech se příslušníci rodin podílejí na práci na ekofarmách. Průměrně vypomáhají 2 členové rodiny. Tento výsledek se celkově shoduje s hodnocením Jihočeského kraje.

5. Závěr

Předkládaná práce si klade za cíl zhodnotit situaci v ekologickém zemědělství a výrobě biopotravin v Jihočeském kraji a v mikroregionu Šumava. V návaznosti na hodnocení pak posoudit možnosti rozšíření produkce, zvláště pak zlepšení druhové pestrosti. Pozornost byla věnována také problematice využití dotací, kompenzací či finančních podpor. Dále se tato práce zabývá možnostmi odbytu, činností dozorových aj. organizací a dopadem vstupu České republiky do EU na oblast ekologického zemědělství.

V rozloze obhospodařovaných ploch v režimu ekologického zemědělství významně dominují trvalé travní porosty. Tato skutečnost souvisí s orientací ekologického zemědělství v Jihočeském regionu především do horských a podhorských oblastí (TTP zde tvoří 90% obhospodařované půdy). Ekologičtí zemědělci se tak soustřeďují zejména na živočišnou produkci s významným podílem chovu skotu, především bez tržní produkce mléka. V menší míře se jedná i o chov ovcí, koz či koní. V rostlinné výrobě převládá produkce objemových krmiv, obilnin a brambor.

Značná část ekologických zemědělců se potýká zejména s finančními problémy, které jsou většinou nejpálčivější. Jedná se o problémy především administrativního charakteru při získávání a využívání státních i evropských finančních podpor ekologického zemědělství. Co se týče dotací, ekologičtí zemědělci nejvíce využívají dotací SAPS spojených s dotacemi TOP-UP a také kompenzace LFA a AEO. Svou spokojenost s celkovou výší dotací zemědělci hodnotili průměrnou známkou 2,7 v Jihočeském kraji a 2,8 v mikroregionu Šumava.

Dotace ekologickým zemědělcům pokrývají často značnou část nákladů, v mnoha případech se objevují hodnoty nad 50 %, nejsou ale výjimkou ani hodnoty 90 až 100 % nákladů. Průměrný procentuální podíl dotací na krytí nákladů je v Jihočeském kraji 60,5%, v mikroregionu Šumava je průměrná hodnota ještě o něco vyšší (64,6%), což je dáno specifickými oblastními podmínkami mikroregionu, které usnadňují čerpání některých dotací (CHKO Šumava).

Finanční podporu z Operačního programu využilo jen 22 % oslovených ekozemědělců, 67 % nevyužilo tento druh podpory vůbec a zbytek zemědělců uvádí, že projekt v současné době připravuje. Téměř dvě třetiny zemědělců si projekt pro využití podpory v rámci Operačního programu vypracovalo bez přispění profesionálních agentur. Za největší překážku je opět považována komplikovaná administrativa a také nákladná příprava projektu. Navíc mezi zemědělci převládá názor, že podobné rozvojové programy jsou dostupné jen pro malou část

zemědělců. Podle mínění většiny zemědělců jsou však programy rozvoje velmi potřebné a byl by o ně větší zájem, nebyť příliš složitého administrativního zpracování.

Další část analýzy byla věnována otázkám odbytu bioproduktů a biopotravin. Svoji produkci prodává více než 80 % zemědělců, přičemž nejčastější formou prodeje jsou dodávky zpracovatelům a prodej ze dvora. Jako velice problematický se však jeví nízký počet místních zpracovatelů bioproduktů. Nejméně využívané jsou dodávky produkce do maloobchodů.

Názory na možnosti prodeje vlastní produkce jsou ale podle odpovědí zemědělců spíše negativní, nadpoloviční většina (v mikroregionu Šumava je to téměř 60 % zemědělců) hodnotí možnosti prodeje jako nedostatečné a nevyhovující, pozitivní odpovědi uvedla jen desetina dotázaných. Největším problémem, je odbyt ekologické masné produkce, jelikož je nutno zajistit ekologické zpracování chovaného zvířete, aby mohl být konečný masný výrobek vůbec označen za ekologický. V mikroregionu chybějí ekologická jatka a pro zemědělce je finančně nevýhodné dopravovat zvíře mimo region. Proto většina farmářů dodává zvířata do blízkých konvenčních jatek a maso tak ztrácí ohodnocení bio.

Řešením, které se zde nabízí, jsou kooperační aktivity (např. družstevní forma spolupráce), které by vyřešily problémy se zpracováním a odbytem a zemědělcům umožnily soustředit se na výrobu. Družstvo pak zajistí svoz, zpracování, případně i balení, reklamu a odbyt bioproduktů. Zemědělci mají o tento druh kooperace zájem, což vyplývá z informací uvedených nad rámcem dotazníkového šetření.

Co se týče činnosti dozorových a ostatních organizací v oblasti EZ, byla hodnocena ve většině případů pouze společnost KEZ, o.p.s. Obecně se všichni zemědělci shodují v tom, že KEZ, o.p.s se příliš věnuje kontrole administrativy. Jen v menší míře se zaměřuje na skutečnou zemědělskou praxi. Společnost Pro-Bio na základě stížností zemědělců přiměla Ministerstvo zemědělství k vyhlášení výběrového řízení na další kontrolní organizace (v současnosti jsou certifikovány společnosti ABCERT, GmbH a Biokont CZ, s.r.o.).

U zemědělců z mikroregionu Šumava (který v převážné většině spadá do horských a podhorských oblastí) převládá negativní názor na změnu podmínek v ekologickém zemědělství po vstupu České republiky do Evropské unie. Tento názor koresponduje s vyjednanými produkčními kvótami EU, která zemědělcům marginálních (horských a podhorských) oblastí přiznává právo pouze na 29 % produkce. Naproti tomu pro oblasti intenzivního zemědělství je vyjednáno až 91 % požadovaného objemu výroby.

Velkým problémem je citelný nedostatek výrobců biopotravin v Jihočeském kraji. Zejména v mikroregionu Šumava, kde zcela chybí jakýkoliv zpracovatel bioproduktů, jsou zemědělci nuceni svou ekologickou produkci prodávat konvenčním zpracovatelům. Značná část ekologické produkce tím ztrácí svoji „biohodnotu“. V Jihočeském kraji se lze setkat se zpracovateli zabývajícími se výrobou mléčných výrobků, zpracováním kozího mléka, výrobou extrudovaných potravin, sušením a balením bylinek. Z dotazníkového šetření vyplývá, že produkce ekologických zemědělců a výroba biopotravin v regionu spolu nekorespondují.

Z hypotéz vyslovených v úvodu praktické části práce, se díky vyhodnocení dat z dotazníků potvrdilo, že v mikroregionu Šumava, ale i v celém Jihočeském kraji převažuje u ekologických zemědělců živočišná produkce nad rostlinnou, což je dáno přírodními podmínkami celé oblasti. Naopak se nepotvrdila myšlenka, že ekozemědělci budou lidé mladšího věku zájímající se o moderní styl hospodaření, který proráží pevné hranice konvenčního zemědělství. Ekozemědělci jsou převážně starší lidé se zkušenostmi z konvenčního zemědělství, kteří postupně přešli do režimu ekozemědělství. Problém ve využívání finančních podpor od státu a Evropské unie samozřejmě spočívá především v enormní administrativní náročnosti (vypracování projektu, apod.) a nedostatečné informovanosti zemědělců, naopak výše již získaných dotací dokáže zemědělcům pokrýt značnou část jejich provozních nákladů. Problémy s odbytem se jednoznačně potvrdily, což je způsobeno předpokládanou absencí zpracovatelské infrastruktury v mikroregionu i celém kraji.

6. Použitá literatura

- 1) Moudrý, J.: *Biopotraviny - hodnocení kvality, zpracování a marketing*. ÚZPI, Praha 2002. ISBN 80-7271-111-3.
- 2) Moudrý, J., Prugar, J.: *Kvalita, zpracování a odbyt bioproduktů*. České Budějovice 2001. ISBN 80-7040-526-0.
- 3) Zákon č. 242/2000 Sb. o ekologickém zemědělství s komentářem a prováděcí vyhláškou č. 16/2006 Sb.
- 4) Zpravodaj KEZ 1/2001. Kontrola a osvědčování v ekologickém zemědělství. KEZ, o.p.s., Chrudim 2001
- 5) <http://www.mze.cz>
- 6) <http://www.probio.cz>
- 7) <http://www.agronavigator.cz>
- 8) <http://www.mesicbiopotravin.cz>
- 9) <http://www.kez.cz>
- 10) <http://www.szif.cz>

Abecední rejstřík

A

ABCERT, 9, 11, 20, 62, 68
AEO, 14, 15, 37, 52, 59, 67
agroenvironmentální, 5, 14
agroturistika, 5

B

BIO, 3, 4, 8, 11, 22, 26, 27, 46
biojakost, 41
Biokont CZ, 9, 12, 20, 62, 68
biopásy, 16
biopotraviny, 1, 4, 5, 6, 10, 18, 21, 23, 24,
26, 27, 47, 4, 7, 25
bioprodukce, 6, 1, 15, 21, 23, 25, 26, 27,
Bioprodukt, 6, 20
BIO-produkt, 3
biosurovina, 46

C

certifikace, 5, 11
certifikační organizace, 9, 22
certifikát, 10, 11
cíle ekologického zemědělství, 5, 3

Č

členství ve spolku, 36

D

dotace, 5, 4, 12, 13, 37, 38, 40, 59, 67
dotovatelné zemědělské komodity, 40

E

ekologická jatka, 41, 61, 68
ekologické zemědělství, 1, 3, 6, 8, 9, 10,
11, 21, 30, 34, 36, 39, 43, 45, 48, 58, 62
evidence, 5, 20
EZ, 6, 5, 9, 12, 14, 15, 30, 32, 36, 43, 44,
53, 55, 64, 68

F

formy prodeje, 6, 24, 39, 61

H

Horizontální plán rozvoje venkova, 18, 40
horské oblasti, 14, 50
HRDP, 27, 40
hygienická kvalita, 6, 24
hygienická služba, 42

Ch

CHKO Šumava, 56, 59, 67

I

IFOAM, 3, 9, 22, 23

K

KEZ, o.p.s., 6, 4, 8, 9, 11, 20, 22, 35, 36,
41, 42, 46, 58, 62, 68, 70, 1, 3, 1, 5
kompenzace, 5, 13, 14, 52
kontrola ekologického zemědělství, 5, 8, 9
kontrolní činnost, 10, 11, 62, 3, 5
konvenční zemědělství, 1
kooperace, 27, 40, 47, 48, 68, 4

L

LFA, 13, 14, 37, 50, 52, 59, 67

Libera, 4, 1

LPIS, 12, 15

M

méně příznivé oblasti, 14, 37

mikroregion, 55, 59, 64, 66, 16

MZe, 5, 4, 8, 9, 11, 52

N

Nařízení Rady, 13

nepřímý prodej, 6, 25

nutriční kvalita, 6, 23

O

odbytová družstva, 26

Operační program, 5, 16, 18, 63

označování biopotravin, 6, 21

označování bioproduktů, 5, 6, 20

P

pěstování alternativních plodin, 35

podpora, 5, 13, 14, 16, 17

PRO-BIO, 4, 22, 26

produkt z přechodného období, 21

přechodné období, 9, 10

překupníci, 61

přímé platby, 5, 18

přímý prodej, 6, 25

R

rozvoj venkova, 5, 16

RVMZ, 5, 16

S

SAPARD, 16, 18

SAPS, 12, 13, 37, 51, 52, 59, 67

senzorická kvalita, 6, 24

smlouva o kontrole, 10

Společná zemědělská politika EU, 5

Standardy KEZ, 22

Svaz marginálních oblastí, 52

SZIF, 5, 17, 3, 6

Š

šetrné k přírodě, 1

T

technologická kvalita, 6, 23

tituly AGROENVI, 15

Top-Up, 13, 52

TTP, 52, 67

V

VDJ, 14, 52

vstupní kontrola, 9, 10

výrobce biopotravin, 6

Z

zahájení zemědělské výroby, 9

zemědělské agentury, 42, 3

znečištění, 3, 19

zpracování bioproduktů, 5, 19

Ž

žádosti o registraci, 9, 10

Životní prostředí, 1

Dotazník pro ekologické podnikatele

Dovolujeme si Vás požádat o vyplnění následujícího dotazníku. Tento dotazník bude zdrojem vstupních informací pro bakalářské práce na téma „Analýza výrobní a odbytové kapacity bioproduktů ve vybraných mikroregionech“, navazující na výzkumný záměr ZF JU MSM 6007665806. Výsledky budou předány zainteresovaným organizacím kraje jako podklad pro vytváření podmínek efektivnějšího podnikání v oblasti ekologického zemědělství.

Garantem průzkumu je Katedra obchodu Zemědělské fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Označte, prosím, Vámi vybrané odpovědi „zakroužkováním“, resp. vypište odpověď na vyznačený řádek.

1. Jaký je předmět registrace Vašeho ekologického podnikání?

a) rostlinná výroba

b) živočišná výroba

Uveďte, prosím, konkrétní aktivity:

.....

.....

.....

2. Od jakého roku jste registrován u KEZ, o.p.s.?

3. Podnikání v ekologickém zemědělství je Vaše:

a) hlavní činnost (nad 50%)

b) vedlejší činnost

4. Jste členem spolku / sdružení ekologických zemědělců?

a) ano

b) ne

Pokud ano, jakého?

a) Pro-Bio

b) Libera

c) jiný (např. odbytový)

5. Je Vaše ekofarma zapojena do programu „AGROENVI“ opatření?

a) ano

b) ne

c) připravujeme

Uveďte, prosím, jak jste s tímto programem spokojeni:

1 2 3 4 5

(Hodnocení dle klasické školní stupnice: 1 – zcela spokojen, 5 – zcela nespokojen.)

6. Jaké státní dotace využíváte?

.....

Jste spokojen s jejich celkovou výší?

1 2 3 4 5

7. Uveďte, prosím, jakou část nákladů Vám tyto dotace přibližně pokrývají:

.....%

8. Využil jste již finanční podpory v rámci Operačního programu (či jiných programů), podal jste konkrétní projekt na nákup strojů, stavební investice apod.?

a) ano

b) ne

c) připravujeme

- Projekt jste vypracoval: a) sám b) využil služeb prof. agentury
- Jaké vidíte hlavní překážky v získávání finanční podpory?

.....

- Jak byste zhodnotil celkový význam rozvojových programů a s nimi spojených zdrojů finančních podpor pro české (ekologické) zemědělství:

.....

9. Prodáváte Vaši produkci?

a) ano (přibližný % podíl tržní produkce)

b) ne

Pokud ano, jaké formy prodeje využíváte?

a) prodej ze dvora

- b) *dodávky do maloobchodů*
- c) *dodávky zpracovatelům*
- d) *jiné, jaké?*

10. Možnosti prodeje jsou dle Vašeho názoru:

- a) *dobré*
- b) *dostatečné*
- c) *nedostatečné*

- Jaká část Vaší produkce je nejhůře obchodovatelná, uveďte, prosím, hlavní důvody:

.....

.....

- Jaké jsou další potenciální možnosti produkce farmy?

.....

.....

11. Měl byste zájem o prodej Vaší produkce na tzv. lokálních trzích (prodej do místní obchodní sítě, dodávky do vývařoven, prodej ze dvora apod., do vzdálenosti cca 50 km)?

- a) *ano*
- b) *ne*
- c) *nevím*

Pokud ano, podtrhněte, prosím, konkrétní formu lokálního odbytu uvedenou v otázce.

12. Jak často je na Vaší ekofarmě prováděna kontrolní činnost?

<i>dozorový orgán</i>	<i>počet kontrol do roka</i>	<i>spokojenost s průběhem kontrol z Vašeho pohledu</i>				
<i>KEZ, o.p.s.</i>		<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
<i>SVS</i>		<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
<i>HS</i>		<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
.....		<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>

Hlavní nedostatky kontrol z Vašeho pohledu:

.....

13. Jak jste spokojen s činností těchto organizací?

<i>SZIF</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
<i>Zemědělské agentury</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
<i>RERA</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
<i>Ministerstvo zemědělství</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>

14. Podmínky pro podnikání v ekologickém zemědělství se po vstupu do EU podle Vás:

- a) *zlepšily, v čem?*
-

- b) zhoršily, v čem?
- c) nezměnily

15. Vyberte, prosím, důvody proč jste se stal ekologickým zemědělcem :

- a) finanční: možnost využití státních podpor pro ekozemědělce
- b) zdravotní
- c) ekologické: šetrný způsob hospodaření ke krajině
- d) jiné

Splnila se Vaše očekávání:

- a) ano b) ne
-

16. Jaké vidíte hlavní překážky pro rozvoj ekologického zemědělství?

- a) administrativní (povinné evidence, žádosti)
- b) finanční (nedostatečná finanční podpora)
- c) přísné požadavky, limity
- d) jiné

Prosíme o uvedení základních statistických údajů pro následné zpracování a vyhodnocení dotazníku:

➤ **Název a sídlo farmy:**

➤ **Váš věk:**

- a) do 20 let b) 21 - 30 let c) 31 - 40 let
- d) 41 - 50 let e) 51 - 60 let f) 61 a více

➤ **Vaše vzdělání?**

- a) základní b) vyučen c) středoškolské d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

➤ **Počet zaměstnanců na ekofarmě:**

➤ **Podílí se na Vašem podnikání rodina?**

- a) ano b) ne c) částečně

Pokud ano, počet pomáhajících členů rodiny:

➤ **Počet ha zemědělské a orné půdy:**

..... ha z.p. ha o.p.

% trvalých travních porostů

➤ **Počet ks hospodářských zvířat:**

skot

prasata

ovce

kozy

drůbež

jiné

Roční objem tržní produkce Vaší ekofarmy

druh produkce

.....
.....
.....
.....
.....

objem ve fyzických jednotkách (t, l, ks)

.....
.....
.....
.....
.....

Souhlasím s neanonymním zpracováním dat: a) ano b) ne

Závěrem bychom Vám chtěli poděkovat za čas a spolupráci při vyplňování tohoto dotazníku.

Dotazník pro výrobce biopotravin

Dovolujeme si Vás požádat o vyplnění následujícího dotazníku. Tento dotazník bude zdrojem vstupních informací pro bakalářské práce na téma „Analýza výrobní a odbytové kapacity bioproduktů ve vybraných mikroregionech“. Výsledky budou předány všem zainteresovaným organizacím kraje jako podklad pro vytváření podmínek efektivnějšího podnikání v oblasti výroby biopotravin.

Garantem průzkumu je katedra obchodu Zemědělské fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Označte, prosím, Vámi vybrané odpovědi „zakroužkováním“, resp. vypište odpověď na vyznačený řádek.

1. Označte, prosím, oblasti Vašich výrobních aktivit v oblasti ekologického zemědělství a výroby biopotravin:

a) rostlinná výroba	g) zpracování ovoce a zeleniny
b) živočišná výroba	h) zpracování sóji a luštěnin
c) mlékárenská produkce	ch) výroba čajových směsí
d) masná produkce	i) jiná
e) mlýnská produkce	
f) pekárenská produkce	

Uveďte, prosím, konkrétní produkci:

.....

.....

2. Od kterého roku se zabýváte výrobou biopotravin?

3. Od jakého roku jste registrován u KEZ, o.p.s.?

4. Uveďte, prosím, počet certifikovaných výrobků Vaší firmy:

5. Podnikání v oblasti výroby biopotravin je Vaše:

a) hlavní činnost (nad 50%)

b) vedlejší činnost

6. Jste členem spolku / sdružení ekologických zemědělců?

a) ano b) ne

Pokud ano, jakého ?

a) ProBio

b) Libera

7. Využil jste již finanční podpory v rámci Operačního programu (či jiných programů), podal jste konkrétní projekt (nákup strojů, stavební investice apod.)?

a) ano b) ne c) připravujeme

- Projekt vypracovali: a) pracovníci firmy b) profes. agentura

- Jaké vidíte hlavní překážky v získávání finanční podpory?

.....

.....

- Jak byste zhodnotil celkový význam rozvojových programů a s nimi spojených zdrojů finančních podpor pro rozvoj zpracovatelských kapacit v oblasti biopotravin:

.....

.....

8. Jaké formy odbytu využíváte, jaké je procentuální zastoupení odběratelů Vaší produkce?

Odběratel:	% podíl na odbytu celkem:
<i>velkoobchod</i>	
<i>specializované prodejny (zdravá výživa)</i>	
<i>supermarkety, hypermarkety</i>	
<i>další zpracovatelé</i>	
<i>prodej ze dvora</i>	
<i>jíný, jaký</i>	
<i>.....</i>	

9. Jak byste hodnotili spolupráci s odběrateli Vašich bioproduktů?

odběratel:

spokojenost:

velkoobchod

1 2 3 4 5

specializované prodejny (zdravá výživa)

1 2 3 4 5

supermarkety, hypermarkety

1 2 3 4 5

další zpracovatelé

1 2 3 4 5

(Hodnocení dle klasické školní stupnice: 1 – zcela spokojen, 5 – zcela nespokojen)

10. Možnosti odbytu jsou dle Vašeho názoru :

a) dobré

b) dostatečné

c) nedostatečné

- **Jaká část Vaší produkce je nejhůře obchodovatelná, uveďte, prosím, hlavní důvody:**

.....

.....

- **Zvažujete rozšíření produkce Vaší firmy? Pokud ano, v jaké oblasti?**

.....

.....

11. Využil byste rád možnosti odbytu Vašich produktů na tzv. lokálních trzích (prodej do místní obchodní sítě, dodávky do vývařoven, prodej na místních trzích, prodej ze dvora apod. do vzdálenosti cca 50 km)?

a) ano

b) ne

c) nevím

Pokud ano, podtrhněte, prosím, konkrétní formu lokálního odbytu uvedenou v otázce.

12. Využíváte při výrobě, resp. distribuci biopotravin některé z forem regionální výrobní či odbytové kooperace (družstva, spolky apod.)?

a) ano

b) ne

c) připravujeme

Pokud ano, uveďte, prosím, konkrétní formu:

.....

13. Využíváte vlastní výrobní značku pro Vaše biopotraviny?

a) ano

b) ne

c) připravujeme

Pokud ano, uveďte, prosím, slovní podobu:

.....

14. Věnujete se propagaci Vašich bioproduktů?

a) ano

b) ne

c) připravujeme

Pokud ano, uveďte, prosím, konkrétní formy:

.....

.....

.....

15. Zabýváte se vývozem své produkce do zahraničí?

a) ano

b) ne

c) připravujeme

Pokud ano, do jakých států?

16. Jak často je na Vaší ekofarmě prováděna kontrolní činnost?

dozorový orgán

počet kontrol do roka

spokojenost s průběhem z Vašeho pohledu

KEZ, o.p.s. *1 2 3 4 5*

SVS *1 2 3 4 5*

HS *1 2 3 4 5*

SZPI *1 2 3 4 5*

..... *1 2 3 4 5*

Hlavní nedostatky kontrol z Vašeho pohledu:

.....

.....

.....

17. Jak jste spokojen s činností organizací:

organizace:

spokojenost:

<i>SZIF</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
<i>RERA</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
<i>Mze</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
<i>Pro-Bio</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
.....	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>

18. Jak celkově hodnotíte úroveň nabídky biopotravin na českém trhu?

1 2 3 4 5

19. Jak hodnotíte kvalitu českých biopotravin ve srovnání se zahraničními? A proč?

a) lepší

b) stejná

c) horší

d) nemám názor

.....

.....

20. Změnila se, dle Vašeho názoru, po vstupu do EU pozice výrobců biopotravin v ČR?

Pokud ano, v čem?

a) zlepšila se

b) zhoršila se

c) zůstala stejná

.....

.....
.....

21. Jaké vidíte hlavní překážky pro rozvoj výroby biopotravin?

- administrativní
- finanční (nedostatečná finanční podpora)
- přísné požadavky, limity
- jiné

Upřesněte, prosím:

.....
.....

**22. Můžete, prosím, uvést důvody, proč jste se rozhodl vyrábět biopotraviny? Splnila se
Vaše očekávání z podnikání v oblasti výroby biopotravin?**

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Prosíme o uvedení základních statistických údajů pro následné zpracování a vyhodnocení dotazníku.

Název a sídlo firmy:

Počet zaměstnanců (případně počet spolupracujících členů rodiny):

.....

Přibližný roční obrat:

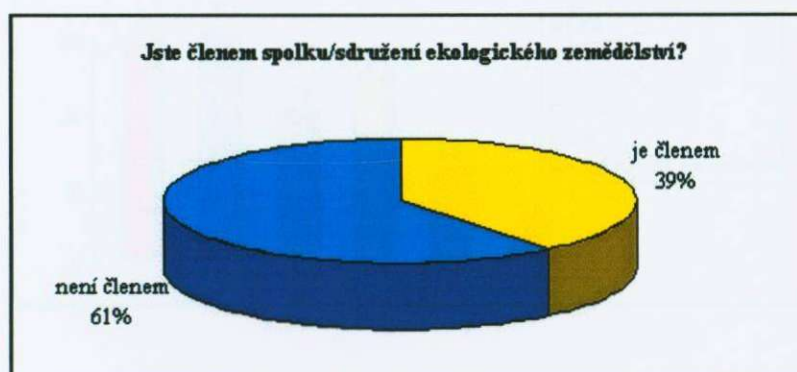
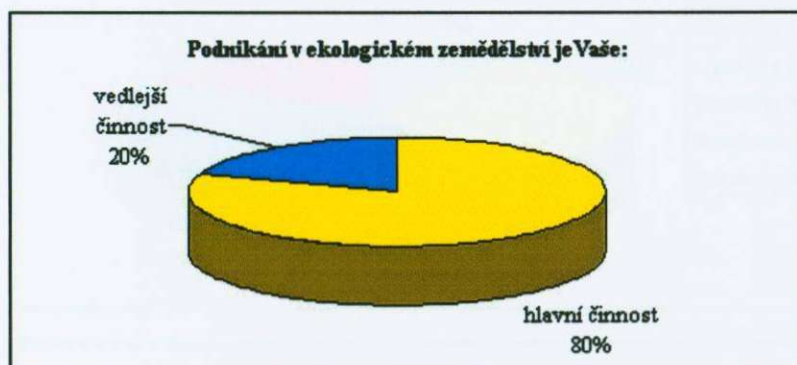
Za firmu dotazník vyplnil:

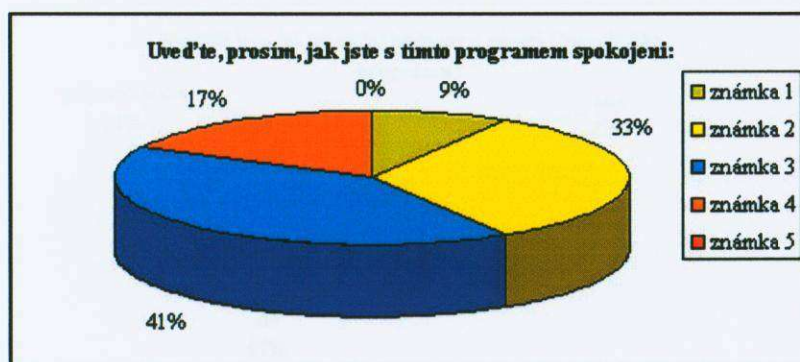
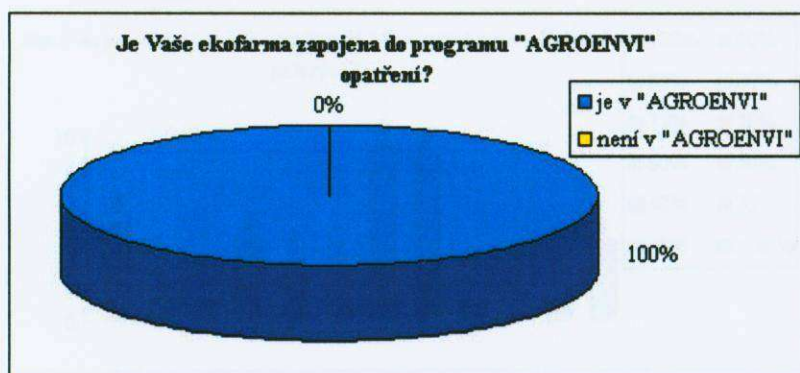
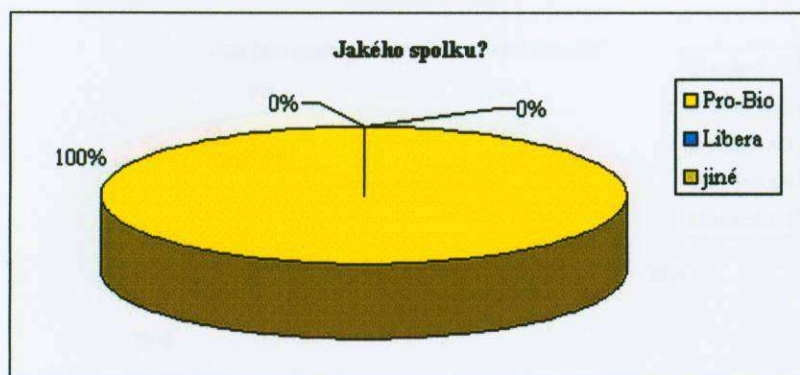
Pozice ve firmě:

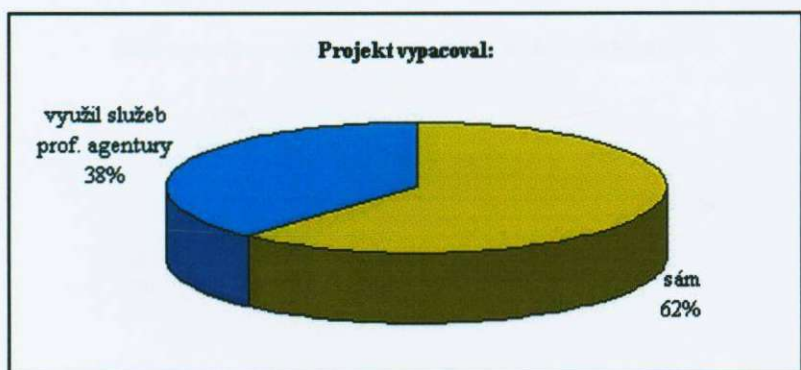
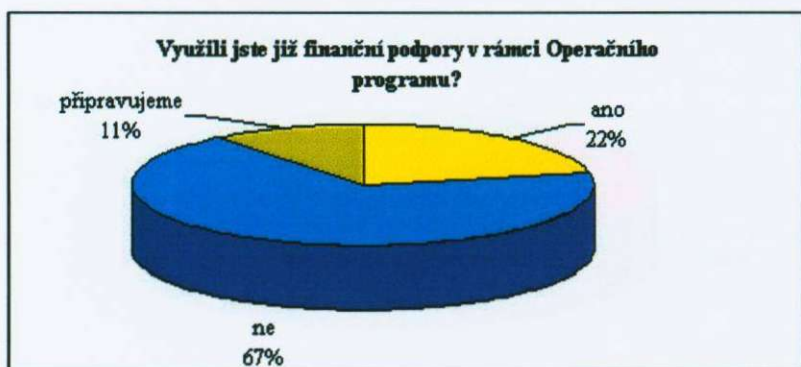
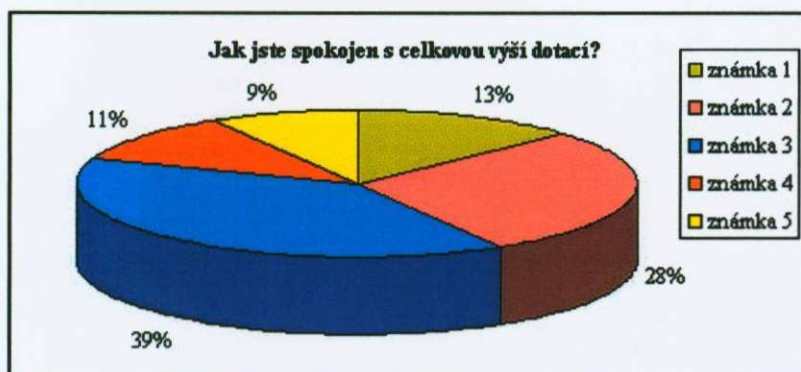
Souhlasím s neanonymním zpracováním dat: a) *ano* b) *ne*

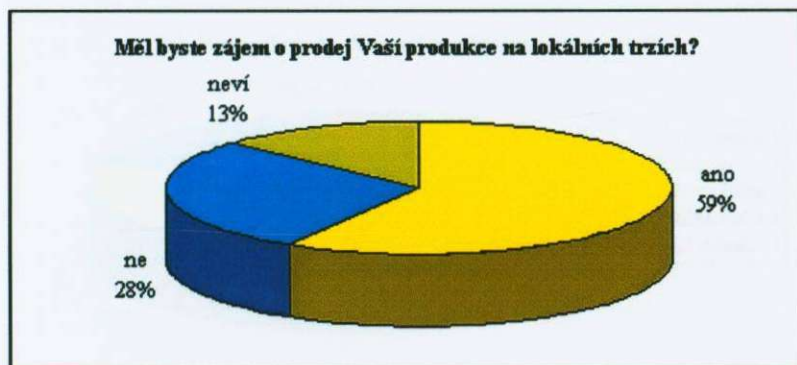
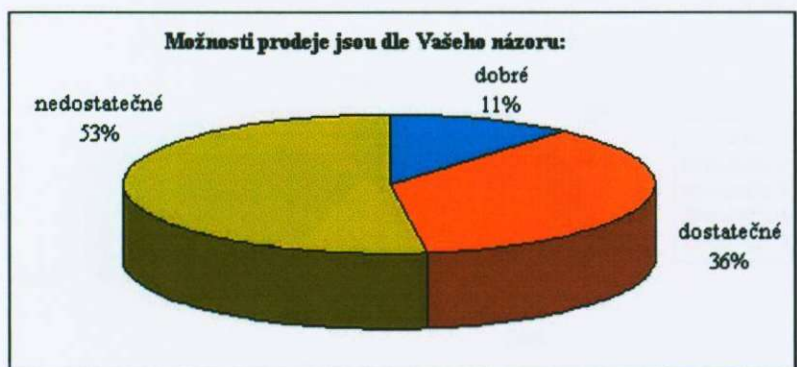
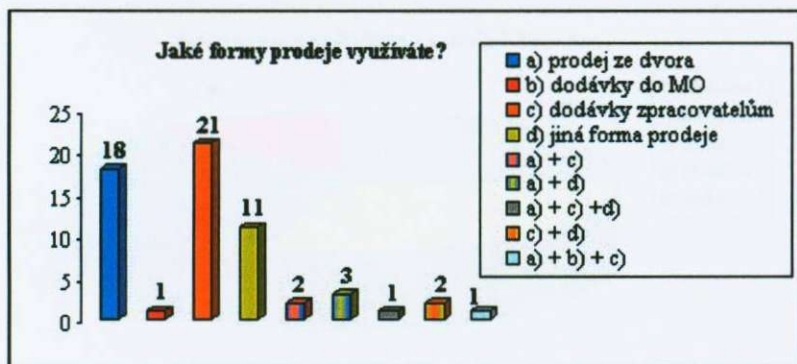
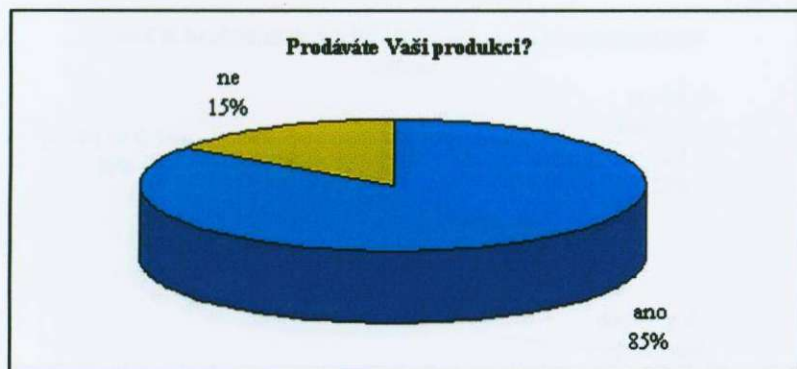
Závěrem bychom Vám chtěli poděkovat za čas a spolupráci při vyplňování tohoto dotazníku.

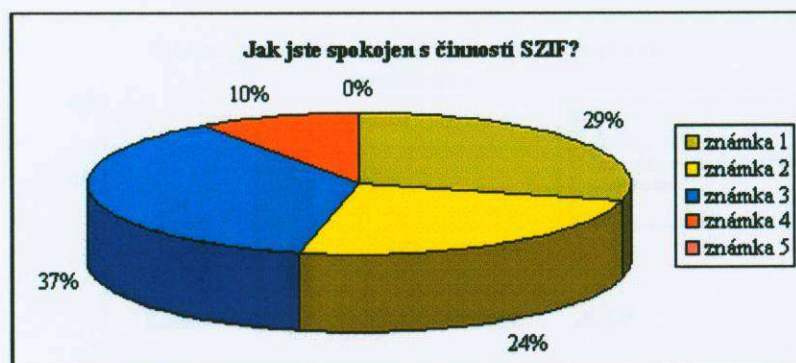
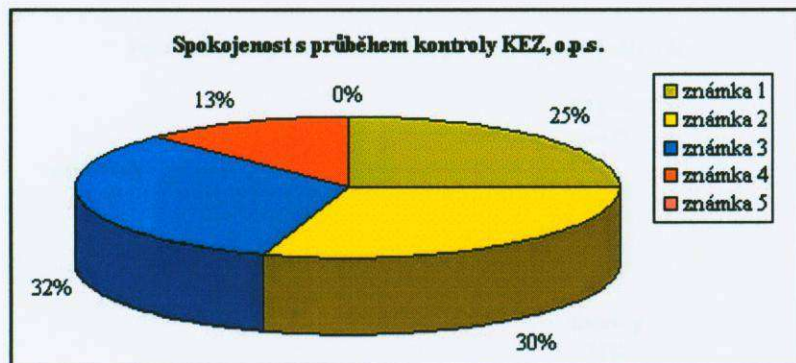
Příloha č. 3: Grafické znázornění dat pro Jihočeský kraj

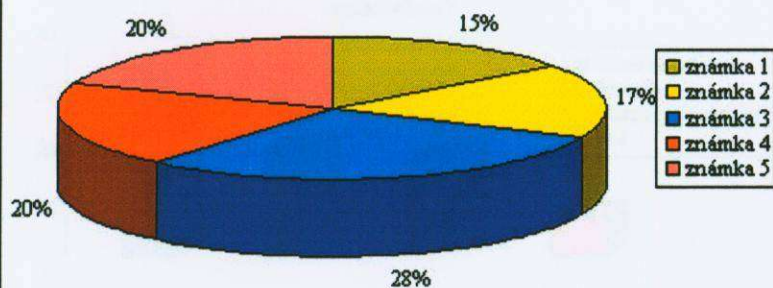

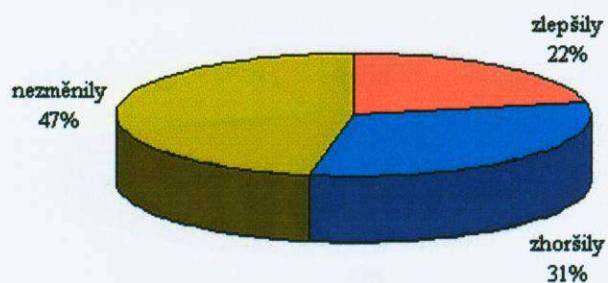

Jak jste spokojen s činností Ministerstva zemědělství?

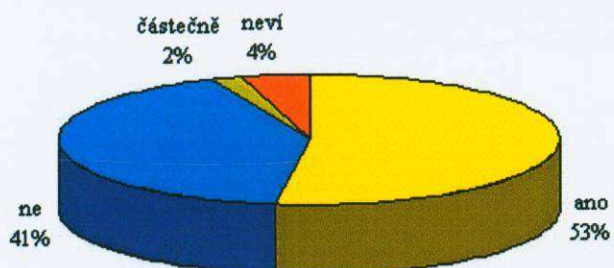
Podmínky pro podnikání v EZ se po vstupu do EU podle Vás:

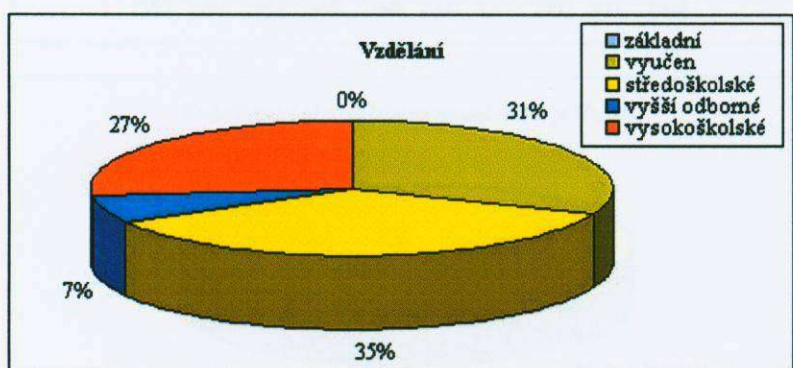
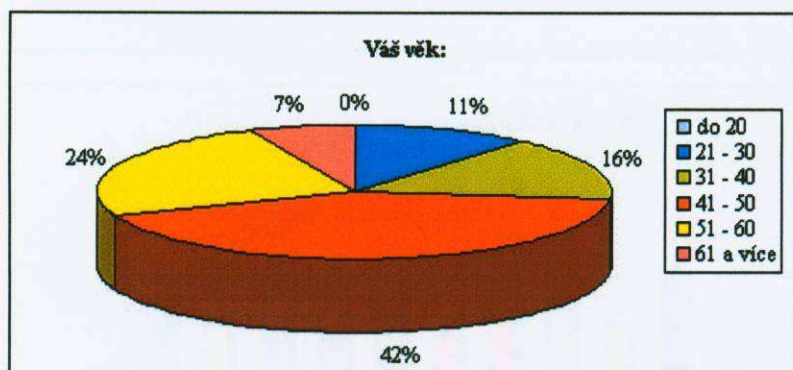

Vyberte, prosím, důvody proč jste se stal ekologickým zemědělcem:

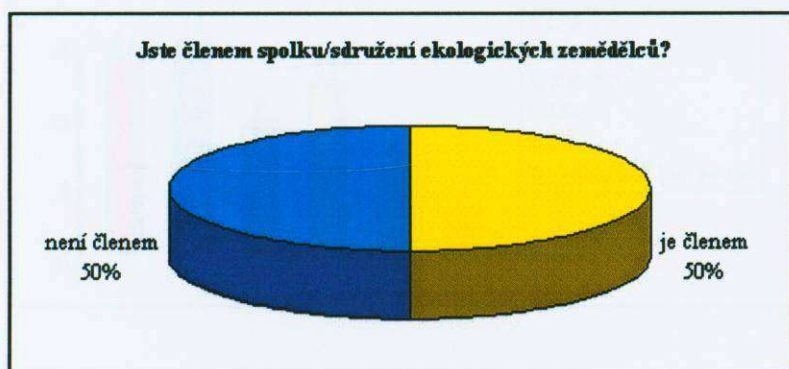
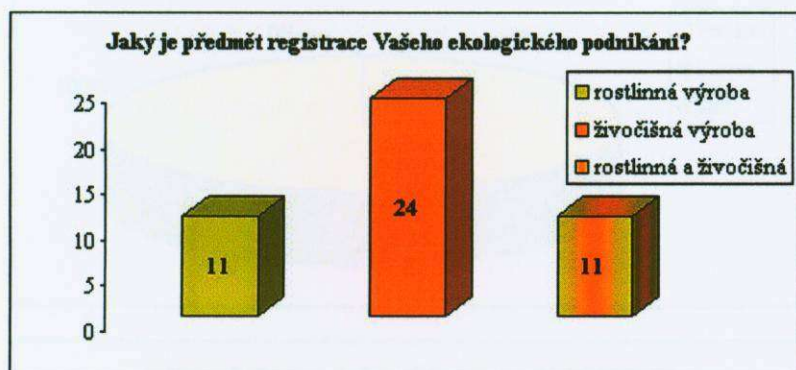

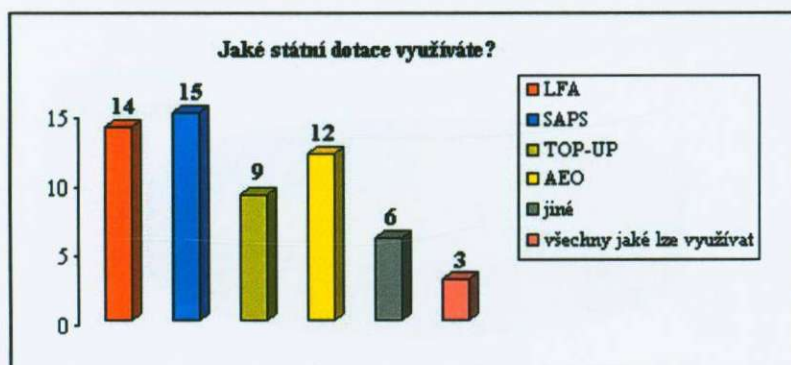
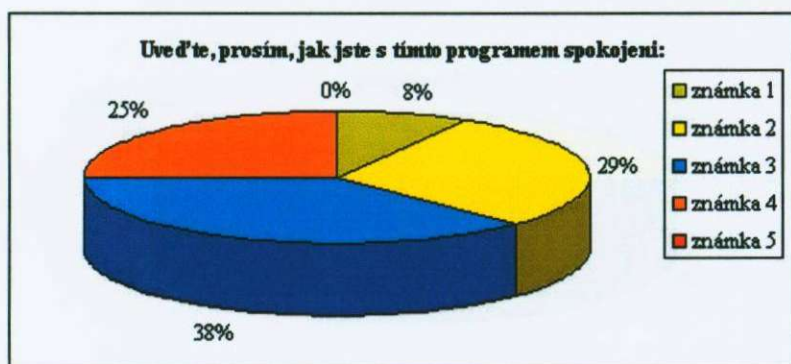
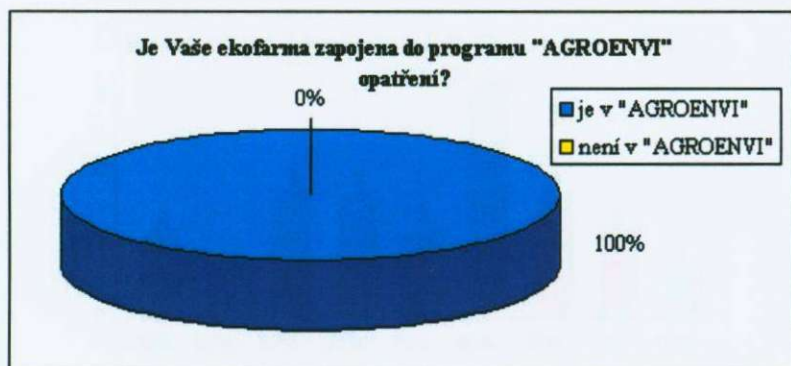
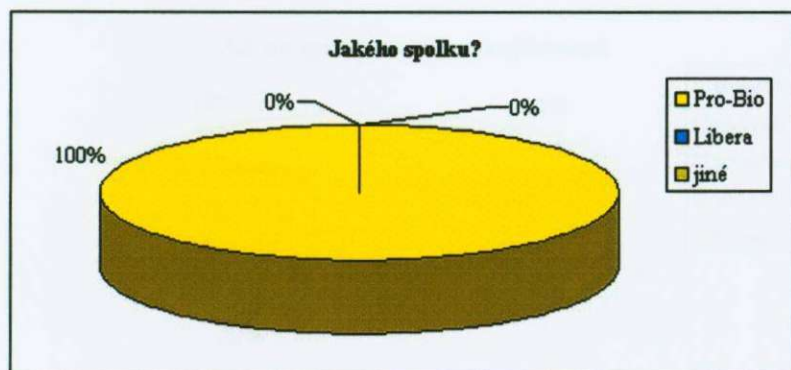
Splnila se Vaše očekávání z ekologického podnikání?

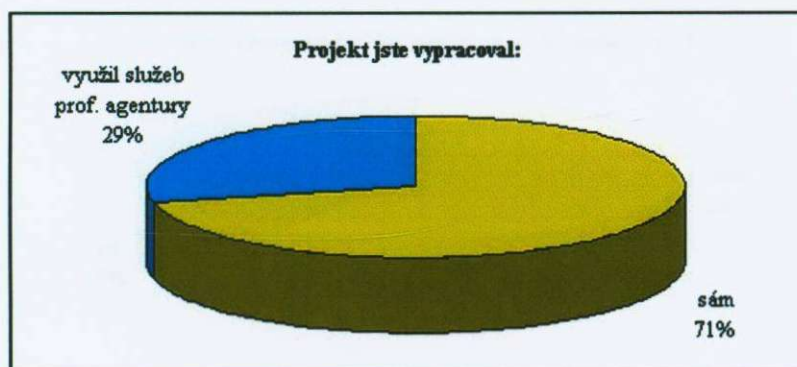
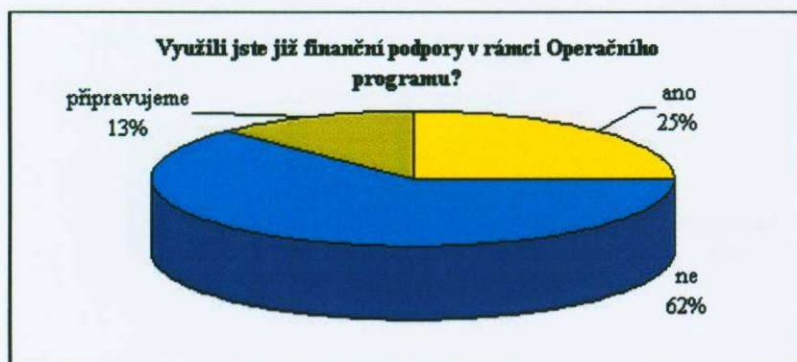
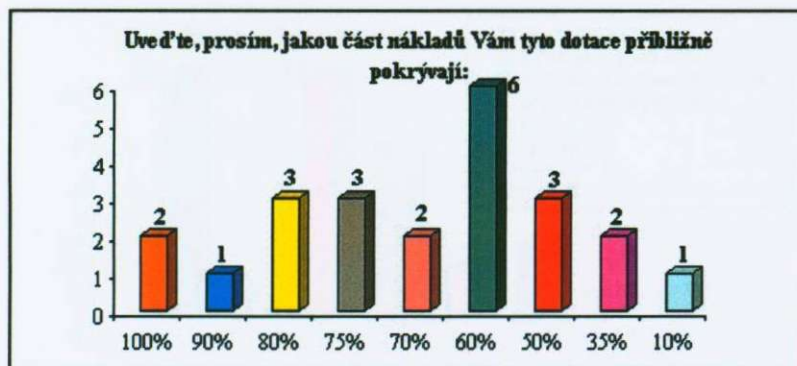
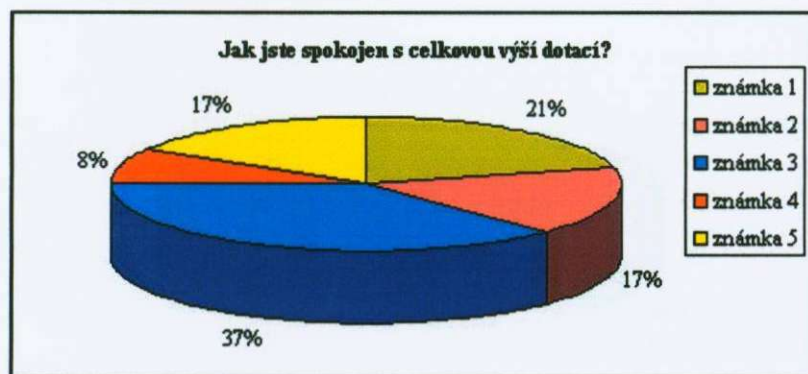

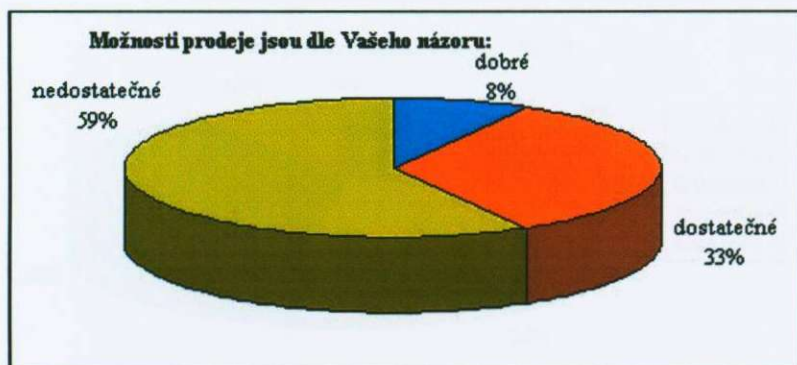
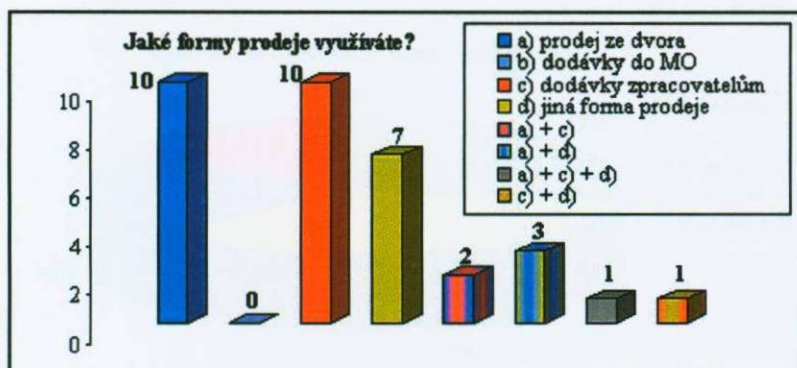
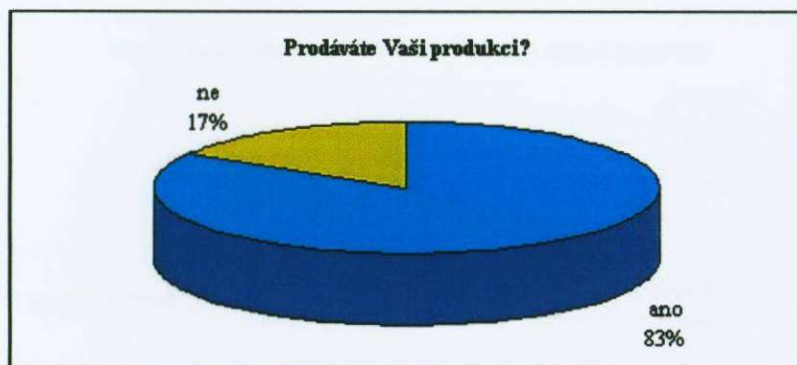

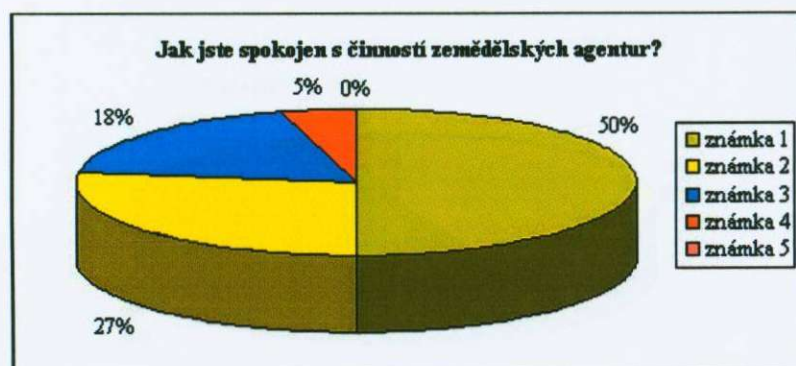
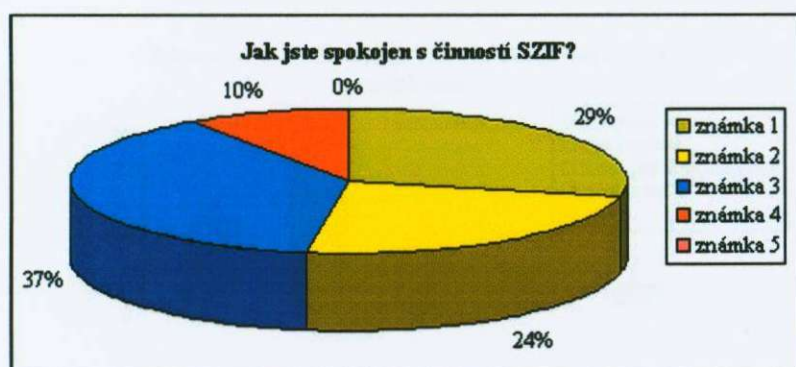
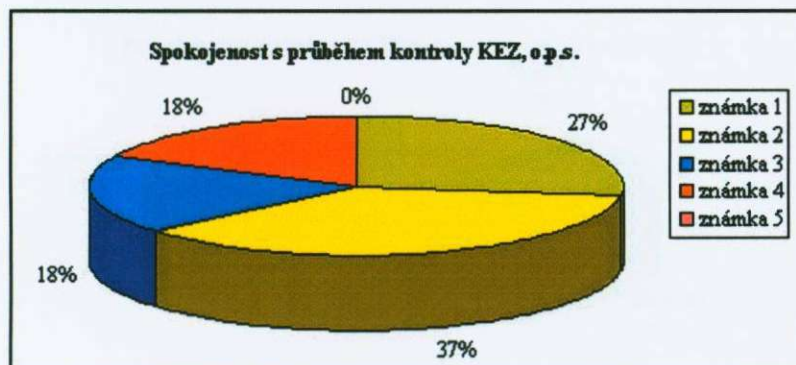
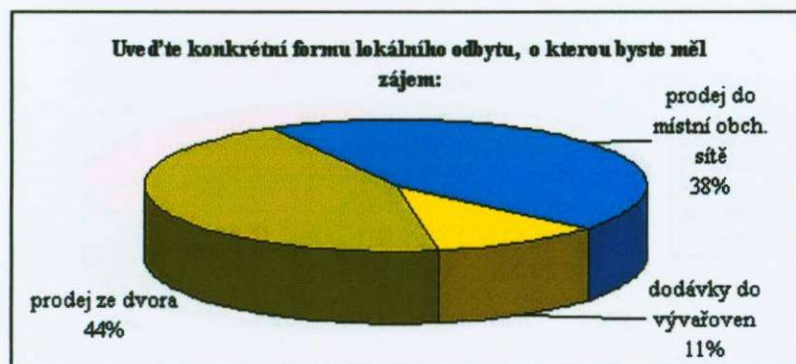
Příloha č. 4: Grafické znázornění dat pro mikroregion Šumava

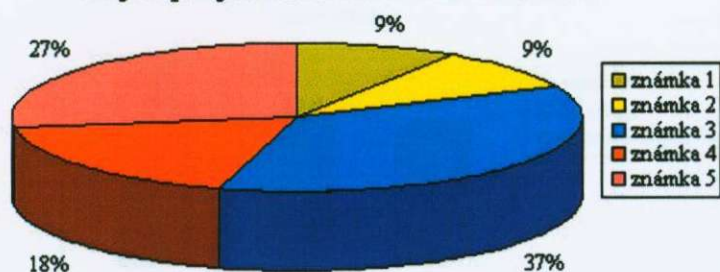

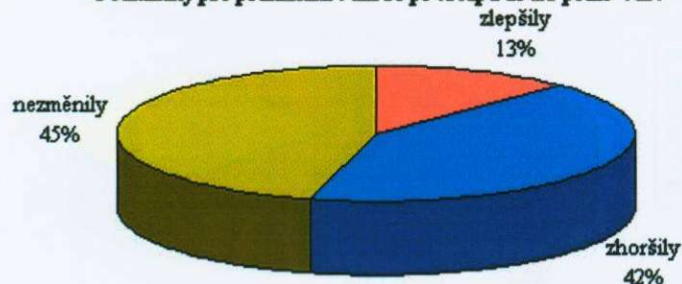

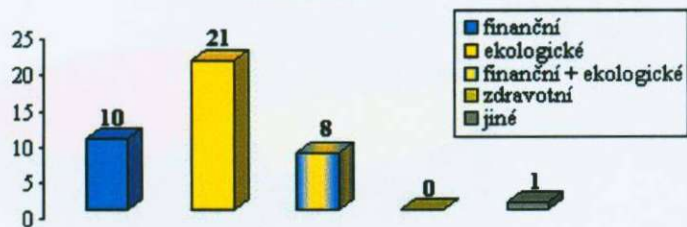
Jak jste spokojen s činností Ministerstva zemědělství?

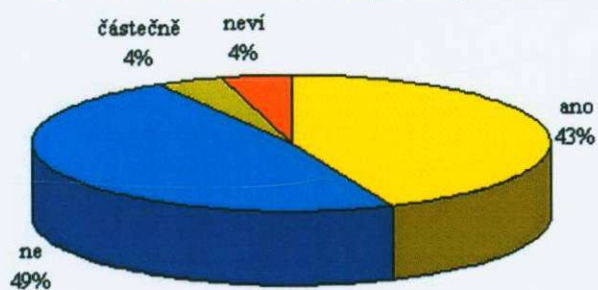
Podmínky pro podnikání v EZ se po vstupu do EU podle Vás:

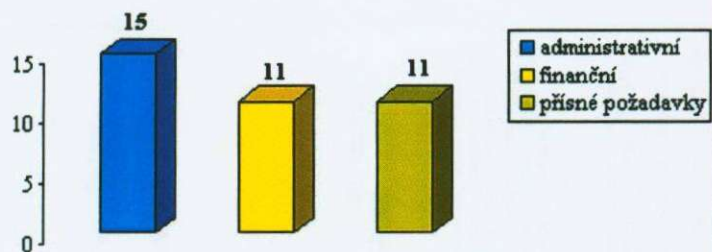
Vyberte, prosím, důvody proč jste se stal ekologických zemědělcem:

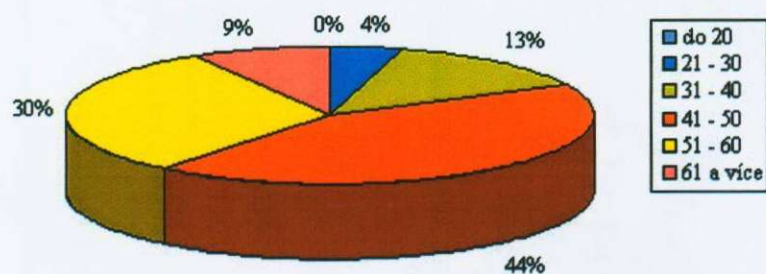
Splnila se Vaše očekávání z ekologického podnikání?

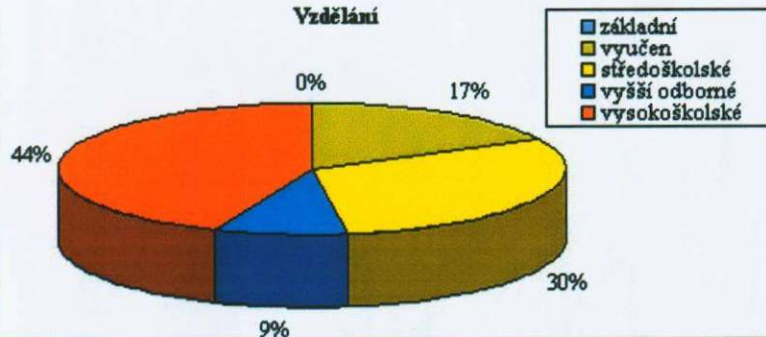
Jaké vidíte hlavní překážky pro rozvoj ekologického zemědělství?

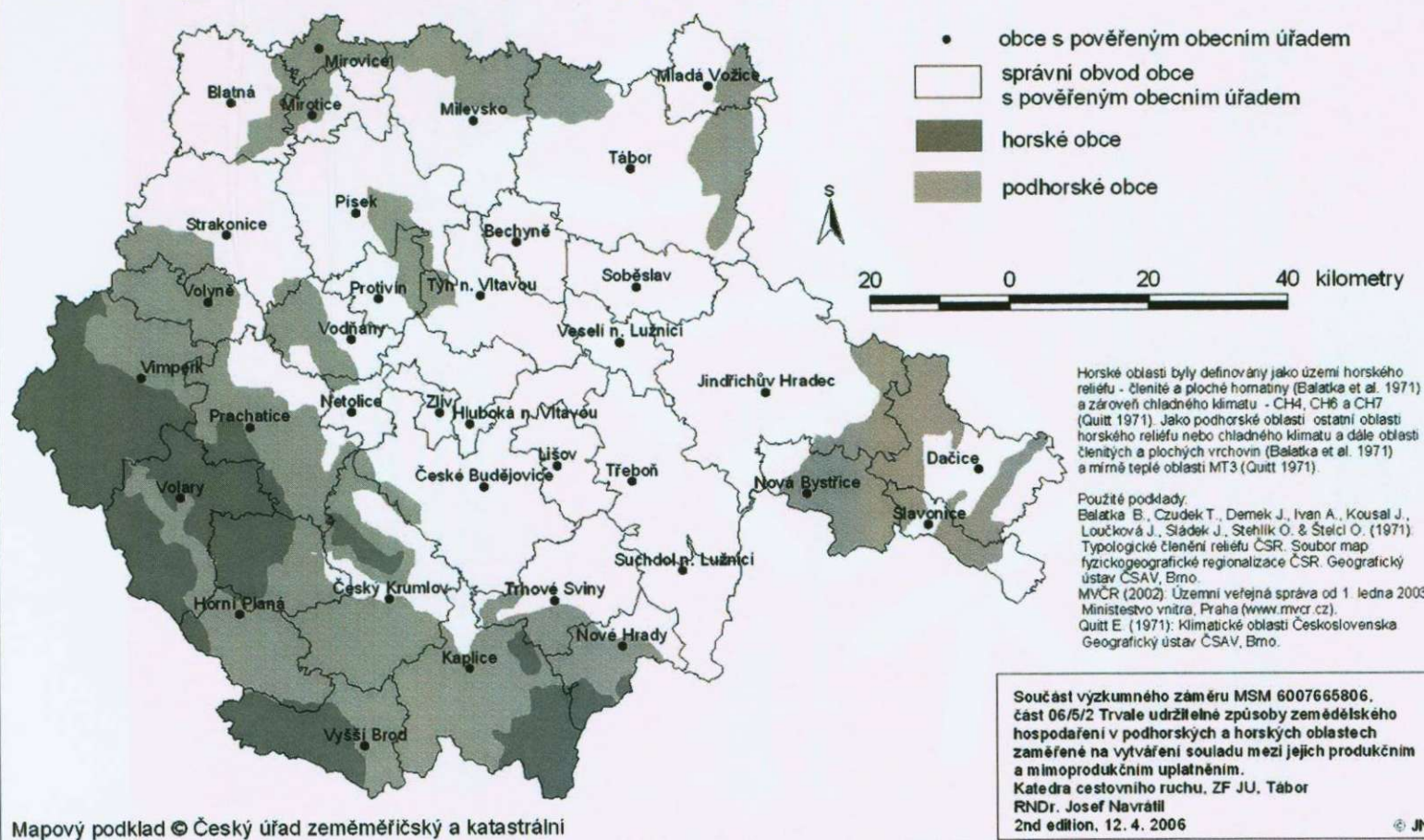
Váš věk:

Vzdělání

Horské a podhorské oblasti podle typu reliéfu a klimatu.

Příloha č.6a: Ukázka certifikátu pro bioprodukt

[illegible]

Příloha č.6b: Ukázka certifikátu pro biopotraviny

[illegible]

TRIOČESKÁ UNIVERZITA
 ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA
 ústřední knihovna
 Studentská 13
 165 05 Česká Budějovice